

ET

ET

ET

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 19.11.2010
KOM(2010) 660 lõplik

**KOMISJONI TEATIS
EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE**

Laiemisstrateegia ja peamised ülesanded aastatel 2010–2011

{SEK(2010) 1326}
{SEK(2010) 1327}
{SEK(2010) 1328}
{SEK(2010) 1329}
{SEK(2010) 1330}
{SEK(2010) 1331}
{SEK(2010) 1332}
{SEK(2010) 1334}
{SEK(2010) 1335}

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Laienemisstrateegia ja peamised ülesanded aastatel 2010–2011

1. SISSEJUHATUS

ELi laienemisprotsess on saanud pärast viimaste eduaruannete vastuvõtmist komisjonis hoogu juurde, ja seda vaatamata paljudele probleemidele, millega liidul tuleb tegeleda. Lissaboni lepingu jõustumisega tagati, et EL saab järgida oma laienemiskava ning soodustada samal ajal Euroopa integratsiooni.

Läbirääkimised Horvaatiaga on jõudnud lõppetappi ning see annab kõikidele laienemisprotsessis osalevatele riikidele märku, et neil on reaalne võimalus ELiga ühineda, kui nad täidavad vajalikud tingimused. Taotluse saada ELi liikmeks on esitanud Serbia. Täna esitab komisjon oma arvamuse Montenegro ja Albaania taotluse kohta. Juulis alustati ühinemisläbirääkimisi Islandiga. Läbirääkimistes Türgiga on avatud uued peatükid ja riik on alustanud oma põhiseaduse põhjalikku läbivaatamist, et kohandada seda Euroopa standarditele. Edusamme on tehtud viisanõude kaotamise dialoogis Lääne-Balkani riikidega. Sloveenia ja Horvaatia pikaajaliste erimeelsuste lahendamisel on jõutud märkimisväärse läbimurdeni ning Serbia ja Kosovo vahel valmistatakse ette dialoogi¹. Edu on saavutatud rahvaste konfliktijärgses lepitamises ja riigid on hakanud võtma suuremat vastutust piirkondliku koostöö eest.

Paljud probleemid on siiski püsima jäänud. Mõnes laienemisprotsessis osalevas riigis on reformide elluviimine aeglustunud. Vaja on keskenduda hea valitsemistava järgimisele, õigusriigi põhimõtte paremale kohaldamisele, majandusreformi kiirendamisele ja riikide suutlikkuse suurendamisele liidu õigustiku vastuvõtmisel ja rakendamisel. Sõnavabaduse tagamine valmistab probleeme enamikule riikidele. Endiselt vajavad lahendamist mitmesugused keerulised probleemid, näiteks Bosnia ja Hertsegoviina riigijuhtimissüsteem või endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi nimeküsimus. Lahendamata on mitmesugused kahepoolsed küsimused ja piirkondlikku koostööd on takistanud erimeelsused Kosovo staatuse osas. Küprose puhul võib märkida, et rahuldava lahenduse saavutamiseks peetavates läbirääkimistes on tehtud edusamme, aga läbirääkimisprotsess ei ole veel lõppenud.

ELi pühendumus laienemisprotsessile kajastab liikmesriikide veendumust, et laienemine on nii liidu kui ka kandidaatriikide ühine huvi. Sellist sirgjoonelist sõnumit tuleb üldsusele esitleda ja selgitada, et suurendada mõistmist ja laienemisprotsessile avaldatavat toetust. ELi laienemisprotsess aitab suurendada Euroopa stabiilsust ning edendada selle kodanike turvalisust ja heaolu. Selle raames antakse ühineda soovivatele riikidele ainulaadne stiimul viia ellu poliitilisi ja majanduslikke reforme. ELi ja laienemisprotsessis osalevate riikide ühistes huvides on alustada arutelu keeruliste peatükkide üle läbirääkimiste varases etapis. Läbirääkimisprotsessi eesmärk on kohandada laienemisprotsessis osalevaid riike Euroopa standarditega ELi aluslepingutes käsitletavates kõikides valdkondades ning aidata ELil seega saavutada oma eesmärgid. Praegu hõlmavad need eesmärgid toimetulekut majanduskriisiga ja

¹ ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1244/99 alusel.

majanduse paremat juhtimist, majanduskasvu ja tööhõive taastamist 2020. aasta reformikava alusel, ELi turvalisuse edendamist ja ELi kaalukuse suurendamist maailma mastaabis. Komisjoni 2011. aasta tööprogrammiga nähakse kõnealuste eesmärkide saavutamiseks ette hulk algatusi.

Laienemisprotsess peab olema kõigi osapoolte jaoks usaldusväärne. Kandidaatriikidel ja nende kodanikel peab ettenähtud tingimuste täitmise korral olema selge ühinemisperspektiiv ja nad peavad protsessi käigus olema teadlikud selle kasust. Liikmesriikidele ja ELi üldsusele tuleb tagada kindlus, et uued ühinemised valmistatakse hästi ette ja kandidaatriigid täidavad täpselt kõik tingimused. Selleks et laienemine kulgeks edukalt, on tarvis kõikide sidusrühmade kindlat poliitilist pühendumust. Nende eesmärkide saavutamise raamistikuks on Euroopa Ülemkogu 2006. aasta detsembri kohtumisel saavutatud uus laienemiskonsensus. Konsensuse aluseks on kohustuste kinnitamine, tingimuste aus ja täpne täitmine, head suhted avalikkusega ning Euroopa Liidu võime võtta vastu uusi liikmeid.

Laienemisprotsessi käigus pakutakse selles osalevatele riikidele ELi liikmeks saamisega kulmineeruvaid mehhanisme ja stiimuleid, millega õhutatakse neid tegema ELiga koostööd ühiste eesmärkide saavutamiseks. Selleks et üheskoos keskenduda kriisist väljatulekule ja uute töökohtade loomisele, tugevdatakse ELi majanduse juhtimist ja süvendatakse majandusdialoogi laienemisprotsessis osalevate riikidega. Tihedam integratsioon riikidega, millel on hulk suhtelisi eeliseid, aitaks suurendada ELi konkurentsivõimet maailma tasandil. See on üks kestvatest eelistest, mida täheldati aastatel 2004–2007 toimunud viienda laienemise puhul. Kõnealuse laienemise tulemusena suurenes ELi liikmesriikide arv 15-st 27-ni. 2008. aastat hõlmanud aastakümne jooksul kolmekordistus „vanade” ja „uute” liikmesriikide vahel toimunud kaubanduse maht, suurenedes 150 miljardist eurost 450 miljardi euron. Laienemisprotsess on võimaldanud ELil koostöös rahvusvaheliste finantseerimisasutustega sekkuda kriisi ajal seal, kus vaja, ja aidata rahaliste vahendite abil säilitada majanduslikku stabiilsust. Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, kes tagavad ELis kaks kolmest erasektori töökohast ja kes on innovatsiooni peamised stimuleerijad, saavad siseturu laienemisest kasu ning on ühinemiseelse abi keskmes.

Laienemisprotsessi kaudu toimuv tihedam integratsioon aitab ELil saavutada oma eesmärgi paljudes sellistes valdkondades, mis on majanduse elavdamise ja jätkusuutliku majanduskasvu seisukohast eriti olulised. Sellised valdkonnad on näiteks energeetika, transport, keskkonnakaitse ja toimetulek kliimamuutustega. Lääne-Balkani riigid on liikmesriikidest täielikult ümbritsetud. Türgi külgneb Euroopa Liiduga nii maal kui ka merel. Üleeuroopaliste transpordikoridoride ehitamine, energiaallikate mitmekesistamine, kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine ning piiriülese õhu- ja veesaaste vähendamine on ELi eesmärgid, mille saavutamine nõuab ka laienemisprotsessis osalevate riikide täielikku pühendumist.

Laienemisprotsessis osalevad riigid saavad nende valdkondade edusammudest samuti kasu. Ühinemisperspektiiv ajendab neid tegelema esmajärjekorras nende eesmärkidega, mis on ELiga ühised. Eesmärkide saavutamist toetatakse ühinemiseelse abi rahastamisvahendi toetuste ning Euroopa Investeeringispannga ja muude rahvusvaheliste finantseerimisasutuste laenudega, mida võimendatakse ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu. Ühinemisläbirääkimisi alustanud kõige uuem kandidaatriik Island on maailmas juhtival kohal taastuvenergia mitmesuguste vormide kasutamises ja saab anda olulise panuse ELi innovatsioonitegevusse nii selles kui ka muudes arenenud valdkondades.

Stockholmi programmis on seatud väga olulisele kohale Euroopa turvalisuse edendamine. Laienemisprotsessis osalevad riigid peavad võtma üle liidu õigustiku ja näitama oma suutlikkust seda täielikult rakendada. Seetõttu on komisjon kahekordistanud oma jõupingutusi toetada laienemisprotsessis osalevaid riike organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni ärahoidmisel ja nende vastu võitlemisel ning õiguskaitsealase suutlikkuse suurendamisel. ELi prokurörid, kohtunikud ja teised eksperdid õiguskaitse, piirihalduse ja rände valdkonnas aitavad oma kolleegidel laienemisprotsessis osalevates riikides jagada kogemusi ja kontrollida edusamme. Kandidaatriigi kiirus ELi liikmesuse suunas liikumisel sõltub ettenähtud kriteeriumide täitmisest ja see eeldab veenvaid edusamme sõltumatu ja tõhusa õigusemõistmise valdkonnas.

Kogemused viisarežiimi lihtsustamisel Lääne-Balkani riikide jaoks näitavad, kui palju on võimalik saavutada, kombineerides tingimuste täpse täitmise ELi liikmesuse suunas liikumisega seotud konkreetsete hüvedega. Need rõhutavad ka seda, kui oluline on, et riikide valitsused teeksid pidevaid jõupingutusi isikute vaba liikumisega seotud piirangutest ja tingimustest kinnipidamise tagamiseks.

Lissaboni lepingu jõustamisega andis EL endale vahendi oma kaalukuse suurendamiseks maailma tasandil. Selle näiteks on ELi roll Kosovot käsitleva ÜRO Peaassamblee resolutsiooni vastuvõtmisel. Maailmas, kus tärkavatel majandusjõududel on aina suurem tähtsus, annab laienemine ELile suurema kaalu ja tugevdab tema häält rahvusvahelistel foorumitel. Viies laienemine andis uut hoogu ELi suhetele ida- ja lõunanaabritega ning ajendas ELi uurima võimalusi teha algatusi Läänemere ja Musta mere piirkonnas. Ühinemisprotsess Lääne-Balkani riikide ja Türgiga suurendab ELi huvi Vahemere ja Musta mere piirkonna ning Doonau valgala vastu ning tema mõju kõnealustes piirkondades. Eeldusel et Türgi roll tema asukoha piirkonnas ühinemisprotsessi ja ELiga kooskõlastamise tulemusel suureneb, võib suurened ka mõlema poole osakaal maailmaküsimuste, sealhulgas Lähis-Ida ja Lõuna-Kaukaasia küsimuste lahendamisel. Üheskoos võivad EL ja Türgi suurendada energiajulgeolekut, lahendada piirkondlikke konflikte ja hoida ära lõhede tekkimist rahvuste või religioonide vahel. Island ja EL võivad koos aidata lahendada Arktika energeetika-, keskkonna-, merendus- ja julgeolekuküsimusi. Sellise koostöö täielik potentsiaal võib realiseeruda ainult siis, kui osapooled pühenduvad ühiselt usaldusväärse laienemisstrateegia elluviimisele.

ELi kaal maailma tasandil sõltub suurel määral ka sellest, kui atraktiivne on tema reguleerimismudel. Siseturu elujõulisus ning ELi normide ja standardite heakskiitmine kogu maailmas on peamine kaubandus-, investeerimis- ja majanduskasvu stiimul. Komisjoni esitletud ühtse turu aktiga soovitakse kõrvaldada mitmesuguseid kitsaskohti ja suurendada kasvupotentsiaali. Laienemisprotsessi käigus võtavad selles osalevad riigid järk-järgult vastu ELi õigustiku ning laiendavad seega ala, kus kohaldatakse ühtseid standardeid. See peaks ajendama tegema uusi investeeringuid, tegelema innovatsiooniga, edendama sotsiaalset ühtekuuluvust ning suurendama ELi reguleerimismudeli atraktiivsust naaberriikides ja laiemas rahvusvahelises süsteemis.

ELi ja kandidaatriikide jaoks on laienemisprotsessis palju kaalul. Samal ajal mõjutavad üldsuse arusaama laienemise tähtsusest argimured, mis võivad sageli tunduda pakilisemad. Käesoleva aasta aruannete pakett ning aruannetega seotud järeldused ja soovitused näitavad, et laienemisprotsess on osa lahendusest ELi kodanike paljudele muredele, olgu siis organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni ärahoidmise ja nende vastu võitlemise või

majanduskasvu ja tööhõive tagamise valdkonnas. ELi institutsioonid ja liikmesriigid peavad tegema koostööd, et suurendada mõistmist ja laienemisprotsessile avaldatavat toetust ning selgitada, kuidas võib laienemine ühiste eesmärkide saavutamisele kaasa aidata. Kui järgmine laienemine kulgeb edukalt, on EL võimeline lahendama tõhusamalt palju muid ülesandeid.

2. PEAMISED ÜLESANDED

2.1. Toimetulek majanduskriisiga

Majanduskriis on mõjutanud kõiki laienemisprotsessis osalevaid riike. Selle mõju on olnud siiski erinev sõltuvalt riikide majandusstruktuurist. Albaania, Kosovo ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik kannatasid kõige vähem ja nende siseturg püsis stabiilne vähese ekspordist sõltuvuse tõttu. Kriisi mõju oli suurem Horvaatias, Serbias ja Türgis, kuna need riigid on maailmaturul rohkem esindatud. Montenegro sai kriisis tõsiselt kannatada, kuna sõltub välisrahastamisest ja tema majandustegevus toimub vaid vähestes sektorites. Bosnias ja Hertsegoviinas teravdas kriisi mõju protsükliline rahanduspoliitika, mille puhul on eelarves ette nähtud suured eraldised toetuste ja sotsiaalkindlustusmaksete jaoks.

2010. aastal võib täheldada mõõdukaid taastumise märke Lääne-Balkani riikide puhul. Sisenõudlus on endiselt väike ning see kajastab karmimaid laenutingimusi ja tööpuuduse püsimist. Majanduse elavnemist ja kiiret majanduskasvu võib täheldada Türgis, kus konsolideeriti aastakümne alguses eelarvet ja korraldati ümber pangandussektor. Finantsturgude üleilmse ebastabiilsuse ja oma pangandussüsteemi kokkukukkumise all kannatab endiselt Island.

Paljudes riikides on riigi rahandus endiselt surve all. Hoolimata valitsemissektori keskmiselt väiksemast võlast suurendas eelarve paisutamine majandusbuumi ajal laienemisprotsessis osalevate riikide (v.a Türgi) haavatavust ja nende vastuvõtlikkust üleilmse finantskriisi mõjule. Enamikul Lääne-Balkani riikidel puudus eelarveline tegutsemisvaru ja suutlikkus suunata riiklikke vahendeid esmajärjekorras fiskaalstiimulite edendamisse, et finantskriisiga paremini toime tulla. Lääne-Balkani riikides on rakendatud eelarve konsolideerimise meetmeid, sealhulgas püütud taastada eelarvetasakaalu. Paraku ei piisa sellest eelarvepuudujäägi suurenemise tõkestamiseks. Island, Serbia ning Bosnia ja Hertsegoviina on kasutanud Rahvusvahelise Valuutafondi toetust.

EL ja rahvusvahelised finantseerimisasutused on aidanud kriisi mõju vähendada. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendist abi andmise põhimõtteid kavandati ümber, et toetada infrastruktuuri ja konkurentsivõime edendamisse tehtavaid investeeringuid. Mõnele riigile anti eelarvetoetust ja makromajanduslikku finantsabi. Lääne-Balkani investeerimiskeskond on aidanud vahendeid koondada suurtesse infrastruktuuriprojektidesse (vt 3. jaotis).

Jätkusuutliku majanduskasvu ja tegeliku lähenemise saavutamine nõuab täiendavaid struktuurireforme ja konservatiivset eelarvepoliitikat. Tõhusamalt tuleb ära kasutada siseriiklikud kasvuallikad, et suurendada tootmisvõimsust, uute töökohtade loomist ja konkurentsivõimet. Rohkem siseriiklikke ja välisinvesteeringuid tuleb suunata uutesse projektidesse, eelkõige ekspordiga seotud tegevusvaldkondades. Sellega aidatakse kaasa toodangu ja tootlikkuse suurendamisele, suurendades ühtlasi tööhõivet ja stabiliseerides kaubandusbilanssi. Samuti aidatakse selle kaudu lahendada piirkonna sotsiaalseid probleeme.

Siseriiklike ja välisinvesteeringute suurendamiseks peavad valitsused parandama ettevõtluskeskkonda. Selleks peavad nad tõhustama avalikku haldust ja suurendama kohtusüsteemi sõltumatust, kõrvaldama mitteametlikud kaubandustõkked ja tugevdama õigusriigi põhimõtte järgimist. Investeeringute ligimeelitamiseks on oluline, et piirkondlik turg Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingu (CEFTA) raames toimiks ja õigusaktide liidu õigustikuga vastavusse viimine jätkuks. Piirkonna kasvupotentsiaali suurendaks veelgi kaubanduse kavandatav liberaliseerimine kogu piirkonna põllumajandustoodete ja –teenuste puhul ning riigihanketurgude avamine.

Äärmiselt tähtis on tagada laienemisprotsessis osalevate riikide rahanduse usaldusväärsus ja stabiilsus. See on üks peamisi punkte ELi liikmeks saamise ettevalmistamisel. Hiljutised kogemused on näidanud Euroopa riikide majanduste omavahelist sõltuvust ja seda, kui tugevalt võivad kogu Euroopa majandust mõjutada ka mõne väiksema riigi tõsised majandusprobleemid.

Komisjon kavatseb endiselt täies ulatuses kasutada ühinemiseelse abi rahastamisvahendeid ja rakendada majandusjärelevalvet, et jälgida laienemisprotsessis osalevate riikide majanduslikke ja eelarvealaseid edusamme. EL peab kandidaatriikidega korrapärast dialoogi, mille eesmärk on tutvustada neile ELi majanduspoliitika kooskõlastamise ja järelevalve süsteemi. Samalaadset dialoogi peetakse potentsiaalsete kandidaatriikidega. Samamoodi toimub komisjoni ja laienemisprotsessis osalevate riikide vahel assotsieerimislepingute raames majandusdialoog ka majanduspoliitika järelevalve üle.

Praegu võetakse meetmeid ELi majanduse juhtimise tugevdamiseks. Kui sellise makromajandusliku, eelarve- ja struktuurireformi kooskõlastamine on lõplikult kokku lepitud ja ametlikult kinnitatud, asub komisjon uurima võimalust laiendada reformi mõningaid aspekte laienemisprotsessis osalevatele riikidele.

Lisaks dialoogile ja järelevalvele toetab EL aktiivselt laienemisprotsessis osalevate riikide püüdlusi elavdada oma majandust, saavutada makromajanduslik stabiilsus ja konsolideerida oma eelarvet. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendist antakse märkimisväärses ulatuses abi riigi rahanduse juhtimise tõhustamiseks, statistiliste andmete kvaliteedi parandamiseks ja pangandussektori järelevalve tugevdamiseks.

Laiemisprotsessiga aidatakse kaasa Euroopa 2020. aasta strateegia eesmärkide saavutamisele, kuna laiendatakse ELi õigusliku raamistiku kohaldamisala ja luuakse uusi kaubandusvõimalusi. Komisjon tervitab paljude laienemisprotsessis osalevate riikide soovi kajastada Euroopa 2020. aasta strateegia põhimõtteid oma riiklikes reformiprioriteetides. Komisjon kaasab laienemisprotsessis osalevaid riike ELi tasandil tehtavatesse algatustes, et saavutada aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvuga eesmärke, mille tulemusel peaks oluliselt suurenema tööhõive, tootlikkus ja sotsiaalne ühtekuuluvus. Hariduse valdkonnas uurib komisjon võimalusi hõlmata kõik laienemisprotsessis osalevad riigid raamistikuga „Haridus ja koolitus 2020” ning kaasata neid vastastikuse õppimise algatustesse².

Laiemisprotsessis osalevad riigid on hakanud tegema koostööd piirkondlike rühmadena, hinnates ühiselt oma edusamme ja seades piirkonnapõhiseid eesmärke. Selle üheks näiteks on

² Horvaatia, Türgi ja Island juba osalevad raamistikus „Haridus ja koolitus 2020”.

Euroopa väikeettevõtlusalgatus „*Small Business Act*”, mis kätkeb meetmeid VKEde ettevõtluskeskkonna parandamiseks. Komisjon teeb piirkondlikule koostöönõukogule ettepaneku luua kooskõlas Euroopa 2020. aasta strateegia prioriteetidega platvormid dialoogiks ja vastastikuseks eksperdihinnanguks ka muudes valdkondades. Ühinemiseelse abi kavandamisel võtab komisjon arvesse Euroopa 2020. aasta strateegia prioriteete.

2.2. Sotsiaalne kaasatus

Majanduskriis on negatiivselt mõjutanud laienemisprotsessis osalevate riikide sotsiaalsed heaolu. Eriti halvas olukorras on haavatavad elanikkonnarühmad, sealhulgas vähemused, ebasoodsas olukorras kogukonnad ja puudega inimesed. Kogu piirkonnas annab tunda suur tööpuudus, eriti noorte seas, madal tööturul osalemise määr ja vaesus. Eriti haavatava vähemuse moodustavad romad. Nende juurdepääsu haridusele, tööturule, eluasemele ja sotsiaalteenustele, sealhulgas tervishoiuteenustele takistavad vaesus, eraldatus ja diskrimineerimine. Suurt hulka romadest ei ole seni kantud kodanike registrisse või neile ei ole väljastatud isikut tõendavaid dokumente. Paljud neist elavad hiljutiste sõdade tagajärjel veel laagrites kui riigi sees ümberasustatud isikud.

Komisjon kohustub aitama laienemisprotsessis osalevatel riikidel parandada haavatavate elanikkonnarühmade tingimusi, sealhulgas kaasata romad riigi sotsiaal- ja majandusellu. Komisjon annab ühinemiseelse abi rahastamisvahendist märkimisväärses ulatuses toetust haavatavate elanikkonnarühmade toetamiseks nende hariduse edendamise ning sotsiaal- ja tööhõiveteenuste parandamise kaudu, et saavutada ebasoodsas olukorras olevate inimeste integreerimine tööturule. Ta rahastab ka romade asunduste infrastruktuuri uuendamist. Sellist toetust suurendatakse veelgi eesmärgiga parandada elamistingimusi kõige raskemas olukorras olevates riikides ning aidata neil kujundada kõikehõlmav strateegia sotsiaalse kaasatuse probleemide lahendamiseks. Horvaatiaga on juba vastu võetud sotsiaalse kaasamise ühismemorandum, millega nähakse ette kõnealuse valdkonna poliitiline raamistik. Laienemisprotsessis osalevad riigid on võtnud eespool kirjeldatud probleemide lahendamiseks teatavaid meetmeid, aga nendest ei piisa ja teha tuleb veel täiendavaid jõupingutusi. Komisjon õhutab neid riike vähendama kooskõlas Euroopa 2020. aasta strateegia prioriteetidega vaesust ja sotsiaalset tõrjutust ning kasutama paremini ära romade kaasamise dekaadi tegevuskavadega pakutavaid võimalusi. Laienemisprotsessis osalevad riigid peaksid kindlaks määrama konkreetsed ja kaugeleulatuvad eesmärgid ebasoodsas olukorras kogukondade, eelkõige romade tööhõive ja hariduse edendamiseks ja vaesuse vähendamiseks.

2.3. Õigusriigi põhimõtte järgimise ja avaliku halduse tugevdamine

Õigusriigi põhimõtte järgimise tugevdamine, eelkõige kohtusüsteemi tõhustamine ja võitlus organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooniga on enamiku laienemisprotsessis osalevate riikide jaoks suur ja tähtis ülesanne. Käegakatsutavad tulemused, mis hõlmavad õigusriigi põhimõtte järgimise püsivat paranemist, on oluline lävis liikumisel ELi ühinemisprotsessi järgmistesse etappidesse.

2006. aastal kokku lepitud uue laienemiskonsensusega kutsutakse üles tegelema õigusriigi küsimustega juba ühinemisprotsessi varases etapis. Komisjon peab nende küsimustega tegelemist ja kõikide kättesaadavate vahendite kasutamist esmatähtsaks. Kriteeriumide kasutamine ühinemisläbirääkimiste käigus ajendab kandidaate viima ellu reforme ja vahendab arusaama, mille kohaselt õigusriigi küsimused tuleb põhjalikult lahendada enne ühinemist. Viisanõude kaotamise protsess on näidanud, kui tõhus on käsitus, mille raames on kindlaks

määratud konkreetset riigipõhised reforminõuded, mille alusel on riikidel lihtsam keskenduda oma jõupingutustele. Süvendatud on vastastikuse hindamise ja muid missioone, mille raames liikmesriikide prokurörid, kohtunikud ja teised eksperdid õiguskaitse, piirihalduse ja rände valdkonnas saavad luua vahetuid kontakte kolleegidega laienemisprotsessis osalevates riikides. Rahvusvahelise kuritegevusega aitab ühinemiseelisel perioodil võidelda süvendatud õigusala ja politseikoostöö, milles osalevad laienemisprotsessis osalevad riigid, ELi liikmesriigid, Europol, Eurojust ja Frontex.

Kõnealuse kogemuse taustal soovib komisjon astuda täiendavaid samme, süvendades veelgi kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikidega peetavat õigusriigialast dialoogi. Riikide püüdlused peaksid olema suunatud konkreetsete, püsivate, veenvate ja usutavate tulemuste saavutamisele võitluses korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevusega ning kohtusüsteemi reformimises. Tähtis on kujundada stabiilne õiguslik raamistik ja seda järjepidevalt rakendada. Vastastikuseid missioone ja kriteeriumide kasutamist laiendatakse. Arvamustes, mille komisjon esitab Montenegro ja Albaania liikmeks astumise avalduste kohta, on seatud prioriteediks õigusriigi valdkond.

Komisjon jälgib edusamme põhjalikult eelkõige stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingute ja vahelepingute alusel loodud ühisorganite ja hindamissmissioonide kaudu. Jälgimise tulemusi kajastatakse eduaruannetes. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendist suunatakse abi peamiselt õigusriigi põhimõtte järgimisega seotud tegevuse toetamisele. TAIEX korraldab laienemisprotsessis osalevatele riikidele igal aastal üle 100 õigusriigiteemalise koolituse.

Mitmes Lääne-Balkani riigis on hiljuti täheldatud positiivset arengut õigusala koostöö valdkonnas. Serbia ja Albaania on sõlminud politseikoostööd käsitleva kahepoolse lepingu, samuti vastastikuse õigusabi lepingu ning kohtuotsuste vastastikust jõustamist kriminaalasjades käsitleva lepingu. Horvaatia ja Serbia on läinud koguni kaugemale ja kirjutanud alla lepingule, mis võimaldab anda organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni juhtumite korral ühe lepinguosalise kodanikke teisele lepinguosalisele välja kriminaalmenetluse korraldamise või vabadusekaotust käsitleva kohtuotsuse täitmise eesmärgil. Komisjon julgustab piirkonna teisi riike seda eeskuju järgima. Õigusala koostööd aitaks veelgi parandada kodanike väljaandmise võimaluse laiendamine kõikidele rasketele kuritegudele, sealhulgas sõjakuritegudele. Piirkondlik koostöönõukogu teeb jõupingutusi politsei, prokuratuuride ja õigusasutuste koostöö edendamiseks.

Õigusriigi põhimõtte järgimise ja juhtimise parandamise seisukohast on väga oluline, et riigi avalik teenistus oleks pädev ja ei sõltuks poliitikast. Avaliku halduse reform on üks prioriteete laienemisprotsessis osalevates riikides, kellest enamik on riigi ülesehitamise eri etappides. Selleks et reformidel oleks püsiv mõju, tuleb need sulandada riigi struktuuridesse ning võtta arvesse konkreetset sotsiaalset konteksti ja valitsemistava. Komisjon jätkab SIGMA-le³ tuginedes avaliku halduse reformi toetamist laienemisprotsessis osalevates riikides.

³ Lühiajalist abi valitsemistavaga seotud horisontaalküsimustes ja avaliku halduse reformide alal antakse SIGMA (toetusprogramm valitsemise ja juhtimise täiustamiseks) kaudu, mis on laienemisprotsessi raames komisjoni toetatav OECD programm.

2.4. Sõna- ja meediavabadus

Sõna- ja meediavabadus, mis moodustab iga demokraatliku süsteemi lahutamatu osa, valmistab endiselt probleeme enamikus laienemisprotsessis osalevates riikides. Türgis ei taga õiguslik raamistik sõnavabadust veel piisavalt. Mitmes Lääne-Balkani riigis on jätkunud ajakirjanike ähvardamine ja nende füüsiline ründamine. Mõnes riigis käsitletakse laimamist endiselt kriminaalkuriteona või selle eest nõutakse ebaproportsionaalselt suurt trahvi. Mitmes riigis on probleemiks poliitiline sekkumine meedia, sealhulgas avalik-õigusliku ringhäälingu tegevusse. Toimetajate sõltumatust õhnestab lubamatu poliitiline ja majanduslik surve. Need probleemid tuleb asjaomastes riikides kiiresti lahendada.

Komisjon jälgib põhjalikult edusamme kõnealuses valdkonnas. Peamiselt keskendutakse sellistele valdkondadele nagu õiguslik raamistik ja selle kokkusobivus Euroopa standarditega, eelkõige laimamise osas, ametiasutuste kohustus rakendada nõuetekohaseid karistusi ajakirjanike vastu suunatud mis tahes rünnakute puhul, isereguleerivate asutuste rajamine ja nende osakaal pädevuse suurendamises, avalik-õigusliku ringhäälingu roll pluralistlikes demokraatias ning piiriülesed võrgustikud aruandluse ja vastastikuse mõistmise edendamiseks kogu piirkonnas. Komisjon korraldab laienemisprotsessis osalevates riikides 2011. aasta kevadel sõna- ja meediavabaduse teemalise konverentsi, mille raames on võimalik teha kokkuvõtte kõnealuste valdkondade edusammudest. Konverentsi järelmeetmena antakse ühinemiseelse abi rahastamisvahendist toetust neile riikidele, kes seda vajavad.

2.5. Leppimisprotsess, piirkondlik koostöö ja kahepoolsed küsimused Lääne-Balkani riikides

Möödunud aastakümnel on Lääne-Balkani riigid saavutanud stabiilsuse ja piirkondliku koostöö tagamisel märkimisväärset edu. Paraku on hulk piirkondlikest konfliktidest tulenevaid küsimusi lahendamata ja see mõjutab nii riigisisest toimetulekut kui ka riikidevahelisi suhteid. EL teeb selliste minevikuvõlgade kõrvaldamiseks koostööd kõnealuse piirkonna eri esindajatega.

Leppimisprotsessi edenemine on stabiilsuse alus Kosovos, kus algas pärast Rahvusvahelise Kohtu nõuandva arvamuse avaldamist uus etapp. Pärast ÜRO Peaassamblee resolutsiooni vastuvõtmist on EL valmis aitama hõlbustada Priština ja Belgradi dialoogi, eesmärgiga soodustada koostööd, teha edusamme ELi suunas liikumisel ja parandada inimeste elujärge. Edukas leppimisprotsess on tähtis ka Bosnia ja Hertsegoviina puhul, muu hulgas ka riigi toimimise seisukohast. Leppimisprotsessi edenemiseks endises Jugoslaavia Makedoonia Vabariigis on tähtis rakendada täielikult Ohridi lepingut, austada ja kaitsta kogu piirkonna etnilisi vähemusi, võtta vastu tagasipöörduvad pagulased, teha koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga ning korraldada nõuetekohased kohtumenetlused sõjakuritegude käsitlemiseks.

Püsiv leppimine eeldab jõupingutusi nii valitsuste, õigusasutuste kui ka kodanikuühiskonna tasandil. See on seotud ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamisega. Hiljuti on leppimisprotsessis tehtud hulk edusamme. Serbia parlament võttis vastu deklaratsiooni, milles mõistetakse hukka Srebrenicas toime pandud kuriteod ja viidatakse Rahvusvahelises Kohtus Srebrenica kohta tehtud otsusele. Valitsusvälised organisatsioonid on pakkunud välja idee kutsuda kokku piirkondlik komisjon, kes tegeleks tööotsimise ja -kuulutamise. Seda nn RECOMi algatust toetavad Horvaatia ja Serbia president, Montenegro parlament ja usukogukonnad. Leppimisele aitaks kaasa suurem piirkondlik toetus. Igmani algatuse raames

Sarajevos 2010. aasta mais toimunud tippkohtumisel osalesid Serbia, Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia ja Montenegro president; üle 140 valitsusvälise organisatsiooni tegeleb kohaliku ja piirkondliku koostöö edendamise ja hõlbustamisega. Neid jõupingutusi tuleb toetada sõjakuritegude eest süüdistuste esitamisega igakülgse koostöös endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga ning sõjakuritegude nõuetekohase ja kiire menetlemisega riiklikes kohtutes. Kõikehõlmav koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on eelkõige Serbia ja Horvaatia puhul äärmiselt oluline.

Edasiminekut on täheldatud pagulaste tagasipöördumise küsimuses, mis tõstatati Sarajevo protsessi käigus. Belgradis märtsikuus toimunud ministrite konverentsil alustasid asjaomaste riikide valitsused uut dialoogi. Komisjon on valmis kaaluma ELi täiendava rahalise toetuse andmist kõnealuse protsessi toetuseks ja rahastajate konverentsi korraldamiseks, kui riigid on jõudnud kokkuleppele probleemide lahendamiseks võetavate konkreetsete meetmete suhtes. 2010. aasta augusti seisuga on piirkonnas ikka veel registreeritud 14 631 relvastatud konfliktide tulemusena kadunud isikut ja juhtumite uurimine kulgeb väga aeglaselt. Asjaomased riigid peavad suurendama oma jõupingutusi järelejäänud juhtumite uurimiseks mõistliku ajavahemiku jooksul.

Piirkondlik koostöö soodustab leppimist, heanaaberlikke suhteid ja kahepoolsete küsimuste lahendamiseks soodsa kliima kujunemist. Lääne-Balkani riikide puhul on see väga oluline ka majandusarengu seisukohast ja aitab tegeleda selliste ühiste probleemidega nagu organiseeritud kuritegevus, piirihaldus, kliimamuutused või keskkonnasaastus. Piirkondlik koostöö on tähtis edusammude tegemiseks ELi integreerumisel kodanike turvalisuse, energeetika või transpordi valdkonnas.

Kõnealuse piirkonna riigid on võtnud meetmeid piirkondlike struktuuride tugevdamiseks. Piirkondliku koostöö suunamine ja jälgimine on piirkondliku koostöönõukogu ülesanne. Koostöönõukogu on aastateks 2011–2013 vastu võtnud ulatusliku strateegia ja tööprogrammi, mida tuleb nüüd rakendada ja mis on suunatud tulemuspõhiste meetmetele, millele koostöönõukogu saab anda lisaväärtust. Kohaliku vabakaubanduspiirkonna täiendamise seisukohast on väga oluline Kesk-Euroopa vabakaubandusleping (CEFTA). Energiaühendus teeb jõupingutusi piirkondliku energiaturu kujundamiseks ja ELi energiaturuga integreerimiseks. Euroopa ühise lennunduspiirkonna lepinguga ajakohastatakse lennundusohutuse, lennundusjulgestuse ja lennuliikluse korraldamise standardeid ja edendatakse lennureisijatele soodsaid konkurentsitingimusi.

Komisjon toetab piirkondlikku koostööd hulga rahaliste vahenditega. 2011. aastal kasutatakse ühinemiseelse abi vahendeid, et hõlbustada piirkonna riikide osalust peamistes rahvusvahelistes lepingutes, näiteks transpordilepingus. Piirkondlik avaliku halduse kool toimib nüüd täies mahus ja korraldab praegu ligikaudu 2500 koolitust aastas. 2010. aasta juulis ratifitseeriti rahvusvaheline kokkulepe, millega anti koolile juriidilise isiku staatus. Kooli ametlik avamine Danilovgradis (Montenegro) toimub eeldatavasti 11. novembril 2010.

Komisjon jätkab kultuuripärandi taastamise toetamist Ljubljana protsessi raames. Piirkondlik koostöönõukogu moodustab kultuuri ja ühiskonna töökonna, keda toetab ELi ühinemiseelset finantsabi saav alaline sekretariaat. Selle ülesanne on juhtida koostöös Euroopa Nõukogu ja komisjoniga Ljubljana protsessi.

Komisjon viimistleb praegu Doonau strateegiat, millega koondatakse liikmesriike ning laienemisprotsessis ja idapartnerluses osalevaid riike. Strateegia edu kindlustamise seisukohast on tähtis kaasata Doonau valgala oma ELi naabritega jagavad Lääne-Balkani riigid ja õhutada neid strateegia rakendamises aktiivselt osalema. Strateegia kujutab endast võimalust teha vastastikku kasulikke investeeringuid transpordi-, energeetika- ja keskkonnasektoris ning sotsiaalmajandusliku arengu toetamisse.

Piirkondlikku koostööd on pidurdanud erimeelsused Kosovo osas. Eelkõige on need mõjutanud Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingu toimimist, Euroopa – Vahemere piirkonna diagonaalse kumuleerumise süsteemi laiendamist ja transpordiühenduse lepingu allakirjutamist. Mõnikord on olnud võimatu korraldada kohtumisi piirkonna kõikide osaliste vahel. Komisjon soovib tungivalt kõikidel asjaomastel pooltel otsida praktilisi ja pragmaatilisi lahendusi, et tagada piirkondliku koostöö kaasavus, ilma et see mõjutaks erinevaid seisukohti Kosovo staatuse küsimuses.

Sloveenia ja Horvaatia on alla kirjutanud ja ratifitseerinud piiriküsimusega seotud arbitraažikokkuleppe, mille alusel loodetakse jõuda lõpliku lahenduseni. Selline kokkulepe näitab, et kahepoolseid küsimusi on võimalik lahendada heanaaberlikkuse vaimus. Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik ja Kosovo on lõpetanud piiri mähkimise. Paraku on endiselt lahendamata hulk muid kahepoolseid küsimusi, sealhulgas eriti piiriküsimused, samuti nimetüli Kreeka ja endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi vahel.

Asjaomased pooled peavad lahendama oma kahepoolsed küsimused, sealhulgas piiritülid heanaaberlikkuse põhimõtet järgides ja võttes arvesse kogu ELi huve. Selleks peavad asjaomased pooled üles näitama uut poliitilist tahet. Komisjon ootab, et nad teeksid kõik võimalikud jõupingutused piiritülide lahendamiseks kooskõlas ÜRO põhikirjas sätestatud vaidluste rahumeelse lahendamise põhimõttega ja pöördudes vajaduse korral Rahvusvahelise Kohtu poole. Kahepoolsed küsimused ei tohi ühinemisprotsessi pidurdada. EL on valmis hõlbustama lahenduste otsimiseks vajalike poliitiliste stiimulite kujundamist ja toetama sellega seotud algatusi.

3. LAIENEMISPOLIITIKAT TOETAVAD ÜHINEMISEELSED VAHENDID

Finantsabi – strateegiline käsitlusviis

Ühinemiseelse abi rahastamisvahendist antava finantsabiga aidatakse kandidaatriikidel ja potentsiaalsetel kandidaatriikidel võtta meetmeid ühinemiskriteeriumide täitmiseks, viia oma poliitika ja standardid ELi poliitika ja standarditega vastavusse ning edendada oma sotsiaalmajanduslikku arengut. Sellisel ELi eelarvest antaval abil on selge lisaväärtus. Laienemisprotsessis osalevate riikide abistamine on investering ELi tulevikku; ELil on paremad võimalused saavutada oma strateegilisi eesmärke, kui ta toetab oma tulevase liikmeid, võimaldades neil ühinemiseks korralikult ette valmistuda. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames on laienemisprotsessis osalevate riikide ühinemisseteavalmistuste toetuseks aastatel 2007–2013 ette nähtud 11,6 miljardit eurot. Vahendite soovituslik jaotus on esitatud aastateks 2011–2013 kavandatud mitmeaastases suunavas finantsraamistikus.

Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames on võimalik abi strateegiliselt kavandada kolmeks aastaks koostatavates mitmeaastastes suunavates kavandamisdokumentides. Nendes dokumentides määratakse kindlaks abi peamised prioriteedid eelolevatel aastatel ja need

moodustavad osa ühe- või mitmeaastasest kavandamisest. Mitmeaastaste suunavate kavandamisdokumentide koostamisel võetakse arvesse partnerlustes ja eduaruannetes tuvastatud vajadusi.

Komisjon on võtnud hulga meetmeid selle protsessi strateegilise iseloomu edendamiseks ning ühinemis- või Euroopa partnerluste ja eduaruannete raames ja abi kavandamisel kindlaksmääratud prioriteetide seose tugevdamiseks. Selle tulemusel pööratakse suuremat tähelepanu sellistele põhiküsimustele nagu hea valitsemistava ja õigusriik. Selleks et tähelepanu suunamist kõnealustele valdkondadele paremini esile tuua ja abi saavate riikide isevastutust suurendada, kavatseb komisjon ühinemiseelse abi kavandamisel üha rohkem kasutada sektoripõhist käsitusviisi.

Seetõttu õhutatakse laienemisprotsessis osalevaid riike töötama välja üksikasjalikke strateegilisi programme nendes sektorites, mida peetakse ELi suunas liikumisel eriti oluliseks. Ühinemisega seotud prioriteedid tuleks riikide programmidesse täielikult integreerida. Aastateks 2011–2013 koostatud järgmistes mitmeaastastes suunavates kavandamisdokumentides määratakse kindlaks ühinemiseelse abi eesmärgid kõnealustes sektorites.

Muud mitmeaastaste suunavate kavandamisdokumentidega endiselt hõlmatud prioriteetsed valdkonnad on seotud piirkondliku arengu, inimressursside arendamise ja maaelu arenguga eelkõige kandidaatriikides. Õppides ühinemiseelset abi tõhusalt haldama kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõttega, valmistuvad laienemisprotsessis osalevate riikide valitsused tulevaste liikmesriikidena ühtlasi haldama ELi vahendeid.

Mõnes riigis on siiski probleeme ühinemiseelse abi rahastamisvahendi programmide tõhusa rakendamisega. Abi saavad riigid peavad tegema rohkem jõupingutusi piisava haldussuutlikkuse tagamiseks ning jätkusuutlike ja tulemuspõhiste projektide väljatöötamise ja rakendamise kogemuste omandamiseks, et kasutada neile eraldatavaid ühinemiseelse abi vahendeid võimalikult tulemuslikult. Komisjon toetab abisaajaid nende suutlikkuse suurendamisel ja jälgib ühinemiseelse abi rahastamisvahendi finantstsükli, et tuvastada puudujääke varases etapis.

Komisjon kavatseb abi üha enam kavandada mitmeks aastaks korraga, kuna see võimaldab paremini prioriteete kindlaks määrata ja kavandatud meetmeid järjestada, samuti võimaldab see abi saavatele riikidele ettenähtud finantsabi paremini prognoosida.

Sektoripõhine käsitusviis lihtsustab rahastajate ja abisaajate koostööd, kuna aitab vältida jõupingutuste dubleerimist ja saavutada suurema tõhususe. See peaks omakorda võimaldama kõikidel sidusrühmadel keskenduda rohkem oodatavatele tulemustele ja ühendatud jõupingutuste mõjule.

Investeeringud, mida laienemisprotsessis osalevad riigid vajavad ELi liikmeks saamise ettevalmistamiseks ja tegelikuks lähenemiseks, on nii suured, et selleks tuleb eraldada märkimisväärsel hulgal vahendeid liikmesriikide eelarvetest, samuti tuleb kasutada teiste rahastajate, rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja erainvestorite abi. Toetuste saamiseks riikide eelarvetest ja laenude saamiseks erapankadest on eriti kasulikud avaliku ja erasektori partnerlused. Lääne-Balkani investeerimiskeskond, Kagu-Euroopa Fond ja Loodussäästliku

Majanduskasvu Fond on näited sellest, kuidas saab piiratud riiklikke vahendeid võimendada kapitali kõrgetasemelise sissevooluga.

Lääne-Balkani investeerimiskeskond loodi 2009. aasta detsembris komisjoni ja partneritest rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ühisel algatusel. See on peamine vahend investeringute suunamiseks piirkonna infrastruktuuri. See aitab võimendada ühinemiseelse abi rahastamisvahendist saadavaid toetusi rahvusvahelistelt finantseerimisasutustelt saadavate märkimisväärtete laenudega. Toetusi on ette nähtud 137 miljoni euro ulatuses ja nendega võidakse võimendada investeringuid hinnanguliselt ligikaudu 6,6 miljardi euro ulatuses. Lääne-Balkani investeerimiskeskonna raames keskendutakse piirkonnas vee- ja heitvee projektide hulga suurendamisele, energiatõhususe suuremale toetamisele, transpordi põhivõrgustikku tehtavate investeringute kiirendamisele ning VKEde arendamisele ja finantskriisi järgse majanduskasvu toetusmehhanismide väljatöötamisele. Lääne-Balkani investeerimiskeskonna projektidega hõlmatakse hulka Lääne-Balkani riike ja tugevdatakse piirkondlikku koostööd. Investeerimiskeskonna raames soodustatakse piirkondliku tähtsusega suuri investeringuid näiteks sellistesse projektidesse nagu Kagu-Euroopa transpordi piirkondlik tuumvõrk, mida võib käsitada tulevase üleeuroopalise transpordivõrgu eelkäijana kõnealuses piirkonnas.

Ühinemiseelse abi rahastamisvahendist piirkondliku koostöö edendamiseks antava finantsabi eesmärk on tagada piirkondlik stabiilsus, suurendada piirkondadevahelisi kaubavooge ning toetada Lääne-Balkani riikides piirkondlikke koostööalgatusi ja struktuure, sealhulgas piirkondliku koostöönõukogu ja piirkondliku avaliku halduse kooli tegevust. Piirkondliku koostöönõukogu oluline ülesanne on jälgida, kas ühinemiseelse abi rahastamisvahendit ja muude rahastajate vahendeid kasutatakse piirkondlike koostööprioriteetide edendamiseks.

Osalus ELi programmides ja ametites

Laienemisprotsessis osalevate riikide osalusega ELi programmides ja ametites soovitakse edendada nende koostööd liikmesriikidega ja viia neid kurssi ELi poliitikapõhimõtete ja töömeetoditega. Kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid saavad raamlepingute alusel osaleda ELi programmides ning konkreetsete otsuste alusel ka ELi ametites. Nende osalust võidakse osaliselt rahastada ühinemiseelse abi rahastamisvahendist. Riike õhutatakse osalema eelkõige neis programmides või nendes ametites, mis aitavad toetada peamisi reformimist vajavaid sektoreid ja toovad riigile kõige rohkem kasu.

Teave ja teabevahetus

Edukas laienemispoliitika nõuab üldsuse tugevat toetust. Liikmesriigid ja laienemisprotsessis osalevad riigid teevad teabe ja teabevahetuse valdkonnas suuri jõupingutusi üldsuse toetuse säilitamise nimel. Komisjon kohustub parandama laienemisprotsessi käsitlevat objektiivset teabevahetust ning esitama sellist teavet kasutajasõbralikus vormis praegu kättesaadavate mitmesuguste meedia- ja sidevahendite kaudu. On eriti oluline, et selline teave jõuaks noorteni, kelle elukogemus ei võimalda neil veel tajuda Euroopa julgeoleku ja stabiilsuse suurendamise tähtsust. ELi, riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi poliitilised liidrid peavad seda teavet kasutama sellisel viisil, mis on nende valijaskonna seisukohast kõige asjakohasem.

Viienda laienemise kogemus näitab, et lüngad teabevahetuses täidetakse kiiresti eksitavate andmetega. Lüngad tuleb kõrvaldada, pakkudes vabalt kättesaadavat ja täpset teavet. See on oluline, et anda üldsusele toimuvast täielik ülevaade. 2010. aastal tuleb liidul tegeleda uute probleemidega, mis on seotud majanduskriisi, keskkonna, tööhõive, kodanike turvalisuse, kliimamuutuste ja rändega. Need probleemid lähevad korda nii liikmesriikide kui ka laienemisprotsessis osalevate riikide kodanikele. Poliitiliste liidrite ülesanne on selgitada, kuidas laienemiskava järgimine saab aidata ELil saavutada oma eesmärged kõnealustes olulistest valdkondades, kiirendada reformide elluviimist ja parandada laienemisprotsessis osalevate riikide kodanike elamistingimusi. Laienemisele on parimaks reklaamiks protsessi käigus tehtavad tegelikud ja käegakatsutavad edusammud. Üks hea näide sellistest edusammudest on viisanõude kaotamine Lääne-Balkani riikide kodanike suhtes.

Kodanikuühiskonna arendamine

Kodanikuühiskonna tegevus on küpse demokraatia, inimõiguste austamise ja õigusriigi põhimõtte järgimise seisukohast väga oluline. Selle tegevus aitab suurendada poliitilist vastutust, stimuleerida ja laiendada arutelu ühiskondlike valikute üle ja tugevdada pluralistliku ühiskonna ühtsust. Aktiivne ja tegutsemisvõimeline kodanikuühiskond aitab kaasa avatuma ja dünaamilisema osalusdemokraatia kujunemisele ning edendab sallivust ja leppimist. Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine ühinemiseelsesse protsessi aitab parandada ühinemisega seotud reformide kvaliteeti ja suurendada üldsuse toetust.

Selleks et kodanikuühiskonna organisatsioonid saaksid tõhusalt osaleda poliitilises dialoogis, tuleb ühiskonnas nende rolli tunnustada ja hinnata. Üldpõhimõttena tuleks juurutada avalikud arutelud poliitiliste algatuste ja õigusaktide eelnõude üle. Valitsuse toetust kodanikuühiskonnale õõnestavad sageli vähene läbipaistvus ja puudulikud toetuse eraldamise kriteeriumid.

Kodanikuühiskonna rahastamisvahendi kaudu aidatakse kodanikuühiskonna organisatsioonidel suurendada oma suutlikkust ja pädevust, pidada viljakat dialoogi avaliku ja erasektori esindajatega ning jälgida edusamme õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste järgimises. Rahastamisvahendi kaudu toetatakse kohaliku tasandi meetmeid, piirkondliku võrgustiku väljakujundamise meetmeid ning lühiajalisi külastusi ELi.

Komisjon on kodanikuühiskonna organisatsioonide tagasisidet arvesse võttes vaadanud läbi rahastamisvahendist toetuse andmise põhimõtted, et suunata toetus paremini kohalike organisatsioonide tegevusse. Komisjon püüab eri riikide vajadusi paremini arvesse võtta ja näeb valitsusväliste organisatsioonide jaoks ette pikaajalise rahastamise. Tugevad ja hästi toimivad organisatsioonid võiksid toetada ja aidata väiksemaid organisatsioone.

4. LAIENEMISPROTSESSIS OSALEVATE RIIKIDE EDUSAMMUD JA TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2010–2011

4.1. Lääne-Balkani riikide suunamine ELi liikmeks saamise poole

2. juunil 2010 Sarajevos toimunud ELi ja Lääne-Balkani riikide ministrite kohtumisel rõhutas EL veel kord oma kindlat pühendumust Lääne-Balkani riikide Euroopa perspektiivi toetamisele. Lääne-Balkani riikide tulevik on Euroopa Liidus.

Lääne-Balkani riigid on möödunud aastal liikunud ELile lähemale, sest piirkonnas on tehtud edusamme reformide elluviimisel ning kindlaksmääratud kriteeriumide ja tingimuste täitmisel. Kõnealused edusammud on siiski olnud ebaühtlased. Horvaatia edu näitab, et stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsess võib Lääne-Balkani riikide puhul tipneda ELi liikmeks saamisega. Teiste Lääne-Balkani riikide edusammud ELi liikmeks saamise suunas sõltuvad samuti nende poliitiliste ja majanduslike reformide elluviimise kiirusest.

Olulisi edusamme on tehtud viisanõude kaotamise suunas. Möödunud aastal kaotas EL viisanõude Serbia, Montenegro ja endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi kodanike suhtes, kuna kõnealused riigid tõestasid oma suutlikkust täita neile kehtestatud kriteeriume reisidokumentide turvalisuse, piirihalduse, rände, varjupaiga, avaliku korra ja julgeoleku ning inimõiguste austamise valdkonnas. Viisanõue kaotatakse peagi ka Bosnia ja Hertsegoviina ning Albaania kodanike suhtes, kui ELil on selged tõendid selle kohta, et ka need riigid on kõnealused kriteeriumid täitnud. On oluline, et asjaomased riigid pööraksid rohkem tähelepanu oma kodanike teavitamisele viisavabaduse ulatusest ja selle piirangutest. Kosovo on vastu võtnud tagasivõtmise seaduse ja tugevdanud oma jõupingutusi kodumaale tagasi pöördunud isikute integreerimiseks, rajades sellega teed viisanõude kaotamise dialoogi poole.

Horvaatia

Horvaatia on alates ühinemisläbirääkimiste algusest 2005. aasta oktoobris teinud järjepidevaid edusamme liikmeks saamise kriteeriumide täitmisel. Horvaatia täidab Kopenhaageni poliitilisi kriteeriume. Majanduslike kriteeriumide alusel on Horvaatia toimiva turumajandusega riik. Ta peaks olema võimeline toime tulema Euroopa Liidu konkurentsisure ja turujõududega, tingimusel et rakendab otsusekindlalt laiaulatuslikku reformiprogrammi struktuursete nõrkuste vähendamiseks.

Horvaatia on teinud ühinemisläbirääkimiste käigus häid edusamme ka liidu õigustikuga seotud kriteeriumide täitmisel. Avatud on 33 peatükki ja ajutiselt on suletud 25 peatükki. Riik on teinud häid edusamme finantsmõjuga läbirääkimispeatükkide sulgemise tingimuste täitmise suunas. Sellised peatükid on näiteks *põllumajandus ja maaelu areng, regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimine ning finants- ja eelarvesätted*. Horvaatia peab jätkama jõupingutuste tegemist ELi vahendite haldamise ja kontrolli jaoks vajalike haldusstruktuuride väljakujundamiseks.

Horvaatia peab täitma seni veel täitmata sulgemiskriteeriumid *kohtusüsteemi ja põhiõiguste* valdkonnas. Selleks peab ta saavutama nõutavad tulemused kohtusüsteemi sõltumatuse ja tõhususe, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse, vähemuste austamise ja kaitse, sealhulgas pagulaste tagasipöördumise, sõjakuritegude kohtuliku käsitlemise ja endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga tehtava koostöö valdkonnas. Lahendada tuleb ka probleem, mis on seotud endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu juurdepääsuga dokumentidele. *Konkurentsi* valdkonnas peab Horvaatia võtma kooskõlas liidu õigustikuga vastu laevatehaste ümberkorralduskavad. Riigilt oodatakse aktiivset osalust Lääne-Balkani riikide piirkondlikus koostöös ja piirkonna teiste riikide toetamist nende liikumisel ELi suunas.

Pidades silmas Horvaatia tulemusi kriteeriumide täitmisel ja ühinemisläbirääkimiste käigus võetud kohustuste elluviimisel, võib märkida, et Horvaatia liigub edukalt liidu õigustikuga

seotud kriteeriumide täitmise suunas. See nähtub ka seiretabelitest, mille komisjon koostab ajutiselt suletud peatükkide kohta.

Komisjon jätkab ühinemise eelduseks olevate kohustuste täitmise jälgimist, kasutades kõiki kättesaadavaid vahendeid, sealhulgas vastastikust eksperdi hinnangut ja stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevaid struktuure. Ta koostab korrapäraselt aruandeid järelevalve tulemuste kohta.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik täidab poliitilisi kriteeriume endiselt piisaval tasemel. 2009. aasta oluliste reformide tulemusena on tehtud täiendavaid, ent ebaühtlasi edusamme seoses parlamendi, politsei, kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformimise ning vähemuste austamise ja kaitsega. Riik peab tegema täiendavaid edusamme poliitiliste institutsioonide dialoogi edendamiseks, kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformimiseks, korruptsioonivastase võitluse tõhustamiseks, sõnavabaduse saavutamiseks ja ettevõtluskeskkonna parandamiseks. Väga oluline on rakendada olemasolevaid õigusakte.

Riik täidab endiselt stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevaid kohustusi. Komisjon on teinud ettepaneku liikuda edasi ühinemisprotsessi teise etappi, nagu on ette nähtud stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga.

Nõukogu ei ole veel avaldanud oma seisukohta komisjoni 2009. aasta oktoobri soovitusel kohta alustada riigiga ühinemisläbirääkimisi.

Nimetüli Kreekaga on lahendamata. Kõnealused kaks riiki peavad selle lahendamiseks ÜRO egiidi all kõnelusi ja toimunud on hulk kahepoolseid kohtumisi, sealhulgas peaministrite tasandil, aga seni pole konkreetsete tulemusteni jõutud. Vältida tuleks tegevust ja avaldusi, mis võivad heanaaberlikke suhteid halvendada. Heanaaberlikke suhteid tuleb säilitada ning see hõlmab ka ÜRO egiidi all toimuvate läbirääkimiste teel saavutatavat kõiki osapooli rahuldavat lahendust nimeprobleemile.

Montenegro

Komisjon on paralleelselt käesoleva strateegiadokumendiga vastu võtnud ka arvamuse Montenegro liikmeks astumise avalduse kohta. Arvamuses esitatud järeldused ja soovitused on lisatud käesolevale teatisele.

Albaania

Komisjon on paralleelselt käesoleva strateegiadokumendiga vastu võtnud arvamuse Albaania liikmeks astumise avalduse kohta. Arvamuses esitatud järeldused ja soovitused on lisatud käesolevale teatisele.

Bosnia ja Hertsegoviina

Bosnia ja Hertsegoviina on saavutanud põhiliste reformide elluviimisel piiratud edu. 2010. aasta oktoobri valimised toimusid üldiselt kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. Vastuolusid Bosnia ja Hertsegoviina põhiseaduse ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vahel ei ole Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusest hoolimata kõrvaldatud. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga sätestatud demokraatlike põhimõtete järgimine ja ilma diskrimineerimiseta võrdne kohtlemine kujutab endast vahelepingu olulist osa.

Edasisel liikumisel ELi liikmesuse suunas on eriti oluline, et liidrid kujundaksid ühise nägemuse riigi üldisest arengusuunast ja ELiga seotud peamistest reformidest. Riik peab suurendama oma jõupingutusi rahuldavate tulemuste saavutamiseks vahelepingu rakendamisel.

Bosnia ja Hertsegoviina peaks tegema kiiresti esimesi samme oma põhiseaduse vastavusse viimiseks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga ning parandama oma institutsioonide toimimise tõhusust. Riik peab suutma üle võtta ja rakendada ELi õigusakte ja eeskirju ning tagada nende täitmise. Rahvusvaheliste kohustustega seoses on oluline teha edusamme kõrge esindaja büroo sulgemisega seotud eesmärkide ja tingimuste täitmisel. EL abistab oma tugevdatud kohaloleku kaudu Bosniat ja Hertsegoviinat ELiga seotud eesmärkide saavutamisel.

Serbia

Serbia esitas ELi liikmeks saamise taotluse 2009. aasta detsembris ja on uuesti näidanud oma soovi liikuda Kopenhaageni kriteeriumide täitmise suunas. Nõukogu kutsus komisjoni 2010. aasta oktoobris üles esitama Serbia taotluse kohta arvamuse. 2010. aasta veebruaris jõustus vaheleping ja juunis leppisid liikmesriigid kokku esitada oma parlamentidele ratifitseerimiseks stabiliseerimis- ja assotsieerimisleping.

Serbia on jätkanud oma poliitilise reformikava rakendamist. Teatavaid positiivseid tulemusi on saavutatud võitluses organiseeritud kuritegevusega. Täiendavaid jõupingutusi on tarvis teha kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformimiseks, samuti tõhusamaks võitluseks organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooniga. Serbia on jätkanud edusammude tegemist vahelepingu rakendamisel ja tal on head võimalused täita stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu nõudeid. Riik on astunud olulisi samme lepitusprotsessi edendamiseks piirkonna riikidega, eelkõige Horvaatia ning Bosnia ja Hertsegoviinaga. Ta on jätkanud aktiivset koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Paraku on kõnealuse kohtu otsitavad kaks põgenikku siiani tabamata. Täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on vastavalt nõukogu 25. oktoobri 2010. aasta järeldustele ELi liikmesuse põhitingimuseks.

Serbia suhtumine Kosovo osalemissse piirkondlikus kaubanduses ja koostöös peab olema konstruktiivsem. Ta peaks tunnustama Kosovo tollitempleid, mille ÜRO ajutine esindus Kosovos (UNMIK) on juba kaks korda tunnistanud kokkusobivaks ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga nr 1244. Tugevdada tuleb koostööd õigusriigimissiooniga EULEX seoses missiooniga Kosovo põhjaosas. Pärast ÜRO Peaassamblee resolutsiooni vastuvõtmist on EL valmis aitama hõlbustada Belgradi ja Priština dialoogi, et soodustada koostööd, teha edusamme ELi suunas liikumisel ja parandada inimeste elujärge.

Kosovo

Kosovo kohalikud valimised 2009. aasta lõpus toimusid nõuetekohaselt ja valimistel osalesid kõik kogukonnad. Valimisaktiivsus oli väga väike Kosovo põhjaosas. Märkimisväärselt on edenenud detsentraliseerimisprotsess ja koostöö EULEXiga on süvenenud. Valitsus on suurendanud oma suutlikkust rakendada Euroopa suunas liikumise kava ja reformipoliitikat. Olulised ülesanded seisavad siiski veel ees ja need on seotud avaliku halduse ja kohtusüsteemi reformimise ning õigusriigi põhimõtte järgimisega. Korruptsiooni, organiseeritud kuritegevuse ja rahapesu vastase võitluse tõhustamiseks tuleb veel palju teha. Endiselt valmistab muret kogukondadevaheline dialoog ja kogukondade lepitamine, samuti vähemuste, eelkõige Kosovo serblaste kaitse ja integreerimine. Ametiasutused peavad tagama, et Kosovo osalust piirkondliku koostöö foorumitel käsitletakse konstruktiivselt, nii et Kosovo oleks suuteline piirkonna arenguga sammu pidama.

Nõukogu tervitas 2009. aasta detsembris komisjoni teatist „Kosovo – Euroopa tuleviku rajamine”⁴ ja kutsus komisjoni üles võtma vajalikke meetmeid, et toetada Kosovo edusamme ELi suunas liikumisel kooskõlas piirkonna Euroopa perspektiiviga ja esitama tehtud

⁴ KOM(2009) 534 (lõplik), 14.10.2009.

edusammude kohta aruandeid. Nõukogu rõhutas kaubanduse ja viisadega seotud meetmete tähtsust, ilma et see mõjutaks liikmesriikide seisukohti Kosovo staatuse küsimuses.

Veebruaris tegi komisjon ettepaneku laiendada Kosovole autonoomsed kaubandusmeetmed. Juulis lähetas komisjon Kosovosse ekspertide missiooni, kelle ülesanne oli hinnata Kosovo valmisolekut täita eeltingimusi võimaliku kaubanduslepingu sõlmimiseks ELiga. Jõupingutusi tuleb teha tooteid käsitlevate tehniliste eeskirjade, päritolu kontrolli, intellektuaalomandi, konkurentsieeskirjade ja riigihangete valdkonnas. Komisjon tugevdab Kosovo toetamist tuvastatud puuduste kõrvaldamisel. Kui Kosovo on vajalikud nõuded täitnud, esitab komisjon läbirääkimisjuhisel kaubanduslepingu sõlmimiseks.

Komisjon soodustab Kosovo osalust liidu asjaomastes programmides. Komisjon alustas jaanuaris Kosovo ametiasutustega dialoogi stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi raames. Üks täielik kohtumistetsükkel on juba selja taga.

Komisjon toetab Kosovo osalust ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames toimuvates piiriülese koostöö programmides endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi ja Albaaniaga. Alates 2011. aastast toetatakse Kosovo osalust ka Montenegrot hõlmavates programmides.

Komisjon jätkab oma Kosovot käsitlevas teatises kavandatud algatuste elluviimist kooskõlas nõukogu järeldustega.

4.2. Türgiga peetavate ühinemisläbirääkimiste edendamine

Türgi on jätkanud poliitiliste reformide elluviimist. Riik on muutnud oma põhiseadust ja viinud oma poliitilises ja õigussüsteemis ellu olulisi reforme, mille raames on käsitletud paljusid kohtusüsteemi ja põhiõiguste valdkonna prioriteete. Reformidega on piiratud sõjaväekohtute pädevust, ümber korraldatud konstitutsioonikohus, laiendatud kohtunike ja prokuröride kõrge nõukogu koosseisu, muutes selle esindatuse kohtusüsteemis tervikuna suuremaks, avardatud ametiühinguõigusi avalikus sektoris, loodud eeltingimused naiste ja laste õiguste kaitse erimeetmete vastuvõtmiseks, tagatud isikuandmete kaitse ning võimaldatud õigus pöörduda ombudsmani poole, nähes sellega ette õigusliku aluse ombudsmani institutsiooni loomiseks.

Põhiseaduse muutmine on tähtis samm õiges suunas. Põhiseaduse reformi suuremaks toetamiseks on siiski tarvis laialdast avalikku arutelu, milles osaleksid aktiivselt kõik parteid ja kodanikuühiskond. Praegu on oluline tagada reformide nõuetekohane rakendamine asjakohaste õigusaktide kaudu. Uus tsiviilpõhiseadus moodustaks tugeva aluse demokraatia tugevdamisele Türgis kooskõlas Euroopa standardite ja ELiga ühinemise kriteeriumidega.

Põhiõigusi ning sõna- ja meediavabadust tuleb Türgis tugevdada nii õigusaktide tasandil kui ka praktikas. Usuvabaduse kohaldamisega on endiselt seotud hulk probleeme. Jõupingutusi tuleb teha ka naiste õiguste ja soolise võrdsuslikkuse valdkonnas ning ametiühinguõiguste täielikul tagamisel. Eesmärgiks seatud „demokraatlik avanemine” kurdi küsimuse lahendamises on andnud vaid piiratud tulemusi. Riigi kaguosa julgeolek on halvenenud terroristliku organisatsiooni PKK/Kongra-Gel uute rünnakute tõttu. Teatavat edu on saavutatud korruptsioonivastases võitluses.

Ühinemisläbirääkimised on edenenud, ehkki võrdlemisi aeglaselt. Nendes on jõutud keerulisse etappi, kus Türgi peaks suurendama jõupingutusi vajalike tingimuste täitmiseks. Türgi saab läbirääkimiste tempot kiirendada, kui ta teeb edusamme läbirääkimisraamistikus kindlaksmääratud kriteeriumide ja nõuete täitmisel. Eelolevatel kuudel peaks Türgi keskenduma eelkõige *konkurentsipoliitika, riigihangete ning sotsiaalpoliitika ja tööhõive* peatükkidele.

Türgi välispoliitikas on hakatud rohkem tegelema laiema naabruskonnaga. Sellel on Euroopa Liidu jaoks suur väärtus, eeldusel et selline välispoliitika täiendab Türgi ühinemisprotsessi ja seda kooskõlastatakse ELiga. Türgi on teinud hulga ettepanekuid ELi ja Türgi koostöö kohta välispoliitika valdkonnas. Märkimisväärsed edusamme on tehtud läbirääkimistes Türgiga sõlmitava tagasivõtulepingu üle.

Türgi on jätkanud avaliku toetuse väljendamist ÜRO egiidi all toimuvatele läbirääkimistele Küprose kreeka ja türki kogukonna juhtide vahel, et leida kõiki osalisi rahuldav lahendus Küprose küsimuses. Paraku ei ole kahepoolsete suhete normaliseerimiseks edusamme tehtud. Türgi ei ole täielikult rakendanud assotsiatsioonilepingu lisaprotokolli ega kaotanud takistusi kaupade vabale liikumisele, sealhulgas piiranguid otsesele transpordiühendusele Küprosega. Riik peab kiiresti täitma oma kohustuse rakendada lisaprotokolli täielikult ja mittediskrimineerival viisil ning tegema edusamme, et normaliseerida kahepoolsed suhted Küprose Vabariigiga. EL jälgib 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis käsitletud valdkondades tehtud edusamme vastavalt nõukogu järeldustele, sealhulgas nõukogu 2006. aasta detsembri ja 2009. aasta detsembri järeldustele, ning vaatab need läbi. Juhul kui edusamme ei ole tehtud, soovitab komisjon ELil säilitada 2006. aasta meetmed, millel on kestev mõju läbirääkimiste üldisele edenemisele.

Türgi peab tugevdama jõupingutusi kahepoolsete küsimuste, sealhulgas piiritülide lahendamiseks oma naabritega. Täheldatud on uut soovi suhete parandamiseks Kreekaga. Kreeka on esitanud märkimisväärsel hulgal ametlikke kaebusi selle kohta, et Türgi on jätkanud tema õhuruumi puutumatus rikkumist, sealhulgas lende Kreeka saarte kohal. Kreeka on kaevanud ka territoriaalvete puutumatus rikkumise üle. Protokollid suhete normaliseerimiseks Armeeniaga, millele kirjutati alla 2009. aastal, on veel ratifitseerimata.

4.3. Islandi ühinemisprotsessi algatamine

Algatatud on Islandi ühinemisprotsess. Pärast komisjonilt soovitusel saamist tema 2010. aasta veebruari arvamuse raames ja otsuse tegemist Euroopa Ülemkogu juunikuu kohtumisel, alustati 2010. aasta juulis Islandiga ühinemisläbirääkimisi ning kohe on algamas ka ELi õigustiku võrdlemine Islandi õigustikuga. Islandil on nüüd õigus saada toetust ühinemiseelse abi rahastamisvahendist, millega toetatakse riigi jõupingutusi ELi liikmeks saamise täielikuks ettevalmistamiseks.

Häid edusamme on tehtud õigusliku raamistiku edasisel täiendamisel huvide konflikti ja parteide rahastamise osas. Kohtunike ametisse nimetamise eeskirju on muudetud, et suurendada veelgi kohtusüsteemi sõltumatust. Tehtud on olulisi samme majandusliku stabiilsuse saavutamise suunas. Edu on saavutatud riigi rahanduse konsolideerimisel ja finantssüsteemi uuesti jaluleseadmisel. Rahvusvahelise Valuutafondi programm toimib kavakohaselt. Majanduslik ebakindlus ja majanduslikud probleemid on paraku jäänud püsima. Islandil tuleb täita kehtivad kohustused, näiteks Euroopa Majanduspiirkonna lepingust

tulenevad kohustused, mille on kindlaks määranud EFTA järelevalveamet. Olulisi jõupingutusi on tarvis teha selleks, et teavitada Islandi kodanikke nõuetekohaselt ELi liikmeks saamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest.

5. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Eespool esitatud analüüsi põhjal esitab komisjon järgmised **järeldused** ja **soovitused**:

1. Laienemine aitab tugevdada rahu ja stabiilsust Euroopas. **ELi strateegilistes huvides** on toetada laienemisprotsessi, lähtudes kokkulepitud põhimõtetest ja tingimustest ning Euroopa Ülemkogu 2006. aasta detsembri kohtumisel kokkulepitud uuest laienemiskonsensusest. Selleks et laienemine kulgeks edukalt, on tarvis kõikide sidusrühmade kindlat poliitilist pühendumust. Laienemisprotsess peab olema kõigi osapoolte jaoks kindel ja usaldust äratav. Kandidaatriigid peavad olema hästi ette valmistunud ja täitma täpselt kõik tingimused ning tingimuste täitmise korral peab neil olema selge ja käegakatsutav Euroopa perspektiiv.
2. Laienemisprotsess aitab ELil **paremini saavutada oma eesmärged** paljudes valdkondades, mis on majanduse elavdamise ja jätkusuutliku majanduskasvu seisukohast eriti olulised. Sellised valdkonnad on näiteks õigusnormide lähendamine ja siseturg, energeetika, transport, keskkonnakaitse ja jõupingutused kliimamuutustega toimetulekuks, samuti ELi turvalisuse edendamine.
3. Komisjon tugevdab veelgi oma järelevalvet laienemisprotsessis osalevate riikide makromajandusliku poliitika üle, võttes arvesse ka uut arengut ELi majanduse juhtimises. Komisjon **ootab** laienemisprotsessis osalevatelt riikidelt, et nad viiksid ellu ELiga seotud reforme ja parandaksid oma ettevõtluskeskkonda, tehes niimoodi edusamme majanduskriisist väljumiseks ja jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks. Komisjon kaasab laienemisprotsessis osalevaid riike ELi tasandil tehtavatesse algatustes, mille eesmärk on saavutada **Euroopa 2020. aasta strateegia** eesmärged. Ta kutsub laienemisprotsessis osalevaid riike üles kajastama Euroopa 2020. aasta strateegia eesmärged oma riiklikes poliitilistes prioriteetides, osalema piirkondlikes poliitilistes rühmades, mille raames vaadataks reformide tulemused korrapäraselt läbi, ning seadma võimaluse korral piirkonnapõhiseid eesmärged.
4. Komisjon **innustab** laienemisprotsessis osalevaid riike parandama haavatavate elanikkonnarühmade tingimusi, sealhulgas kaasama romad riigi sotsiaal- ja majandusellu. Komisjon kohustub neid sellistes püüdlustes toetama.
5. Komisjon seab endiselt esikohale kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformi, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse ning laienemisprotsessis osalevate riikidega peetava **õigusriigialase dialoogi** süvendamise. Enamik laienemisprotsessis osalevaid riike peab tegema olulisi edusamme õigusriigi põhimõtte järgimise tugevdamiseks, eelkõige saavutama usaldusväärseid tulemusi võitluses korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu.
6. **Sõna- ja meediavabadus** valmistab endiselt probleeme enamikus laienemisprotsessis osalevates riikides ning tuvastatud probleemide lahendamist tuleb käsitada prioriteedina. Edusammud kõnealuses valdkonnas on äärmiselt tähtsad ja komisjon jälgib neid tähelepanelikult. Komisjon jätkab kodanikuühiskonna

organisatsioonide toetamist ja kasutab selleks täies ulatuses oma kodanikuühiskonna rahastamisvahendi võimalusi.

7. Stabiiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi oluline element on **piirkondlik koostöö**. Lääne-Balkani riigid on teinud piirkondliku koostöö valdkonnas märkimisväärsed edusamme ning neid ei tohiks õõnestada Kosovo suhtes valitsevad erimeelsused. Piirkondlik koostööõukogu peab keskenduma oma tulemuspõhise strateegia rakendamisele.
8. Olulisi edusamme on tehtud **viisanõude kaotamise** suunas. Viisanõue on kaotatud endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi, Montenegro ja Serbia kodanike suhtes. Peagi kaotatakse viisanõue ka Bosnia ja Hertsegoviina ning Albaania kodanike suhtes, kui ELil on selged tõendid selle kohta, et ka need riigid on kõnealused kriteeriumid täitnud. Asjaomased riigid peavad tegema täiendavaid jõupingutusi oma kodanike teavitamiseks viisavabaduse ulatusest ja selle piirangutest, viisavabaduse rakendamise tähelepanelikuks jälgimiseks ning vajaduse korral asjakohaste korrektiivmeetmete võtmiseks.
9. Asjaomased pooled peavad lahendama oma **kahepoolsed küsimused**, järgides heanaaberlikkuse põhimõtet ja võttes arvesse kogu ELi huve. Kahepoolsed küsimused ei tohi ühinemisprotsessi pidurdada. EL on valmis hõlbustama lahenduste otsimise protsessi ja toetama sellega seotud algatusi. Piirkonna jaoks on saabunud aeg kõrvaldada leppimisega seotud hiljutise positiivse arengu taustal minevikukonfliktidest tulenevad võlad. Väga oluline on säilitada heanaaberlikud suhted.
10. Komisjon tuletab meelde, et need läbirääkimispeatükid, mille puhul tehnilised ettevalmistused on lõpetatud, tuleks avada või ajutiselt sulgeda asjaomase õigustiku alusel, kooskõlas läbirääkimisraamistikuga ning vastavalt nõukogus kokkulepitud meetmetele. ELi huvides on alustada arutelusid keeruliste peatükkide üle läbirääkimiste varases etapis. Selliste peatükkide hulka kuulub ka kohtusüsteemi ja põhiõigusi käsitlev peatükk, millega nõutakse **veenvate ja usutavate tulemuste saavutamist** ja mis on seetõttu tõenäoliselt üks viimaseid suletavaid peatükke.
11. Ühinemiseelne **abi** on laienemisstrateegia lahutamatu osa ja sellega aidatakse ühineda soovivatel riikidel viia ellu partnerluste ja eduaruannete prioriteete. Abi saavad riigid peavad suurendama oma suutlikkust ELi vahendeid tõhusalt kasutada.
12. Komisjon **kutsub** liikmesriike **üles** tegema ELi institutsioonidega koostööd, et suurendada mõistmist ja laienemisprotsessile avaldatavat toetust ning selgitada, kuidas võib laienemine ühiste eesmärkide saavutamisele kaasa aidata. Komisjon kohustub parandama laienemisprotsessi käsitlevat objektiivset teabevahetust ning esitama sellist teavet kasutajasõbralikus vormis praegu kättesaadavate mitmesuguste meedia- ja sidevahendite kaudu.
13. **Horvaatia** on teinud häid edusamme liikmeks saamise kriteeriumide täitmise suunas ja temaga peetavad ühinemisläbirääkimised on jõudnud viimasesse etappi. Horvaatia edu aluseks ühinemisprotsessis on kooskõlas läbirääkimisraamistikuga endiselt täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Komisjon on seisukohal, et läbirääkimised lõpetatakse, kui Horvaatia on täitnud kõik peatükkide sulgemise kriteeriumid, eriti kohtusüsteemi ja põhiõiguste, sealhulgas

korruptsioonivastase võitluse valdkonnas, ning on vabastanud ELi vajadusest kaaluda koostöö- ja kontrollimehhanismi kasutuselevõtmist pärast ühinemist. Komisjon jälgib tähelepanelikult Horvaatia edusamme kohtusüsteemi ja põhiõiguste valdkonnas ja teeb nende kohta kokkuvõtte 2011. aasta esimeses kvartalis.

14. **Türgi** on jätkanud poliitiliste reformide elluviimist ning reforminud eelkõige oma põhiseadust. Täiendavaid tulemusi on vaja põhiõiguste valdkonnas, „demokraatlikus avanemises” ja sidusrühmade reformiprotsessi kaasamises. Eriti suur ülesanne on kindlustada tegelik sõnavabadus. Ühinemisläbirääkimised on edenenud, ehkki võrdlemisi aeglaselt. Türgi saab läbirääkimiste tempot kiirendada, kui ta teeb edusamme läbirääkimisraamistikus kindlaksmääratud kriteeriumide ja nõuete täitmisel. Türgi peab nüüd kiiresti täitma oma kohustuse rakendada assotsieerimislepingu lisaprotokoll täielikult ja mittediskrimineerival viisil ning tegema edusamme, et normaliseerida kahepoolsed suhted Küprose Vabariigiga. EL jälgib 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis käsitletud valdkondades tehtud edusamme vastavalt nõukogu järeldustele, sealhulgas nõukogu 2006. aasta detsembri ja 2009. aasta detsembri järeldustele, ning vaatab need läbi. Juhul kui edusamme ei ole tehtud, soovib komisjon ELil säilitada 2006. aasta meetmed, millel on kestev mõju läbirääkimiste üldisele edenemisele.
15. **Küprose probleemi** lahendamiseks jätkavad Küprose kreeka ja türki kogukondade juhid ÜRO egiidi all toimuvaid läbirääkimisi kõiki osalisi rahuldava lahenduse saavutamiseks. Komisjon toetab nende jõupingutusi ja annab ELi pädevusse kuuluvates küsimustes tehnilist nõu. Komisjon kutsub mõlema kogukonna juhte üles suurendama jõupingutusi, et viia lahenduse saavutamiseks peetavad läbirääkimised võimalikult ruttu eduka lõpuni. Samuti kutsutakse Türgit uuesti üles andma konkreetne panus Küprose küsimuses kõiki osalisi rahuldava lahenduse saavutamisse.
16. Algatatud on **Islandi** ühinemisprotsess. Pärast komisjonilt soovitusel saamist tema 2010. aasta veebruari arvamuse raames ja otsuse tegemist Euroopa Ülemkogu juuniku kohtumisel, alustati 2010. aasta juulis Islandiga ühinemisläbirääkimisi ning kohe on algamas ka ELi õigustiku võrdlemine Islandi õigustikuga. Islandil tuleb täita kehtivad kohustused, näiteks Euroopa Majanduspiirkonna lepingust tulenevad kohustused, mille on kindlaks määranud EFTA järelevalveamet. Olulisi jõupingutusi on tarvis teha selleks, et teavitada Islandi kodanikke nõuetekohaselt ELi liikmeks saamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest.
17. **Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik** täidab poliitilisi kriteeriume endiselt piisaval tasemel. Peamistes reformimist nõudvates valdkondades on tehtud täiendavaid, ehkki ebaühtlasi edusamme. Eelkõige on jõupingutusi tarvis kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformimiseks. Komisjon **kordab uuesti oma soovitusi** alustada endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigiga läbirääkimisi Euroopa Liidu liikmeks saamise üle. Oluline on heanaaberlike suhete säilitamine, mis hõlmab ka ÜRO egiidi all toimuvate läbirääkimiste teel saavutatavat kõiki osapooli rahuldavat lahendust nimeprobleemile.
18. Täna vastu võetud arvamustes **soovib** komisjon alustada ühinemisläbirääkimisi **Montenegro** ja **Albaaniaga**, niipea kui kõnealused riigid on saavutanud vajaliku taseme 1993. aastal Kopenhaagenis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel kindlaksmääratud liikmesuskriteeriumide täitmisel. Eelkõige peavad Montenegro ja

Albaania tegema edusamme nende kohta esitatud arvamustes täpsustatud konkreetsetes prioriteetsetes valdkondades. Komisjon **soovib** nõukogul anda Montenegrole kandidaatriigi staatus ning õhutab Albaaniat tegema seni saavutatud edule toetudes täiendavaid jõupingutusi. Mõlema riigi kohta koostatavas eduaruandes, mis esitatakse 2011. aasta laienemispaketi raames, keskendub komisjon eelkõige sellele, kuidas rakendatakse nendes riikides prioriteetseid meetmeid, mis on vajalikud probleemide lahendamiseks enne ühinemisläbirääkimiste alustamist.

19. **Serbia** esitas taotluse saada ELi liikmeks 2009. aasta detsembris ja 2010. aasta oktoobris kutsus nõukogu komisjoni üles esitama oma arvamuse. Serbia on jätkanud oma poliitilise reformikava rakendamist ja vahelepingu rakendamisega seotud edusammude tegemist. Tal on head väljavaated täita stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu nõuded. Riik on astunud olulisi samme lepitusprotsessi edendamiseks piirkonna riikidega. Täiendavaid jõupingutusi on tarvis teha kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformimiseks, samuti tõhusamaks võitluseks organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooniga. Serbia on jätkanud koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Paraku on kõnealuse kohtu otsitavad kaks põgenikku siiani tabamata. Täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on vastavalt nõukogu 25. oktoobri 2010. aasta järeldustele ELi liikmesuse põhitingimuseks. Serbia suhtumine Kosovo osalemissse piirkondlikus kaubanduses ja koostöös peab olema konstruktiivsem. Tugevdada tuleb koostööd õigusriigimissiooniga EULEX seoses missiooniga Kosovo põhjaosas.
20. Pärast ÜRO Peaassamblee resolutsiooni vastuvõtmist aitab EL hõlbustada Belgradi ja Priština dialoogi, et soodustada koostööd, teha edusamme ELi suunas liikumisel ja parandada inimeste elujärge.
21. Märkimisväärselt on edenenud detsentraliseerimisprotsess **Kosovos** ja tugevnenud on EULEXiga tehtav koostöö. Valitsus on suurendanud oma suutlikkust rakendada Euroopa suunas liikumise kava ja reformipoliitikat. Olulised ülesanded seisavad siiski veel ees ja need on seotud õigusriigi valdkonnaga, sealhulgas kohtusüsteemi ja avaliku halduse reformi ning korruptsiooni, organiseeritud kuritegevuse ja rahapesu vastase võitlusega. Endiselt valmistab muret kogukondadevaheline dialoog ja kogukondade lepitamine, samuti vähemuste, eelkõige Kosovo serblaste kaitse ja integratsioon. Ametiasutused peavad tagama, et Kosovo osalust piirkondliku koostöö foorumitel käsitletakse konstruktiivselt, nii et Kosovo oleks suuteline piirkonna arenguga sammu pidama.

Komisjon viib kooskõlas nõukogu 2009. aasta detsembri järeldustega ellu algatusi, mis on kavandatud Kosovot käsitlevas 2009. aasta oktoobri teatises. Komisjon tervitab Kosovo hiljutisi edusamme pagulaste tagasivõtmist käsitlevate õigusaktide vastuvõtmisel, tagasipöördujate taasintegreerimist käsitleva tegevuskava väljatöötamisel ning taasintegreerimise toetamisel sihipäraste ressurssidega. Eeldusel et tegevuskava rakendamist jätkatakse, kohustub komisjon peagi **alustama viisanõude kaotamise dialoogi**. Komisjon abistab Kosovot nende tingimuste kindlaksmääramisel, mille täitmine on vajalik võimaliku kaubanduslepingu sõlmimiseks ELiga. Kui Kosovo on vajalikud tingimused täitnud, **esitab** komisjon läbirääkimisjuhid **kaubanduslepingu** sõlmimiseks. Komisjon teeb ettepaneku anda Kosovole võimalus osaleda asjaomastes **liidu programmides**, näiteks programmides „Kodanike Euroopa” ja „Kultuur”. Komisjon esitab selleks raamlepingu sõlmimise läbirääkimisjuhid.

22. **Bosnia ja Hertsegoviina** peab kujundama valitsuse, kes pühenduks riigi tuleviku ELiga seostamisele ja kiirendaks asjaomaseid reforme. Bosnia ja Hertsegoviina peaks tegema kiiresti esimesi samme oma põhiseaduse vastavusse viimiseks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga ning parandama oma institutsioonide toimimist. Riik peab suutma üle võtta ja rakendada ELi õigusakte ja eeskirju ning tagada nende täitmise. Rahvusvaheliste kohustustega seoses on oluline teha edusamme kõrge esindaja büroo sulgemisega seotud eesmärkide ja tingimuste täitmisel. EL abistab oma tugevdatud kohaloleku kaudu Bosniat ja Hertsegoviinat ELiga seotud eesmärkide saavutamisel.
23. Üldiselt nähtub 2010. aasta eduaruannetest, et ELi laienemisprotsess edeneb tempos, mille määrab peamiselt kandidaatriikide tõestatud suutlikkus täita liikmesusest tulenevaid kohustusi. See nõuab **kestva mõjuga reforme** ning usaldusväärseid ja veenvaid õiguslikke ja institutsioonilisi kohandusi. Kuna asjaomased riigid vastavad neile kehtestatud standarditele, sealhulgas demokraatia ja õigusriigi ning põhiõiguste ja –vabaduste valdkonnas, kohustub EL tegema nendega koostööd, et aidata neil laienemisprotsessi raames teha järgmisi edusamme.

1. LISA

Järeldused ja soovitus, mis on esitatud komisjoni arvamustes Montenegro ja Albaania liikmeks astumise avalduste kohta

Montenegro

Montenegro on teinud jõupingutusi, et täita demokraatiat, õigusriiki, inimõigusi ning vähemuste austamist ja kaitset kindlustavate institutsioonide stabiilsusega seotud kriteeriume, mis määrati kindlaks 1993. aastal Kopenhaagenis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel, ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi tingimusi. Kõnealuste jõupingutuste tegemist tuleb jätkata.

Majanduslike kriteeriumide täitmisel on Montenegro saavutanud teatava makromajandusliku stabiilsuse. Selleks et saada toimiva turumajandusega riigiks, nagu sätestati 1993. aastal Kopenhaagenis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel, peab Montenegro siiski veel tegelema sisemise ja välimise tasakaalustamatuse probleemiga ning puudujääkidega finantssektori ja tööturgude toimimises ja tugevdama õigusriigi põhimõtte järgimist. Selleks et riik suudaks keskmise tähtaja jooksul toime tulla Euroopa Liidu konkurentsiturve ja turujõududega, peaks ta arendama oma füüsilist infrastruktuuri ja inimkapitali ning jätkama struktuurireformide elluviimist.

Montenegro tulemused stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevate kohustuste täitmisel on üldiselt head.

Montenegro võiks olla keskmise tähtaja jooksul valmis hakkama täitma liikmesusest tulenevaid kohustusi liidu õigustiku enamikus valdkondades, eeldusel et õigusaktide ühtlustamist jätkatakse ning õigusaktide rakendamiseks ja täitmiseks tehakse pidevaid ja märkimisväärsed jõupingutusi. Eriti suurt tähelepanu tuleb pöörata kaupade vaba liikumise, intellektuaalomandiõiguste, põllumajanduse ja maaelu arengu, toiduohutuse, veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika, kalanduse, statistika, sotsiaalpoliitika ja tööhõive, regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimise, kohtusüsteemi ja põhiõiguste, õiguse, vabaduse ja turvalisuse ning finantsjärelevalve valdkonnale. Täielik kooskõla liidu õigustikuga keskkonnasektoris võidakse saavutada alles pikema aja jooksul ja selleks oleks tarvis teha rohkem investeeringuid. Kõnealuse valdkonna jõupingutusi tuleb kiirendada.

Montenegro ühinemine avaldaks Euroopa Liidu poliitikale vaid piiratud üldist mõju ega mõjutaks liidu suutlikkust säilitada ja süvendada oma arengut.

Komisjon on seisukohal, et läbirääkimisi Euroopa Liiduga ühinemiseks tuleks Montenegroga alustada siis, kui riik on saavutanud vajaliku taseme liikmesuskriteeriumide, sealhulgas eelkõige õigusriigi põhimõtte järgimise eest vastutavate institutsioonide stabiilsust eeldavate Kopenhaageni poliitiliste kriteeriumide täitmisel. Selleks peab Montenegro tegema edusamme eelkõige järgmistes prioriteetsetes valdkondades.

- Parandama vastavalt OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (OSCE-ODIHR) ja Veneetsia komisjoni soovitudele valimiste korraldamise õiguslikku raamistikku; tugevdama parlamendi seadusandlikku rolli ja järelevalvevolitusi.
- Tegema olulisi samme avaliku halduse reformimiseks, muutes üldise haldusmenetluse seadust, samuti avaliku teenistuse ja riigiteenistujate seadust, ning tõhustades

inimressursside haldamise eest vastutava asutuse ja riikliku auditeerimisasutuse toimimist eesmärgiga suurendada professionaalsust ja avaliku halduse depolitiseerimist ning tugevdada läbipaistvat ja tulemuspõhist menetlust ametisse nimetamisel ja edutamisel.

- Tugevdama õigusriigi põhimõtte järgimist eelkõige kohtu- ja prokuratuurinõukogude liikmete ja riiklike süüdistajate depolitiseeritud ja tulemuspõhise ametisse nimetamise ning samuti kohtunike ja prokuröride sõltumatuse, iseseisvuse, nende tegevuse tõhususe ja vastutuse suurendamise kaudu.
- Parandama korruptsioonivastase võitluse õiguslikku raamistikku ning rakendama valitsuse korruptsioonivastast strateegiat ja tegevuskava; saavutama usaldusväärseid tulemusi kõikide tasandite korruptsioonijuhtumite ennetaval uurimisel ning nende eest vastutusele võtmisel ja süüdistuste esitamisel.
- Tugevdama võitlust organiseeritud kuritegevuse vastu, tuginedes ohtude hindamisele ja ennetavale uurimisele, suuremale koostööle piirkonna ja ELi partneritega, jälitustegevusega seotud andmete tõhusale töötlemisele ning õiguskaitsealase suutlikkuse ja koostöölastamise suurendamisele. Saavutama kõnealuses valdkonnas usaldusväärseid tulemusi.
- Edendama meediavabadust, viies oma õigusliku raamistiku kooskõlla Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga laimamise küsimuses ja süvendades kodanikuühiskonnaga tehtavat koostööd.
- Rakendama kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega diskrimineerimisvastase võitluse õiguslikku ja poliitilist raamistikku; tagama ümberasustatud isikutele, eelkõige roma, aškali ja egiptuse kogukonna liikmetele õigusliku staatuse ja nende õiguste austamise. See hõlmab ka Koniki laagri sulgemise jätkusuutliku strateegia vastuvõtmist ja rakendamist.

Montenegrot julgustatakse jätkama konstruktiivset osalust piirkondlikus koostöös ja tugevdama kahepoolseid suhteid naaberriikidega. Seni lahendamata kahepoolsetele küsimustele tuleb leida lahendus. Jätkata tuleb stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu sujuvat rakendamist. Sellega seoses tuleb pöörata vajalikku tähelepanu riigiabi ja transiitliikluse valdkonnas tuvastatud puudujääkide kõrvaldamisele. Lisaks sellele ärgitatakse riiki tungivalt jätkama oma haldussuutlikkuse suurendamist kõigis valdkondades. Eriti suuri jõupingutusi on tarvis teha riigiasutuste tegevuse tõhususe ja nende erapooletuse suurendamiseks sellistes tundlikes valdkondades nagu keskkonnakaitse. Ajakirjanike ja valitsusväliste organisatsioonide aktivistide vastu suunatud hirmutamise- ja vägivaldajuhtumite eest tuleb esitada nõuetekohased süüdistused. Tegeleda tuleb ka perevägivald, väärkohtlemine ja nõuetele mittevastavate vanglatingimuste probleemiga.

Seni saavutatud edu silmas pidades soovib komisjon nõukogul anda Montenegrole kandidaatriigi staatus.

Komisjon jälgib edusamme, mida tehakse vajalike reformide elluviimisel stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu institutsioonilises raamistikus, ja jätkab jõupingutuste toetamist ühinemisele abi rahastamisvahendi kaudu. Komisjon esitab aruande Montenegro edusammude kohta 2011. aasta laienemispaketi raames. Selles aruandes keskendutakse eelkõige nende prioriteetsetele ülesannetele, mille täitmine on ühinemisläbirääkimiste alustamise eeldus.

Albaania

Albaania on teinud jõupingutusi, et täita demokraatiat, õigusriiki, inimõigusi ning vähemuste austamist ja kaitset kindlustavate institutsioonide stabiilsusega seotud kriteeriume, mis määrati kindlaks 1993. aastal Kopenhaagenis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel, ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi tingimusi. Jõupingutusi tuleb olulisel määral jätkata.

Majanduslike kriteeriumide täitmisel on Albaania saavutanud teatava makromajandusliku stabiilsuse. Selleks et saada toimiva turumajandusega riigiks, nagu sätestati 1993. aastal Kopenhaagenis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel, peab Albaania siiski veelgi tugevdama oma valitsemistava, tõhustama tööturu toimimist, tagama omandiõiguste tunnustamise ja tugevdama õigusriigi põhimõtte järgimist. Selleks et riik suudaks keskmise tähtaja jooksul toime tulla Euroopa Liidu konkurentsivõime ja turujõududega, peaks ta arendama oma füüsilist infrastruktuuri ja inimkapitali ning viima ellu täiendavaid struktuurireforme.

Albaania tulemused stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevate kohustuste täitmisel on üldiselt head.

Albaania võiks olla keskmise tähtaja jooksul valmis hakkama täitma liikmesusest tulenevaid kohustusi liidu õigustiku enamikus valdkondades, eeldusel et õigusaktide ühtlustamist jätkatakse ning õigusaktide rakendamiseks ja täitmiseks tehakse pidevaid ja märkimisväärsed jõupingutusi. Eriti suurt tähelepanu tuleks pöörata kaupade vaba liikumise, intellektuaalomandiõiguste, infoühiskonna ja meedia, põllumajanduse ja maaelu arengu, toiduohutuse, veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika, kalanduse, transpordipoliitika, sotsiaalpoliitika ja tööhõive, regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimise, kohtusüsteemi ja põhiõiguste, õiguse, vabaduse ja turvalisuse ning finantsjärelevalve valdkonnale. Täielik kooskõla liidu õigustikuga keskkonnasektoris võidakse saavutada alles pikema aja jooksul ja selleks oleks tarvis teha suuri investeeringuid. Kõnealuse valdkonna jõupingutusi tuleks kiirendada.

Albaania ühinemine avaldaks Euroopa Liidu poliitikale vaid piiratud üldist mõju ega mõjutaks liidu suutlikkust säilitada ja süvendada oma arengut.

Komisjon on seisukohal, et läbirääkimisi Euroopa Liiduga ühinemiseks tuleks Albaaniaga alustada siis, kui riik on saavutanud vajaliku taseme liikmesuskriteeriumide, sealhulgas eelkõige demokraatia ja õigusriigi põhimõtte järgimise eest vastutavate institutsioonide stabiilsust eeldavate Kopenhaageni poliitiliste kriteeriumide täitmisel. Selleks peab Albaania tegema edusamme eelkõige järgmistes prioriteetsetes valdkondades.

- Tagama parlamendi nõuetekohase toimimise, mille aluseks on kõikide parteide konstruktiivne ja järjepidev poliitiline dialoog.
- Võtma vastu seni vastuvõtmata seadused, millega nähakse ette suurem enamus parlamendis.
- Nimetama ametisse ombudsmani ning tagama, et konstitutsiooni- ja ülemkohtu kohtunike ametisse nimetamisel toimub parlamendis nõuetekohane ärakuulamine ja hääletamine.
- Muutma valimiste korraldamise õiguslikku raamistikku vastavalt OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (OSCE-ODIHR) soovitudele.

- Tagama valimiste korraldamise kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega.
- Tegema olulisi samme avaliku halduse reformimiseks, muutes avaliku teenistuse seadust ning tõhustades riigikantselei tööd eesmärgiga suurendada professionaalsust ja avaliku halduse depolitiseerimist ning tugevdada läbipaistvat ja tulemuspõhist menetlust ametisse nimetamisel ja edutamisel.
- Tugevdama õigusriigi põhimõtte järgimist kohtusüsteemi reformistrateegia vastuvõtmise ja rakendamise ning õigusasutuste sõltumatuse, tõhususe ja vastutuse tagamise kaudu.
- Rakendama tõhusalt valitsuse korruptsioonivastast strateegiat ja tegevuskava ning kõrvaldama eelkõige kohtunike, ministrite ja parlamendiliikmete uurimistegevust häirivad takistused; saavutama usaldusväärseid tulemusi kõikide tasandite korruptsioonijuhtumite ennetaval uurimisel ning nende eest vastutusele võtmisel ja süüdistuste esitamisel.
- Tugevdama võitlust organiseeritud kuritegevuse vastu, tuginedes ohtude hindamisele ja ennetavale uurimisele, suuremale koostööle piirkonna ja ELi partneritega ning õiguskaitseasutuste töö paremale kooskõlastamisele. Saavutama kõnealuses valdkonnas usaldusväärseid tulemusi.
- Valmistama sidusrühmadega peetava laiaulatusliku konsultatsiooni alusel ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat arvesse võttes ette ja võtma vastu omandiõigusi käsitleva riikliku strateegia ja tegevuskava ning neid rakendama. Kõnealuste dokumentidega tuleks hõlmata vara tagastamine, hüvitamine ja legaliseerimine.
- Võtma konkreetseid meetmeid inimõiguste, eelkõige naiste, laste ja romade õiguste kaitse tugevdamiseks ja rakendama tõhusalt diskrimineerimisvastast poliitikat.
- Võtma täiendavaid meetmeid kinni peetavate kohtlemise parandamiseks politseijaoskondades, eelvangistuses ja vanglates. Tugevdama kohtulikke järelmeetmeid väärkohtlemise juhtumite puhul ja parandama ombudsmani soovitude kohaldamist kõnealuses valdkonnas.

Albaaniat julgustatakse jätkama konstruktiivset osalust piirkondlikus koostöös ja tugevdama kahepoolseid suhteid naaberriikidega. Jätkata tuleb stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu sujuvat rakendamist. Selleks tuleb kinni pidada kohustuste täitmise tähtaegadest. Lisaks sellele ärgitatakse riiki tungivalt jätkama oma haldussuutlikkuse suurendamist kõigis valdkondades. Uuendada tuleb koostööd kodanikuühiskonnaga. Albaania peab eraldama vajalikud vahendid, et tagada inimõigustega tegelevate riiklike asutuste tõhus toimimine ja uuendada jõupingutusi vähemuste kaitse valdkonnas. Oluline on edendada ka meediavabadust ja meedia sõltumatust ning lahendada poliitiliste mõjutuste probleem.

Komisjon jälgib edusamme, mida tehakse vajalike reformide elluviimisel stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu institutsioonilises raamistikus, ja jätkab jõupingutuste toetamist ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu. Komisjon esitab aruande Albaania edusammude kohta 2011. aasta laienemispaketi raames. Selles aruandes keskendutakse eelkõige nendele prioriteetsetele ülesannetele, mille täitmine on ühinemisläbirääkimiste alustamise eeldus.

II LISA

Järeldused Horvaatia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi, Bosnia ja Hertsegoviina, Serbia, Kosovo, Türgi ja Islandi eduaruannete kohta

Horvaatia

Horvaatia täidab jätkuvalt **poliitilisi kriteeriume**. Edusamme on tehtud mitmes valdkonnas, sealhulgas õigusriigi loomise alal. Siiski tuleb jätkata ja tõhustada jõupingutuste tegemist eelkõige kohtusüsteemi- ja haldusreformi läbiviimisel, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses ning vähemuste õiguste austamist ja kaitset ning pagulaste tagasipöördumist käsitlevas valdkonnas.

Demokraatia ja õigusriigi põhimõtte järgimist on jätkuvalt tõhustatud. *Valitsus* ja *parlament* tegutsevad jätkuvalt tõhusalt. Siiski tuleb tõhustada parlamendi võimet kontrollida õigusloome protsessi. Kohtusüsteemi reform on jätkunud, kuid lahendamata on mitu olulist probleemi, mis käsitlevad peamiselt kohtusüsteemi tõhusust, sõltumatust ja vastutust.

Avaliku halduse reformi valdkonnas tehtud edusammud on olnud piiratud. Jõustunud on üldiste haldusmenetluste seadus ning vastu võetud inimressursside arengustrateegia ja avaliku teenistuse tegevuskava. Avalik haldus kannatab siiski jätkuvalt selliste probleemide all nagu keerukad haldusmenetlused, politiseeritus ning inimressursside ebatõhus haldamine. Märgatavate tulemuste saavutamiseks on vaja luua riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil peamiste sidusrühmade vaheline tugevam poliitiline pühendumus ja koordineeritus.

Jätkatud on *kohtusüsteemi reformi* läbiviimist. Kohtutes vähenes kohtuasjade kuhjumine ning kohtusüsteemi sõltumatust tõhustati põhiseaduse muutmise kaudu. Reformiga saavutada loodetud peamiste tulemusteni ei ole siiski veel jõutud. Probleeme esineb jätkuvalt eelkõige seoses kohtunike ja prokuröride ametisse nimetamist käsitlevate läbipaistvate kriteeriumide kohaldamise, kohtuasjade kuhjumise vähendamise, menetluste pikkuse ja otsuste jõustamisega. Teatavaid edusamme on tehtud sõjakuritegude menetlemisel, sealhulgas 1990ndatel tehtud kaheldavate kohtuotsuste läbivaatamisel. Siiski on lahendamata karistamatuse probleem ning seda eelkõige etniliste serblaste suhtes toimepandud kuritegude puhul, millest paljusid ei ole põhjalikult uuritud.

Suurt edu on saavutatud *korruptsioonivastases võitluses*. Paranenud on korruptsioonivastaste meetmete rakendamine ja üldine koordineerimine. Korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse amet oli jätkuvalt aktiivne ning esitas mitmes olulises kohtuasjas süüdistuse. Tehtud kohtuotsuste arv on suurenenud. Põhiseadusesse on lisatud õigus saada juurdepääs avalik-õiguslike asutuste teabele. Siiski on mitmes valdkonnas korruptsioon jätkuvalt levinud. Hiljuti ajakohastatud õigus- ja haldusstruktuure ei ole praktikas veel täies ulatuses katsetatud. Eelkõige hõlmab see kohtute suutlikkust saada hakkama suure arvu ja keerukate kohtuasjadega. Tulemusi tuleb näidata eelkõige kõrgemal tasemel aset leidva korruptsiooni juhtumite tõhusa uurimise, nende eest süüdistuse esitamise ja neid käsitlevate kohtuotsuste vallas. Huvide konflikti ennetamises on tehtud vähe edusamme. Teabele juurdepääsu käsitlevate õigusaktide kohaldamisel on tehtud piiratud edusamme. Puudujääke esineb jätkuvalt seoses erakondade ja valimiskampaaniate rahastamisega.

Teatavaid edusamme on tehtud **inimõiguste ja vähemuste kaitse** valdkonnas. Inimõiguste kaitse on üldiselt tagatud, kuid nende rakendamises on siiski teatavaid lünki. *Õiguskaitse*

kättesaadavuse osas on algatatud haldusõigussüsteemi ulatuslik reform. Osutatakse riigi poolt rahastatavat tasuta õigusabi. Menetlused on siiski keerulised ning antava abi üldine tase on madal. *Vanglasüsteemiga* seoses võeti meetmeid vanglatingimuste parandamiseks kriminaalhooldussüsteemi tulevase kasutuselevõtu kaudu. Vanglad on jätkuvalt ülerahvastatud ning seal pakutav tervisekaitse on ebapiisav. Seoses *väärkohtlemisega* tuleb märkida, et ombudsman on saanud kaebusi politsei ülemäärase jõukasutuse kohta.

Õigusaktidega on ette nähtud *sõnavabadus*, sealhulgas meediavabadus ja meedia mitmekesisus, ning neid vabadusi üldiselt austatakse. Ajakirjanikud ja toimetajad tunnetavad siiski endiselt poliitilist survet. Samuti on endiselt päevakorral kohaliku ajakirjanduse sõltumatusega seotud probleemid.

Naiste õiguste ja soolise võrdsuslikkusega seotud edusammud on olnud piiratud. Naiste positsioon tööturul ei ole märkimisväärselt muutunud ning naiste töötuse tase on endiselt kõrge. Laste ombudsman on *laste õiguste* edendamisel ja kaitsmisel aktiivsemaks muutunud. Ombudsmanil puuduvad oma ülesannete täitmiseks siiski piisavad vahendid.

Teatavaid jõupingutusi on tehtud *sotsiaalselt vähekindlustatud isikute ja puudega inimeste* olukorra parandamisel. Tõhustatakse puudega inimeste ombudsmani institutsiooni suutlikkust, eelkõige laiendades tema esindatust piirkondades. Sotsiaalhoolekande, tervishoiu ja pensioni valdkonnas ei ole siiski piisavalt teavet õiguste kohta. Õiguste kehtestamise kriteeriumeid ei kohaldata järjepidevalt ning konkreetseid õigusi reguleerivad sätted on killustatud. Üleminek hooldeasutuses toimuvalt ravilt kohalikes hoolekandestruktuurides toimuvale ravile on edenenud aeglaselt.

Teatavaid meetmeid on võetud uue *diskrimineerimisvastase seaduse* alase teadlikkuse suurendamiseks. Seadusega seotud teadlikkuse ulatus ametiasutuste ja kodanike hulgas on siiski piiratud ning kohtutesse jõuab vaid väike arv diskrimineerimist käsitlevaid kaebusi. Teatavaid edusamme on tehtud sallimatusest tulenevaid kuritegusid käsitlevate õigusaktidega seoses, kuigi nende rakendamine on alles algusjärgus.

Teatavaid edusamme on tehtud seoses *vähemuste ja kultuuriliste õiguste austamise ning kaitsega*. Suuremat keskendumist vähemustega seotud küsimustele võib märgata piirkonnas, eelkõige Horvaatia ja Serbia vahel paranenud suhete kontekstis. Tugevdatud on vähemusi käsitlevaid põhiseaduslike sätteid. Roma vähemusele on tähelepanu pööratud ning selle olukorda on parandatud eelkõige koolieelse hariduse osas. Vähemusi koondavate organisatsioonide rahastamist on vaatamata kokkuhoiumeetmetele vähendatud ainult marginaalselt. Ometi on vähemustega seoses päevakorral ikka veel hulk probleeme. Horvaatia peab jätkuvalt soodustama sallivat suhtumist serbia vähemusse. Horvaatia peab võtma ka asjakohaseid meetmeid, et kaitsta isikuid, kes võivad ikka veel olla ähvarduste või diskrimineerivate, vaenulike või vägivaldsete tegude objektiks. Roma vähemus peab endiselt toime tulema rasketes elamistingimustes ning hariduse, sotsiaalkaitse, tervishoiu, tööhõive ning juurdepääsu isiklikele dokumentidele käsitlevates valdkondades on vaja lahendada mitmesuguseid probleeme. Vähemustele valmistab kõige rohkem probleeme tööhõive küsimus – nende esindatus riigi- ja õigusasutustes, politseis ja avalikus sektoris on üldiselt väike.

Teatavaid edusamme on tehtud seoses *pagulastega*. Pagulased pöörduvad jätkuvalt tagasi Horvaatiasse. Jätkunud on eluruumi valdamis- ja üüriõiguse kaotanud isikutele uute eluasemete hankimine. Valitsuse 2009. aasta edasilükkunud eluasemete hankimise kavade kiirendamiseks võeti vastu läbivaadatud tegevuskava, mis soovitakse täielikult rakendada

2011. aastaks. Teatavaid edusamme tehti kahjustada saanud hoonete taastamisel. Vähendati tagasilükatud taastusabi taotluste vastu esitatud kaebuste käsitlemisel tekkinud olulist kuhjumist. Jätkunud on pensioniõiguste tõendamist käsitleva seaduse rakendamine. 2009. aastaks seatud eluasemete hankimist käsitlevate eesmärkide täitmine on olnud aeglane. Praegu on menetluses mitu tuhat eluaseme hankimist käsitlevat taotlust ning eluasemed tehakse tagasipöörduvatele pagulastele kättesaadavaks. Pooleli on veel paljude eluasemete taastamise taotlusi käsitlevate kaebuste läbivaatamine. Vaja on teha jõupingutusi tingimuste loomiseks, mis on vajalikud pagulaste alaliseks tagasipöördumiseks.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste valdkonnas jätkab Horvaatia koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Valitsuse moodustatud töökond peab jätkama tööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu prokuröri taotletud, suurtükke käsitlevate kadunud dokumentide leidmise või nende saatuse kindlaksmääramisega. 2010. aasta märtsis Belgradis toimunud ministrite kohtumisel anti uus hoog Sarajevo deklaratsiooni protsessile. Nimetatud protsessis osalevad Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, Montenegro ja Serbia, kes on kokku leppinud pagulaste staatuse selgitamisel koostöö tegemises. Protsessis osalevad riigid kohustusid ka tegema koostööd, et leida aasta lõpuks lahendus mitmele teisele lahendamata probleemile.

Horvaatia on jätkanud aktiivset osalemist piirkondlikes algatustes, sealhulgas Kagu-Euroopa koostööprotsessis (SEECp), piirkondlikus koostöönõukogus (RCC) ja Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingus (CEFTA). Horvaatia president on piirkondliku koostöö küsimustes võtnud kasutusele ennetava lähenemisviisi. Kahepoolsed suhted teiste ELi kandidaatriikide, sealhulgas Serbia ja ELi kuuluvate naaberriikidega arenevad jätkuvalt. Suhted Sloveeniaga paranesid tänu piiri käsitleva rahvusvahelise vahekohtu lepingu sõlmimisele.

Horvaatia **majandust** on üleilmne majandus- ja finantskriis raskelt mõjutanud. Riigi majandust tabas langus 2009. aasta esimeses kvartalis ning 2010. aasta keskpaigaks ei olnud selget märki kriisist väljumisest märgata. Märkimisväärselt on suurenenud töötus, eelarvepuudujääk ja riigivõlg. Välisvõlg suurenes ning on jätkuvalt riigi majanduse kõige suurem nõrkus. Keskpanga poliitika aitas säilitada rahanduslikku stabiilsust ning finantssektor sai kriisis suhteliselt hästi hakkama.

Majanduslike kriteeriumide alusel on Horvaatia toimiva turumajandusega riik. Horvaatia peaks olema võimeline toime tulema Euroopa Liidu konkurentsivõime ja turujõududega, tingimusel et rakendab otsusekindlalt laiaulatuslikku reformiprogrammi struktuursete nõrkuste vähendamiseks.

Turumajanduse põhialuste osas säilitati laiaulatuslik poliitiline konsensus. Majanduse elavdamise kavaga on majanduspoliitikale antud suundumus keskmise pikkusega perioodiks. Kavast tulenev kasu majanduskasvule ja rahvusvahelisele konkurentsivõimele sõltub selle tõhusast rakendamisest. Olemasolevaid piiranguid arvestades on makromajanduslik kava üldiselt olnud üleilmse majandus- ja finantskriisi tagajärgede kõrvaldamiseks asjakohane. Rahapoliitika oli vahetuskursi ning finantsstabiilsuse säilitamisel edukas ning suutis samal ajal leevendada ka likviidsusega seotud pingeid. Jooksevkonto puudujääk vähenes majanduslanguse tulemusena ning inflatsioonisurve nõrgenes veelgi. Pangandussektor suutis šokkidele vastu seista.

Struktuurireformid on üldiselt toimunud siiski väga aeglaselt, seda eelkõige kahjumit kandvate ettevõtjate erastamise ja ümberkorraldamise osas. Tööturg oli jätkuvalt väga paindumatu, tööhõivemäär madal ning tööturul osalejate arv vähenes majanduslanguse käigus

veelgi. Eelarve valdkonnas tegid ametiasutused eelarvepuudujäägi kasvu peatamiseks ning riigi kulutuste tõhususe suurendamiseks piiratud jõupingutusi. Sotsiaalsiirded on endiselt suured ja halvasti suunatud ning hulk riigi osalusega ja riigi omandis olevaid ettevõtteid saab riigilt toetust otseste ja kaudsete abirahade ning tagatiste kujul. Keskmise pikkusega perioodi rahanduse jätkusuutlikkuse saavutamiseks on peamiseks eesmärgiks eelarvemenetluse ja distsipliini parandamine ning riiklike kulutuste tõhususe edendamine. Investeeringikeskkond kannatas jätkuvalt suure regulatiivse koormuse ja maksutaoliste lõivude all.

Horvaatia on parandanud oma **võimet täita liikmesusest tulenevaid kohustusi**. Ettevalmistused ELi nõuete täitmiseks on kulgenud jätkuvalt edukalt ja enamikus sektorites on õigusaktid suures osas ELi õigusnormidega vastavusse viidud. Enamikus valdkondades on tehtud täiendavaid edusamme, sealhulgas peatükkides, mille vastavusse viimise tase oli juba niigi kõrge. Teatavates valdkondades on vaja täiendavaid jõupingutusi, et tugevdada õigustiku nõuetekohaseks rakendamiseks vajalikku haldussuutlikkust.

Häid edusamme on tehtud *kaupade vaba liikumise* valdkonnas, õigustikuga vastavusse viimine on kõnealuse peatüki puhul üldiselt hästi edenenu. Täiendavaid jõupingutusi on siiski vaja teha eelkõige seoses vastavushindamise, metroloogia ja turujärelevalvega. Horvaatia peab oma õigusaktide õigustikuga vastavusse viimise lõpule viima ning tugevdama rakendamissuutlikkust. Häid edusamme on tehtud ka *tööjõu vaba liikumise* valdkonnas ning õigusaktide vastavusse viimisel on saavutatud rahuldav tase. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha eelkõige sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise tõhustamiseks.

Edusamme on tehtud *asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse* valdkonnas, eelkõige kutsekvalifikatsiooni vastastikuse tunnustamise ning postiteenuste osas. Õigustikuga vastavusse viimine on edenenu rahuldavalt. Vastavusse viimise lõpule viimiseks kutsekvalifikatsiooni vastastikuse tunnustamise valdkonnas ning teenuste direktiivi ülevõtmiseks on vaja teha suuremaid jõupingutusi. Tööd tuleb jätkata haldussuutlikkuse parandamisega.

Täiendavaid edusamme on tehtud õigustiku vastavusse viimisel *kapitali vaba liikumise* valdkonnas. Jätkuvald edusamme on vaja kapitali liikumise liberaliseerimise lõpule viimiseks ning rahapesuvastast võitlust käsitlevate õigusaktide jõustamise tõhustamiseks.

Häid edusamme on tehtud *riigihangete* valdkonnas, eelkõige parandades peamiste sidusrühmade suutlikkust koordineerida ja rakendada riigihankeid käsitlevat poliitikat. Seaduse tõhusa kohaldamise suutlikkust tuleks riigihankesüsteemi kõigil tasanditel veelgi edendada.

Teatavaid edusamme tehti *äriühinguõiguse* peatükis. Õigustikuga vastavusse viimine kulgeb kavakohaselt. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha auditeerimise valdkonnas.

Edusamme on tehtud *intellektuaalomandiõiguste* valdkonnas. Õigustikuga vastavusse viimine saavutas väga kõrge taseme ning edusamme on tehtud ka jõustamisel. Intellektuaalomandiõigusi hõlmavat üldist teadlikkust tuleb jätkuvalt suurendada.

Märkimisväärset edu on saavutatud *konkurentsipoliitika* valdkonnas, eelkõige raskustes olevate laevatehaste ümberkorraldamise hankemenetluste lõpuleviimisel. Vastavusse viimisel on saavutatud hea tase. Siiski on veel vaja võtta täiendavaid meetmeid raskustes laevatehaste ümberkorralduskavade vastuvõtmiseks kooskõlas riigiabi õigustikuga, et suurendada Horvaatia konkurentsiameti kartellidevastast jõustamissuutlikkust ning parandada eelkõige kartellidevastase võitluse valdkonnas haldussuutlikkust. Horvaatia ringhäälinguseaduse

vastavusse viimine tuleb lõpule viia. Ajakohastada tuleb ka terasetööstuse riiklikke ümberkorralduskavasid.

Olulisi edusamme on märgata *finantsteenuste* valdkonnas nii õigusaktide vastavusse viimise kui ka haldusressursside tugevdamise osas. Reguleerivate asutuste haldussuutlikkust on siiski tarvis veelgi suurendada.

Horvaatia on teinud märkimisväärsed edusamme *infoühiskonna ja meedia* valdkonnas ning on saavutanud õigustikuga vastavusse viimisel kõrge taseme. Jõupingutusi on vaja jätkata kahe riikliku reguleeriva asutuse suutlikkuse tugevdamiseks, et tagada õigusliku raamistiku korrektne kohaldamine. Tuleb jätkata elektroonilise side kõigi turusegmentide liberaliseerimist.

Häid edusamme on tehtud *põllumajanduse ja maaelu arengu* valdkonnas, eelkõige seoses makseasutuse ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi ning ühise turukorralduse loomise ja rakendamise. Ühise põllumajanduspoliitika võtmevaldkondades tuleb siiski jätkata märkimisväärsed jõupingutusi. Horvaatia peab ka põllumajanduse toetamise süsteemi õigustikuga täielikult vastavusse viima ning suurendama maaelu arengu toetamiseks ettenähtud vahendite suutlikkust toetust vastu võtta.

Häid edusamme on tehtud *toiduohutuse ning fütosanitaar- ja veterinaarpoliitika* valdkonna vastavusse viimisel, seda eelkõige teiseste õigusaktide vastuvõtmise ja rakendamise osas. Õigustiku ülevõtmine edeneb hästi kõigis valdkondades. Märkimisväärsed edusamme on tehtud loomsetest saadustest toitu ja sööta, sealhulgas loomseid kõrvalsaadusi tootvate ettevõtjate ajakohastamist käsitleva riikliku programmi loomisel ja vastuvõtmisel. Nimetatud programmi rakendamine, haldus- ja kontrollisuutlikkuse tugevdamine ning piirikontrollipunktide ehitamine nõuab jätkuvaid jõupingutusi.

Horvaatia on teinud *kalanduse* valdkonnas õigusnormide vastavusse viimisel häid edusamme. Kalanduspoliitika kohaldamisega seotud ettevalmistused on hästi edenenud. Horvaatia peab tõhustama õigusaktide rakendamist, eelkõige seoses laevastiku haldamise, järelevalve ja kontrolli ning struktuurimeetmetega.

Transpordi valdkonnas on saavutatud täiendavat edu. Vastavusse viimise üldine tase on hea. Vastavusse viimine tuleb aga lõpule viia lennundusvaldkonnas. Õigustiku rakendamisel ja jõustamisel on vaja teha veel täiendavaid jõupingutusi.

Täiendavaid edusamme tehti *energeetika* valdkonnas, mille vastavusse viimise tase on kõrge. Märkimisväärsed jõupingutusi on aga vaja teha energeetika valdkonna reguleerivate asutuste haldussuutlikkuse ja sõltumatuse parandamiseks.

Maksunduse valdkonnas tehti edusamme eelkõige toimimissuutlikkuse ja arvutistamise osas. Otsest ja kaudset maksustamist käsitlevad Horvaatia õigusaktid on suures osas õigustikuga kooskõlas. Siiski tuleb vastavusse viia teatavad käibemaksu ja aktsiisimaksu valdkonda käsitlevad sätted. Samuti peavad jätkuma jõupingutused haldussuutlikkuse suurendamiseks, sealhulgas infotehnoloogiasüsteemide omavaheliseks sidumiseks.

Majandus- ja rahapoliitika valdkonnas on tehtud täiendavaid edusamme, õigustikuga vastavusse viimine on seal põhimõtteliselt lõpule viidud.

Olulisi edusamme on tehtud *statistika* valdkonnas statistika infrastruktuuri uuendamisel. Õigusaktide vastavusse viimisel on saavutatud hea tase. Horvaatia statistiliste andmete ELi nõuetega täielikult vastavusse viimine eeldab täiendavaid jõupingutusi.

Sotsiaal- ja tööhõivepoliitika valdkonnas on tehtud häid edusamme. Õigustikuga vastavusse viimisel on üldiselt saavutatud hea tase. Õigusaktide vastavusse viimisel esineb teatavaid puudujääke, need hõlmavad eelkõige tööseadust käsitlevate direktiivide ülevõtmist ning diskrimineerimise vastu võitlemise ja soolise võrdsuslikkuse valdkonda. Haldussuutlikkust tuleb veelgi parandada.

Horvaatia on teinud edusamme *ettevõtlus- ja tööstuspoliitika* valdkonnas, eelkõige poliitiliste põhimõtete ja instrumentide osas. Õigustikuga vastavusse viimine on hästi edenenud. Täiendavad järjekindlad jõupingutused peavad keskenduma ärikeskkonna parandamisele. Jätkata tuleb jõupingutusi terase- ja eelkõige laevaehitusega tegeleva tööstuse ümberkorraldamiseks.

Horvaatia tegi seoses *üleeuroopaliste võrkudega* täiendavaid edusamme. Õigustikuga vastavusse viimine on lõpule viidud.

Häid edusamme tehti *regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimise* valdkonnas, eelkõige strateegiliste dokumentide ettevalmistamisel ja ELi ühtekuuluvuspoliitika rakendamiseks ning uute töötajate värbamiseks ja koolitamiseks institutsioonide ja mehhanismide kindlaks määramisel. Horvaatia ettevalmistused ELi ühtekuuluvuspoliitika kohaldamiseks on suhteliselt hästi edenenud. Horvaatia peab ettevalmistused lõpule viima, keskendudes lõpuni kavandatud projektide esitamise süsteemi loomisele ning vahendite kasutamisele.

Horvaatia on saavutanud suurt edu *kohtusüsteemi ja põhiõiguste* valdkonnas. Kohtusüsteemi reform jätkus uute õigusaktide vastuvõtmisega, millega tõhustatakse kohtusüsteemi sõltumatust ning vähendatakse kohtuasjade kuhjumist. Kohtusüsteemi reform on jätkuvalt oluline ettevõtmine ning lahendamata on mitu olulist probleemi, mis käsitlevad peamiselt kohtusüsteemi tõhusust, sõltumatust ja vastutust. Korruptsioonivastased meetmed on andnud positiivseid tulemusi, kuid korruptsioon on paljudes valdkondades jätkuvalt laialt levinud. Tulemusi tuleb näidata eelkõige kõrgemal tasemel esineva korruptsiooni juhtumite tõhusa uurimise, nende eest süüdistuse esitamise ja neid käsitlevate kohtuotsuste valdkonnas. Tõhustada tuleb selliseid ennetavaid meetmeid nagu riiklike kulutuste läbipaistvuse parandamine. Põhiõiguste kaitset on tõhustatud, kuid seda tuleb praktikas tugevdada eelkõige vähemuste ja pagulaste osas.

Horvaatia tegi olulisi edusamme *õiguse, vabaduse ja turvalisuse* valdkonnas. Märkimisväärselt on parandatud varjupaigasüsteemi, kuid tähelepanu tuleb pöörata Horvaatias kaitset saavate isikute integreerimisele ning alaealiste ebaseaduslike rändajate kaitsele. Häid edusamme saavutati viisade valdkonnas. Siiski tuleb jätkata viisade õigustikuga vastavusse viimist. Edusamme saavutati välispiire käsitlevas valdkonnas. Ühtse piirihalduse tegevuskava mitut aspekti tuleb siiski muuta ning kiirendada tuleb ka varustuse ajakohastamist. Märkimisväärsed edusamme tehti õigusalaast koostööd tsiviil- ja kriminaalasjades käsitlevas valdkonnas. Edusamme tehti ka uimastivastase poliitika valdkonnas.

Edusamme tehti *teadus- ja arendustegevuse* valdkonnas, kuid majandus- ja finantskriisi tagajärjel need aeglustusid. Täiendavaid edusamme on vaja teadusuuringute tegemise

suutlikkuse suurendamiseks, koolituste korraldamiseks ning tööstuse ja VKEdes poolt teadusuuringutesse tehtavate investeeringute suurendamiseks. Täiendavaid edusamme on tehtud seoses *hariduse ja kultuuri* valdkonna õigustikuga. Õigustikuga vastavusse viimisel on saavutatud hea tase. Horvaatia peab jätkama jõupingutusi elukestva õppe programmi ja programmi „Aktiivsed noored” haldamiseks valmistumisel.

Seoses nii vastavusse viimise kui ka õigusaktide rakendamisega tehti häid edusamme *keskkonna* peatüki osas. Õigusaktide vastavusse viimine veekvaliteedi ning teatavas ulatuses ka kliimamuutuste valdkonnas tuleb lõpule viia. Tõhustada tuleb horisontaalse õigustiku rakendamist ning koostööd keskkonna valdkonnas tegutsevate valitsusväliste organisatsioonidega. Horvaatia ettevalmistused on kokkuvõttes lõpule jõudmas. Horvaatia peab eelkõige kohalikul tasandil jätkama haldussuutlikkuse tõhustamist.

Häid edusamme on tehtud *tarbijakaitse ja tervishoiu* valdkonnas. Õigusaktide vastavusse viimisel on saavutatud hea tase. Haldussuutlikkuse edasiseks suurendamiseks on tarvis jätkata järjepidevaid jõupingutusi.

Häid edusamme on tehtud seoses *tolliliiduga*. Tollindust käsitlevad Horvaatia õigusaktid on õigustikuga väga suures ulatuses vastavusse viidud. Horvaatia on jätkanud edusammude tegemist infotehnoloogia valdkonnas, eelkõige omavahelise sidumisega seoses. Vaja on täiendavaid jõupingutusi Horvaatia õigusaktides viimaste lahknevuste kõrvaldamiseks, korruptsioonivastase strateegia rakendamiseks ning infotehnoloogiasüsteemide lõplikuks omavaheliseks sidumiseks.

Teatavaid edusamme saavutati *välispiire* käsitlevas valdkonnas. Horvaatia on saavutanud vastavusse viimisel kõrge taseme ning jätkab rahvusvahelistel foorumitel oma seisukohtade kooskõlastamist ja vastavusse viimist. Horvaatia peab kaitsemeetmeid kasutusele võttes siiski tähelepanu pöörama asjaolule, kas see on täielikult kooskõlas tema rahvusvaheliste kohustustega. Arengupoliitikale ja humanitaarabile tuleb eraldada täiendavaid vahendeid.

Horvaatia on teinud *välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika* valdkonnas täiendavaid edusamme. Riik on jätkanud osalemist erinevatel ELi sõjalistel ja tsiviilmissioonidel. Kokkuvõttes on Horvaatia saavutanud vastavusse viimisel kõrge taseme. Horvaatia peab jätkama relvastuskontrolli rakendamise ja jõustamise tõhustamist ning suurendama sealhulgas relvadega seotud teabe läbipaistvust.

Edusamme on tehtud *finantskontrolli* valdkonnas. Tugevdati riigikontrolli sõltumatust. Jõupingutused peaksid keskenduma nüüd reformide jätkusuutlikkusele. Pettusevastase võitluse koordinatsioonistruktuuris osalevad asutused peavad tõhustama oma jõupingutusi, et pettusevastase strateegia rakendamine oleks võimalikult tulemuslik.

Täiendavaid edusamme on tehtud *finants- ja eelarvesätete* valdkonnas. Edasi on arendatud omavahendite eeskirjade kohaldamise institutsioonilist suutlikkust. Horvaatia on saavutanud õigustiku vastavusse viimisel ja selle rakendamisel hea taseme, välja arvatud selles osas, mis puudutab suhkrumakse. Horvaatia peab oma koordineerimissuutlikkust veelgi tõhustama.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik täidab **poliitilisi kriteeriume** jätkuvalt piisaval tasemel. Pärast 2009. toimunud olulisi reforme on edusammud jätkunud ebaühtlases tempos. Valitsuskoalitsioon on üldiselt stabiilne ning poliitilised jõud teevad omavahel koostööd.

Teatavaid edusamme on tehtud seoses parlamendi, politsei, kohtusüsteemi, avaliku halduse ning vähemuste kaitse reformiga. Enamikus poliitiliste kriteeriumidega seotud valdkondades tuleb siiski jõupingutuste tegemist jätkata. Eelkõige hõlmab see kohtusüsteemi sõltumatuse, avaliku halduse reformi ja ajakirjanduse sõnavabadusega seotud olulisi probleeme. Poliitilist dialoogi tuleb tõhustada.

Ohridi raamleping on **demokraatia ja õigusriigi** tugevdamise seisukohast endiselt väga oluline. Teatavaid edusamme on tehtud keeleseaduse, detsentraliseerimist käsitleva seaduse ja tasakaalustatud esindatuse põhimõtte rakendamisel. Lepingu eesmärkide täitmiseks ja selle täieliku rakendamise tagamiseks on dialoogi vahendusel vaja teha jätkuval jõupingutusi.

Täiendavaid edusamme on tehtud *parlamendi* töö reformimisel. Parlamendi kodukorda tehti muudatused, millega tagatakse opositsiooni õiguste kaitse. Parlament võttis meetmeid institutsioonilise suutlikkuse suurendamiseks eelkõige parlamentaarse instituudi loomise kaudu. Etniliste rühmade vahelisi suhteid käsitletud dialoogi takistas asjaomase parlamendikomisjoni võimetus korrapäraselt kohtuda.

Valitsusk koalitsiooni liikmed jätkavad konstruktiivset koostööd. Koalitsioon on pühendunud reformide teostamisele, mis valmistavad ette riigi ühinemist Euroopa Liiduga. Etniliste rühmade vahelisi suhteid käsitlevate probleemide lahendamiseks tuleb dialoogi tõhustada. Detsentraliseerimisprotsessi Ohridi raamistiku raames edendamine nõuab täiendavaid jõupingutusi. Kohalike omavalitsuste vajaduste finantsraamistik peab olema läbipaistvam ja tasakaalustatum. Valitsuse koostööd Euroopa integratsiooni riikliku nõukoguga tuleb edasi arendada.

Avaliku halduse valdkonna toimimisega seoses tehti teatavaid edusamme. Võeti vastu avalike teenistujate seadus. Jõustus politseireformi käsitlev siseasjade seadus ning vastu on võetud ka enamuse rakendusõigusakte. Avaliku teenistuse läbipaistvuse, professionaalsuse ja sõltumatuse tagamiseks tuleb teha siiski märkimisväärseid täiendavaid jõupingutusi. Avaliku halduse valdkonnas on kõigil tasandil värbamise ja edutamise puhul esinenud liigset poliitilist sekkumist. Õiguslikku raamistikku tuleb veelgi parandada, seda eelkõige tulemuspõhise töötajate värbamise osas. Suure hulga ajutiste ametikohtade muutmine alalisteks ametikohtadeks ei kujutanud endast konkurentsivõimelist ja tulemuspõhist värbamist.

Kohtusüsteemi reformimisel tehti piiratud edusamme. Kohtute tegevuse tõhusust parandati tulemuslikuma eelarve haldamise kaudu. Kohtusüsteemi sõltumatuse ja erapooletusega seoses on siiski esile kerkinud mitmeid küsimusi: kehtivate õigusnormide praktikas rakendamise tagamiseks ei tehtud täiendavaid edusamme. Seetõttu on oluline, et uute töötajate värbamisel eelistataks kohtunike ja prokuröride akadeemia lõpetajaid.

Edusamme on tehtud *korruptsioonivastase poliitika* valdkonnas. Teostati laiaulatuslikke politseioperatsioone, mille käigus kasutati spetsiaalseid uurimismeetmeid. Kuigi õiguslik ja institutsiooniline raamistik on peaaegu valmis, tuleb parandada tulemusi kõrgemal tasemel aset leidva korruptsiooni juhtumite puhul süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel. Varade deklareerimist, huvide konflikte ja parteide rahastamist käsitlevaid kehtivaid sätteid ei rakendata tõhusalt. Tagada tuleb korruptsioonivastase võitluse riikliku komitee tulubaas. Korruptsioon on paljudes valdkondades endiselt levinud ja kujutab endast tõsist probleemi.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on õiguslik ja institutsiooniline raamistik üldjoontes paigas ning *kodaniku- ja poliitilisi õigusi* üldiselt järgitakse. Kehtivad õiguslikud tagatised tuleb siiski täielikult jõustada.

Suleti ebainimlike ja alandavate tingimustega Idrizovo vangla poolavatud osakond. Vanglatingimustes esinevate ülejäänud tõsiste puudujääkide kõrvaldamise strateegia täitmine edeneb siiski aeglaselt. Ülevaade õiguskaitseasutuste tööst ei ole täielik. Seoses sõnavabadusega teeb üha enam muret poliitiline sekkumine ajakirjandusse ning ajakirjanikele avaldatav liigne surve. Kodanikuühiskonna osalemine poliitika kujundamisel on jätkuvalt piiratud.

Ombudsman oli inimõiguste kaitsel ja edendamisel jätkuvalt peamine tugipunkt. Tema töökoormus aruandlusperioodil suurenes. Ametiasutuste heakskiidetud soovitude osakaal siiski vähenes. Ombudsmani volitusi ja vahendeid tuleb suurendada.

Majanduslike ja sotsiaalsete õiguste kaitset käsitlevad õigusnormid on üldjoontes paigas. Jätkunud on perevägivallavastase strateegia rakendamine. Kokku on lepitud majandus- ja sotsiaalkomitee liikmesuses, millega lihtsustatakse sotsiaalset dialoogi. Vastu on võetud diskrimineerimisvastane raamseadus. Seksuaalse sättumuse kasutamine diskrimineerimise põhjusena on sellest siiski välja jäetud. Välja on vaja töötada võrdsete võimaluste strateegiline lähenemisviis. Alaealiste üle õigusemõistmise seaduse ja ÜRO lapse õiguste konventsiooni rakendamiseks on vaja teha täiendavaid jõupingutusi.

Edusamme saavutati *vähemuste ja kultuuriliste õiguste austamise ning kaitse* valdkonnas. Tasakaalustatud esindatuse põhimõtte rakendamisel on tehtud teatavaid edusamme ning valitsus võttis meetmeid haridussüsteemis etniliste rühmade vahelise integratsiooni edendamiseks. Etniliste kogukondade integratsioon on sellegipoolest tagasihoidlik ning kultuuri ja keele valdkonnas usalduse tekitamiseks on vaja suuremat dialoogi edendada. Romade õigustega seoses vähenes isikute arv, kellel puudusid isikut tõendavad dokumendid. Meetmeid võeti ka laste erikoolidesse paigutamise vältimiseks. Romad peavad siiski jätkuvalt toime tulema väga rasketes elamistingimustes ja kannatavad diskrimineerimise all.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste valdkonnas on endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik jätkanud täielikku koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Riigi õigussüsteem menetleb juhtumeid, mille endise Jugoslaavia asjade rahvusvaheline kriminaalkohus on suunanud tagasi riigi ametiasutustele.

Ameerika Ühendriikidega sõlmitud kahepoolne immuniteedilepe, mis sisaldab Rahvusvahelist Kriminaalkohtut käsitlevaid sätteid, ei ole kooskõlas ELi ühiste seisukohtade ja juhtpõhimõtetega. Riik peab selle ELi seisukohtadega vastavusse viima.

Riik on jätkanud aktiivset osalemist piirkondlikes koostööalgatustes, sealhulgas Kagu-Euroopa koostööprotsessis (SEECp), piirkondlikus koostöönõukogus (RCC) ja Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingus (CEFTA).

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on piirkonnas aktiivne partner ning tema kahepoolsed suhted naabritega on üldiselt head. Pärast endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi ja Kosovo vahelise piiri maha märkimise lõpule viimist ei ole riigil enam piiridega seotud lahendamata küsimusi. Suhteid Kreekaga on siiski jätkuvalt negatiivselt mõjutanud lahendamata nimeküsimus. Riik peab küsimuse lahendamiseks läbirääkimisi ÜRO egiidi all. Vältida tuleks tegevust ja sõnavõtte, mis võivad heanaaberlikke suhteid negatiivselt mõjutada. Kõrgeimal poliitilisel tasemel toimuvad otsekohtumised on positiivsed sammud, kuid see ei ole siiani veel konkreetseid tulemusi kaasa toonud. Heanaaberlike suhete säilitamine, sealhulgas ÜRO egiidi all nimeküsimuse üle läbirääkimine ja mõlemale osapoolle vastuvõetava lahenduse leidmine on äärmiselt tähtis.

Endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi **majanduse** maht kahanes tänu finantssektori vähesele avatusele riskantsete varade suhtes, pidevale erakapitali sissevoolule ja stabiilsele avalikule sektorile ainult vähesel määral. Jätkunud on struktuurireformid. Paraku valmistab kõrge struktuurse töötuse määr endiselt muret eelkõige noorte ja madala haridustasemega inimeste seas. Teatavaid väikeseid edusamme on saavutatud seoses puudujääkide kõrvaldamisega institutsioonide tegevuses, kuid puudused õigusriigi põhimõtte kohaldamisel mõjutavad ärikliimat jätkuvalt negatiivselt.

Majanduslike kriteeriumide täitmisel on endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik jätkuvalt edukas. Mõnedes valdkondades on riik teinud toimivaks turumajanduseks muutumise teel edasisi edusamme. Selleks on vähendatud eelkõige turulepääsu ja turult lahkumise takistusi ning parandatud kohtute suutlikkust majandusega seotud kohtuasjade lahendamisel. Riik peaks olema võimeline tulema keskmise tähtaja jooksul toime Euroopa Liidu konkurentsireformi ja turujõududega, tingimusel et jätkab otsusekindlalt reformiprogrammi rakendamist oluliste struktuursete nõrkuste vähendamiseks.

Riik on säilitanud majanduspoliitika tähtsamates küsimustes laiapõhjalise konsensusi. *De facto* euroga seotud rahapoliitika andis oma panuse makromajandusliku stabiilsuse säilitamisele. Pärast 2008. aastal kohaldatud ekspansiivset lähenemisviisi muutus eelarvepoliitika 2009. aastal rohkem stabiilsusele orienteerituks. Riigi väliskaubandusbilanss paranes, peegeldades ekspordi mõningases suurenemises, impordi vähenemises nõrga sisenõudluse tõttu ning tugevas erakapitali sissevoolus. Erastamine on suures osas lõpule viidud. Samuti on suures osas lõpule viidud hindade ja kaubanduse liberaliseerimine. Teatavaid täiendavaid edusamme on saavutatud turulepääsu ja ettevõtjate registreerimise parandamisel ning regulatiivse raamistiku lihtsustamisel. Pankrotimenetluse kestust on veelgi vähendatud ning kinnisvara registreerimine on suures osas lõpule viidud. Finantssektor sai kriisis suhteliselt hästi hakkama ning sektori teatavate järelevalve- ja reguleerivate asutuste sõltumatust on tõhustatud.

Kasvava eelarvepuudujäägi tulemusena suurenes riigivõlg. Riiklike kulutuste kvaliteet langes osaliselt keskmise tähtajaga kapitali kulude vähenemise tõttu. Töötuse määr on jätkuvalt väga kõrge. Välisinvesteeringute sissevool aeglustus senise madala tasemega võrreldes veelgi. Turumajanduse toimimist takistasid jätkuvalt puudujäägid institutsioonide tegevuses, avaliku halduse ebastabiilsus ning õigusriigi nõrkus. Sidusrühmadega konsulteerimise puudumine enne valitsuse otsuste tegemist takistab ettevõtluskeskkonna prognoositavust. Kohtusüsteem kujutab endast siiani kitsaskohta ning reguleerivate ja järelevalveasutuste sõltumatus ja vahendid on oma ülesannete tõhusaks täitmiseks mõnikord jätkuvalt ebapiisavad. Õiguskindluse tase on jätkuvalt madal, mis mõjutab negatiivselt riigi ligiõmbavust välisinvesteeringutele. Tõsise probleemina on endiselt päevakorral varimajandus.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on teinud teatavaid edusamme **liikmesusest tulenevate kohustuste täitmise võime** suurendamisel, eelkõige kaupade vaba liikumise, äriühinguõiguse, finantsteenuste ning õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas. Vähem on edusamme saavutatud teatavates muudes valdkondades, nagu riigihanked, infoühiskond ja meedia ning samuti sotsiaalpoliitika ja tööhõive. Ühinemiskesksete prioriteetide järgimisel on üldjoontes tehtud täiendavaid edusamme. Õigusaktide rakendamiseks ja jõustamiseks vajalikku haldussuutlikkust tuleb siiski järjepidevalt suurendada. Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustused on rakendatud.

Häid edusamme on tehtud *kaupade vaba liikumise* valdkonnas. Osa horisontaalsest ja valdkondlikust õigustikust on üle võetud. Turujärelevalveasutuste haldussuutlikkus on

tehniliste õigusaktide jõustamise tagamiseks ebapiisav. Väheseid edusamme on tehtud *tööjõu vaba liikumise* valdkonnas. *Asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse* valdkonnas tehti teatavaid edusamme, seda eelkõige postiteenuste valdkonnas. Ettevalmistused kutsekvalifikatsioonide vastastikuseks tunnustamiseks on algsajärgus. *Kapitali vaba liikumise* valdkonnas on täheldatud üldist arengut. Piirangud jäävad kehtima lühiajaliste kapitali ümberpaigutuste ja piiriüleste maksete suhtes. Rahapesuvastases võitluses kohaldatava õigusliku raamistiku, haldussuutlikkuse ja jõustamissuutlikkuse osas tehti mõõdukaid edusamme.

Riigihangete valdkonnas on saavutatud edu. Riigihankeamet võttis vastu riigihangetesüsteemi arendamise strateegia. Kontsessioone ning avaliku ja erasektori partnerlusi käsitlevad õigusaktid ei ole õigustikuga kooskõlas. Operatiivtasandil riigihanke eeskirjade kohaldamise haldussuutlikkus ei ole ikka veel rahuldaval tasemel. *Äriühinguõiguse* valdkonnas on tehtud häid edusamme. Auditeerimist käsitleva õigustiku vastavusse viimine on siiski jätkuvalt algsajärgus. Teatavaid edusamme on tehtud *intellektuaalomandi* valdkonnas õigusraamistiku edendamisel. Rakendamisel on intellektuaalomandi riiklik strateegia. Selle jõustamiseks on siiski vaja täiendavaid jõupingutusi.

Teatavaid edusamme tehti *konkurentsi* valdkonnas. Riigiabi valdkonnas suurenes mõõdukalt eelotsuste arv. Kartellidevastase võitluse valdkonnas tuleb siiski tugevdada konkurentsi kaitsmise komisjoni käsutuses olevaid inim- ja finantsressursse.

Finantsteenuste valdkonnas saavutati üldiselt häid tulemusi. Jõupingutusi on tehtud kindlustusvaldkonna reguleerimise ja järelevalve tagamiseks. Teatavate finantsteenuste (näiteks liising) puhul toimub jätkuvalt reguleerimine või järelevalve.

Ebaühtlasi edusamme on tehtud *infoühiskonna ja meedia* valdkonnas. Paraneb ELi õigustikuga vastavusse viimise ja turu liberaliseerimise olukord. Siiani on tagamata siiski avalik-õigusliku ringhäälingu organisatsioonide jätkusuutlikkus. Meediaalased õigusaktid on veel audiovisuaalmeedia teenuste direktiiviga vastavusse viimata.

Edusamme on tehtud *põllumajanduse ja maaelu arengu* valdkonnas. Maaelu arendamise poliitikat viiakse järk-järgult ELi nõuetega vastavusse. Kuigi AFSARDi ja IPARDi operatiivstruktuure tõhustati, tuleks valdkonna teiste haldusasutuste suutlikkust siiski parandada. Õigustikuga vastavusse viimine nõuab täiendavaid järjepidevaid jõupingutusi. Teatavaid edusamme peamiselt toidukäitlejate õigusliku valmisoleku ja rakendamise osas on tehtud *toiduohutuse ning veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika* valdkonnas. Tõhustada tuleb haldussuutlikkust, seda eelkõige järelevalve- ja kontrollisüsteemide tõhususe osas.

Teatavaid edusamme on tehtud *transpordipoliitika* valdkonnas. Raudteetranspordi turu avamisel kerkis esile probleeme. Täiendavaid jõupingutusi on vaja turvalisuse eest vastutavate asutuste, eelkõige lennuõnnetuste uurimiskomisjoni toimimise parandamiseks.

Teatavaid edusamme on tehtud energeetikasektoris. Võeti vastu uued energiasstrateegiad. Uut ulatuslikku energiaseadust ei ole siiski veel kehtestatud. Elektri hinnad ei peegelda täielikult kulusid. Kuigi üldiselt on tehtud häid edusamme, on siiani lõplikult lahendamata vaidlus jaotusvõrguettevõtjaga, kelleks on oluline ELi investor. Energeetikasektorit reguleeriv asutus ja kiirguskaitset reguleeriv asutus peavad oma tegevuses muutuma sõltumatuks.

Otsest ja kaudset *maksustamist* käsitlevate õigusaktide õigustikuga ühtlustamisel edusamme ei tehtud. Teatavaid edusamme tehti maksuameti maksumaksjatele suunatud teenuste

toimimissuutlikkuse ja auditeerimise tõhususe osas. Maksudest hoidumise vastu võitlemise auditeerimis- ja uurimissuutlikkus on jätkuvalt nõrk.

Piiratud edusamme on tehtud *majandus- ja rahapoliitika* valdkonnas. Õigustikuga vastavusse viimine on lõpule viimata ning poliitika rakendamise haldussuutlikkus erineb suuresti. *Statistika* valdkonnas tehti häid edusamme. Statistikaameti rahaline olukord on siiski jätkuvalt nõrk ning tuleb tagada tasakaalustatud esindatus. On oluline, et oleks tagatud rahalised vahendid 2011. aasta rahva- ja eluasemeloenduse korraldamiseks. Jõupingutused statistika ja eelkõige majandusstatistika valdkonna olukorra parandamiseks peavad jätkuma.

Sotsiaalpoliitika ja tööhõive valdkonnas on õigustikuga vastavusse viimiseks tehtud vaid väheseid edusamme. Võeti vastu diskrimineerimisvastane raamseadus, kuid selles on mitu olulist puudust. Vastuvõtmine toimus ilma asjaomaste kodanikuühiskonna rühmituste toetuseta. Kolme- ja kahepoolne sotsiaalne dialoog on jätkuvalt nõrk. Puuetega inimeste ja teiste sotsiaalselt kõrvaletõrjutud isikute kaasamine on väga väike.

Teatavaid edusamme on tehtud *ettevõtlus- ja tööstuspoliitika* valdkonnas. Häid edusamme on tehtud ettevõtlust piiravate haldustakistuste ja kulude vähendamisel. Ettevõtluse toetamiseks on asutatud uusi ametiasutusi ning nendele on eraldatud märkimisväärses ulatuses rahalisi vahendeid. Ettevõtjate ja VKEde sektori toetamiseks mõeldud strateegiad vajavad siiski rohkem rahalist tuge.

Teatavaid edusamme tehti *üleeuroopaliste võrkude* valdkonnas. Riik jätkab aktiivset osalemist Kagu-Euroopa transpordi vaatluskeskuse ja energiaühenduse töös. X koridoriga seotud edusammud on aga oluliselt edasi lükkunud.

Teatavaid ebaühtlasi edusamme tehti *piirkondliku arengu ja struktuurifondide koordineerimise* valdkonnas. Piirkondliku arengu operatiivprogrammi rakendamine on oluliselt edasi lükkunud. Asjaomaste ministeeriumide haldussuutlikkust ja eelkõige tehnilisi teadmisi tuleks parandada. Ühinemiseelse abi vahendite tulevase kasutamise tagamiseks tuleb tõhustada ka projektide ettevalmistamist ning rakendamist. Õigustikuga vastavusse viimine on regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimise valdkonnas alusjärgus.

Kohtusüsteemi reformimisel ning *põhiõiguste* tagamisel on tehtud piiratud edusamme, *korruptsioonivastases* võitluses on tehtud teatavaid edusamme. Kohtunõukogu ja riigiprokuröride nõukogu peavad tagama ranged nõuded töötavate kohtunike sõltumatuslele ja erapooletusele. Politsei teostas laiaulatuslikke korruptsioonivastaseid operatsioone, mille käigus kasutati spetsiaalseid uurimismeetmeid. Tulemuste saavutamist kõrgemal tasemel aset leidva korruptsiooni juhtumite uurimisel tuleb siiski tõhustada. Huvide konflikti ja parteide rahastamist käsitlevaid uusi õigusakte tuleb rakendada tõhusalt. Põhiõigusi käsitlev õiguslik ja institutsiooniline raamistik on peaaegu valmis, kehtivaid õiguslikke tagatiseid tuleb jõustada täies ulatuses.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas tehti häid edusamme varjupaiga, viisapoliitika, välispiiride ja Schengeniga seotud küsimustes. Tegeleti viisavabaduse esimesel rakendusperioodil esile kerkinud ELis varjupaigataotlejate suurenenud hulgast tulenevate probleemide lahendamiseks. Kuid augustis ja septembris varjupaigataotluse esitajate arv kasvas. Ametiasutused peavad jätkama kõnealuse küsimusega tegelemist ning kodanike teavitamist õigustest ja kohustustest, mis kaasnevad viisavaba reisimisega. Jätkunud on politseireformi rakendamine ning paranenud on rahvusvaheline politseikoostöö. Lahendada

tuleks küsimused, mis hõlmavad siseministeeriumi rolli kinnipidamismääruste väljastamisel ning välise järelevalvemehhanismi tõhusust käsitlevaid probleeme.

Teatavaid edusamme on tehtud *teadus- ja arendustegevuse* valdkonnas. Teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmendas raamprogrammis osalemise määr on kasvanud. Teatavaid edusamme õigustikuga vastavusse viimiseks on tehtud *hariduse, koolituse, noorte ja kultuuri* valdkonnas. Elukestva õppe programmi ja programmi „Aktiivsed noored” haldamine on aga puudulikul tasemel.

Täiendavaid edusamme on tehtud *keskkonnaga* seoses. Siseriiklike õigusaktide vastavusse viimine on eriti edukas olnud õhukvaliteedi ja jäätmekäitluse valdkonnas. Jõupingutusi ELi õigustikuga vastavusse viimisel tuleb aga oluliselt tõhustada veemajanduse valdkonnas. Oluliselt tuleb suurendada haldussuutlikkust ja investeeringuid. Teatavaid edusamme on tehtud *tarbijakaitse ja tervishoiu* valdkonnas. Rahvatervise valdkonnas on tehtud häid edusamme tubakatoodete tarbimise piiramisel.

Teatavaid edusamme tehti *tolliliidu valdkonnas*, eelkõige haldus- ja toimimissuutlikkuse osas. Tollivaldkonna õigusaktide õigustikuga vastavusse viimine on hästi edenenud, välja arvatud transiiti käsitlevate õigusaktide puhul. Tolliasutuste haldussuutlikkust õigusaktide rakendamisel ja piiriülese kuritegevuse ning korruptsiooni tõkestamisel tuleb tõhustada.

Edusamme tehti *välissuhete* valdkonnas, eelkõige seoses ühise kaubanduspoliitikaga. Edusamme on tehtud *välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika* valdkonnas. Riik viis oma õigusaktid vastavusse ELi enamiku deklaratsioonide ja ühiste seisukohtadega ning väljendas jätkuvat tahet osaleda Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika operatsioonides. Ebaseaduslike relvade arvu vähendamiseks on vaja teha järjepidevaid jõupingutusi.

Teatavaid edusamme on tehtud ka *finantskontrolliga* seoses. Tugevdatud on riigikontrolli toimimis- ja finantssõltumatust, puudu on siiski põhiseaduslik kinnitus. Jõupingutusi on vaja teha finantsjuhtimise ja finantskontrolli süsteemide loomiseks. *Finants- ja eelarvesätete* valdkonnas on tehtud teatavaid edusamme tolliameti ja maksuameti ning riigi statistikaameti toimimissuutlikkuse parandamiseks. Täiendavaid jõupingutusi on vaja tollimaksu- ja käibemaksupettuste vastu võitlemiseks.

Bosnia ja Hertsegoviina

Bosnia ja Hertsegoviina on saavutanud **poliitiliste kriteeriumide** täitmisel piiratud edu. Seoses õigusriigi põhimõttega saavutati viisavabaduse tingimuste täitmisele suunatud reformide kaudu teatavat edu piirihalduse ja rändepoliitika valdkondades. Olulisi samme tehti ka piirkondliku leppimise ja koostöö edendamiseks, eelkõige pagulaste tagasipöördumise kaudu. Reformide üldine rakendustase oli ebapiisav ning valimiste-eelset siseriiklikku poliitilist kliimat mõjutas natsionalistlik retoorika. Poliitiliste liidrite ühise nägemuse puudumine riigi tuleviku küsimuses takistab oluliste ELiga seotud reformide teostamist ning piirab ELi suunas edasi liikumist.

OSCE/ODIHRi hinnangu kohaselt olid üldvalimised demokraatlike valimiste rahvusvaheliste standarditega kooskõlas. Valimised aga peeti Daytoni/Pariisi rahulepingu sätete alusel taas kord etniliste ja elukohajärgsete piirangutega valimisõiguse alusel. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga sätestatud demokraatlike põhimõtete järgimine ja ilma diskrimineerimiseta võrdne kohtlemine kujutab endast vahelepingu väga olulist osa. Jätakuvalt tekitab kõige rohkem muret põhiseaduse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse

konventsiooniga ühtlustamisel tekkinud viivitus. Ühtlustamise nõue tuleneb Euroopa Inimõiguste Kohtu 2009. aasta detsembri otsusest kohtuasjas Sejdić-Finci vs. Bosnia ja Hertsegoviina.

Rahvusvaheliste kohustustega seoses on oluline teha edusamme kõrge esindaja büroo⁵ sulgemisega seotud tingimuste täitmisel. Bosnia ja Hertsegoviina riigijuhtimissüsteemi on endiselt kaasatud rahvusvaheline tugi. Riik on teinud kõrge esindaja büroo sulgemisega seotud tingimuste täitmiseks väga vähe edusamme. Peamisteks tingimusteks on riigi ja teiste valitsemistasandite vahel vara jagamine, kaitsejõudude vara küsimus ja Brčko piirkonnaga seotud kohustuste täitmine. Kõiki nimetatud küsimusi ühendab vajadus saavutada riigis stabiilne ja konstruktiivne poliitiline keskkond.

Demokraatia ja õigusriigi valdkonnas on põhiseaduse reformi teostamise ning toimivate ja tõhusate institutsiooniliste struktuuride loomise suunas tehtud väikeseid edusamme. Ministrite nõukogu võttis vastu Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse rakendamise tegevuskava, kuid tulemusi see andnud ei ole.

Riigi tasandi seadusandlike ja täidesaatvate asutuste toimimine on jätkuvalt olnud negatiivselt mõjutatud etnilistel põhjustel tehtud otsuste domineerimisest. *Parlamendi* haldussuutlikkus paranes, kuid koordineerimine ministrite nõukogu ja üksustega on jätkuvalt nõrk. *Valitsusasutuste* toimimist erinevatel tasanditel mõjutas jätkuvalt killustatud ja koordineerimata poliitika kujundamine. Haldussuutlikkuse parandamiseks võeti meetmeid mõnede kõrgetasemeliste ametnike ametisse nimetamise kaudu, seda tehti ka näiteks Euroopa integratsiooni direktoraadis. Ülejäänud olulised ametikohad on siiski siiani täitmata. Väga kiiresti on vaja vastu võtta riikliku tasandi rahvaloenduse seadus, mis võimaldaks teha ELiga ühinemiseks ning riigi sotsiaalseks ja majanduslikuks arenguks vajalikke täiendavaid edusamme.

Avaliku halduse valdkonnas tehti väheseid edusamme, aeglaselt hakati rakendama reformistrateegiat. Erinevate allüksuste vaheline koordineerimine on nõrk. Jätkuvalt on vaja järjepidevaid jõupingutusi, et vältida poliitilist sekkumist ning piirata poliitiliste vaadete arvessevõtmist ametisse nimetamisel. Lisatähelepanu vajaksid ka meetmed, mida võetakse töötajate teenetel ja pädevusel põhineva professionaalse, vastutustundliku, läbipaistva ja tõhusa avaliku teenistuse loomiseks. Töötab ainult üks riigi tasandi ombudsman, kuid tema tegevuse tõhusus on eelarvekärbete tõttu piiratud. Kõnealusele probleemile tuleb lahendus leida.

Bosnia ja Hertsegoviina on teinud väheseid edusamme *kohtusüsteemi* tõhustamisel. Vastu võeti kriminaalmenetluse seadustikku käsitletud uued õigusaktid, kuid kohtuasjade kuhjumise vähendamiseks on vähe tehtud. Kohtusüsteemi reformi riikliku strateegia ja sõjakuritegude strateegia rakendamine on jätkuvalt minimaalsel tasemel. Sõltumatu kohtusüsteemi saavutamist takistavad endiselt õigusliku raamistiku keerukus, kohtusüsteemi killustatus ja ühtse eelarve puudumine. Pärast seda, kui ametiasutused ei suutnud kokkuleppele jõuda,

⁵ Silmas peetakse järgmist viit eesmärki: 1) vastuvõetav ja jätkusuutlik lahendus riigi ja teiste valitsemistasandite vahelise vara jagamise küsimuses; 2) vastuvõetav ja jätkusuutlik lahendus kaitsejõudude vara küsimuses; 3) Brčko piirkonna küsimuse lõplik lahendamine; 4) rahanduse jätkusuutlikkus, 5) õigusriikluse kindlustamine (mille tunnistuseks on sõjakuritegude riikliku strateegia, välismaalaste ja varjupaigaseaduse ning kohtusüsteemi reformi riikliku strateegia vastuvõtmine). Samuti on peetud silmas kahte konkreetset tingimust: 1) stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu allkirjastamine ja 2) stabiilne poliitiline olukord.

pikendas kõrge esindaja sõjakuritegudega tegelevate rahvusvaheliste kohtunike ja prokuröride mandaati. Sõjakuritegude menetlemine riigikohtus on kulgenud rahuldavalt, seda on aga vaja tõhustada piirkondlikes üksustes ja kantonites.

Bosnia ja Hertsegoviina on saavutanud piiratud edu võitluses *korruptsiooniga*, mis on paljudes valdkondades endiselt laialt levinud. Alanud on korruptsioonivastase strateegia ja tegevuskava rakendamine. Loodud on strateegia rakendamise eest vastutav amet ning ametisse on nimetatud direktori kohusetäitja. Teatavat edu on saavutatud korruptsioonivastaste riikide ühenduse (GRECO) soovitude järgimisel. Korruptsiooni juhtumite kohtulikud järelmeetmed olid jätkuvalt aeglased ning ainult piiratud arvu kõrgemal tasemel aset leidvate juhtumite puhul esitati süüdistus. Jätkuvalt on probleemiks õigusaktide ebapiisav rakendamine ja üksustevahelise koordineerimisega seotud ebakõlad. Bosnia ja Hertsegoviina peab näitama rohkem tahet võidelda korruptsiooniga ja võtma konkreetsemaid meetmeid.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on tehtud piiratud edusamme. Bosnia ja Hertsegoviina on ratifitseerinud peamised rahvusvahelised inimõigusi käsitlevad konventsioonid, aga nende paremaks rakendamiseks tuleb teha pidevaid jõupingutusi. Tõhustada tuleb riiklike kohtuotsuste, sealhulgas Bosnia ja Hertsegoviina konstitutsioonikohtu tehtud otsuste täitmist.

Kodanikuõigusi ja poliitilisi õigusi üldjoontes austatakse. Teatavaid edusamme tehti riigi erinevates osades kriminaalkaristuste ühtlustamisel. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga ühilduma pidava tasuta õigusabi käsitleva raamseaduse vastuvõtmine on aga edasi lükkunud. Tagada tuleb *õiguskaitse kättesaadavus* tsiviil- ja kriminaalmenetluste korral. *Vanglatingimused* paranesid, kuid ülerahvastatus ja kinnipeetute *väärkohtlemine* teevad jätkuvalt muret.

Riigi ja piirkondlike üksuste põhiseadustega on ette nähtud *sõna- ja meediavabadus*, *kogunemis- ja ühinemisvabadus* ning *usuvabadus*. Kehtivaid õigusakte ei ole siiski täielikult rakendatud. Suurenes poliitiline surve ajakirjandusele, samuti suurenesis etnilised eelarvamused ajakirjanduses. Sagenesis ka ajakirjanike hirmutamise juhtumid. Avalik-õigusliku ringhäälingu reformi rakendamine on edasi lükkunud. Kommunikatsioonivaldkonda reguleeriva asutuse sõltumatu tegevus on takistatud. Üksuste valitsused kiitsid heaks *kodanikuühiskonna* organisatsioonidega tehtavat koostööd käsitleva lepingu. Kodanikuühiskonnaga dialoogi tõhustamiseks ning selle arengu toetamiseks on vaja teha täiendavaid jõupingutusi.

Piiratud edusamme on tehtud *majanduslike ja sotsiaalsete õiguste* valdkonnas. Kõnealused õigused on kaitstud kehtiva õigusliku raamistikuga, kuid probleeme tekitab killustatus ja rakendamise puudulikkus. Riigi tasandil on vastu võetud laiahaardeline diskrimineerimisvastane seadus, aga selle kohaldamisala on jätkuvalt üsna piiratud. *Naiste* kaitset kõigi vägivallavormide eest tuleb tõhustada, samuti tuleb parandada *laste* sotsiaalset kaitset. Peamiselt õigustel põhinev sotsiaaltoetuste süsteem mõjutab negatiivselt *haavatavate elanikkonnarühmade*, sealhulgas vaimse puudega isikute tingimusi. Sotsiaalset dialoogi ja tööõiguse kasutamist takistab sotsiaalpartnerite riigi tasandil tunnustamise puudulikkus ning killustatud õiguslik raamistik.

Teatavaid edusamme on tehtud seoses *vähemuste ja kultuuriliste õiguste austamise ning kaitsega*⁶. Etniliste rühmade vaheliste suhete osas on vähenenud jagatud koolide arv (kaks kooli ühe katuse all) ning enamikus koolides on kasutusele võetud ühtne üheksa-aastane õppekava. Endiselt on probleemiks siiski asjaolu, et lapsed jagatakse koolide vahel etnilise kuuluvuse alusel. Hoolimata sellest, et romasid käsitleva strateegia rakendamiseks on eraldatud rohkem rahalisi vahendeid, peavad nad endiselt toime tulema väga rasketes elamistingimustes ja kannatavad diskrimineerimise all. Sündide registreerimise puudumise tõttu ei ole neil võimalik kasutada põhilisi sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi. Rahvusvähemuste seaduse rakendamise parandamiseks tuleb võtta täiendavaid meetmeid.

Teatavaid edusamme saavutati seoses *pagulaste ja riigi sees ümberasustatud isikutega*. Tagasipöördumisprotsessi toetuseks ja Daytoni/Pariisi rahulepingu VII lisa nõuetekohase rakendamise tagamiseks on vastu võetud kogu riiki hõlmav strateegia. Kohaliku integratsiooni ja tagasipöördumise jätkusuutlikkuse tagamisel on siiski vähe edu saavutatud.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste valdkonnas on jätkatud Daytoni/Pariisi rahulepingu rakendamist. Koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on olnud rahuldav. Serblaste Vabariik pani riigi territoriaalse ühtsuse valimiseelisel perioodil korduvalt proovile. Lisaks sellele on jätkunud Serblaste Vabariigi poliitiliste liidrite sõnavõttude, milles eitatakse sõjaegsete, tsiviilelanikkonda hõlmanud tapatalgute tõsidust.

Paranes Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia ja Serbia kohtute ning prokuröride vaheline koostöö. Sõlmiti kriminaalasjade kohtuotsuste vastastikust tunnustamist ja jõustamist käsitlevad kahepoolsed kokkulepped. Eelkõige kohalikes ja piirkondlikes kohtutes sõjakuritegusid käsitlevate kohtuasjade lahendamiseks vajaliku suutlikkuse tõstmiseks ja piisavate finantsvahendite tagamiseks on vaja teha täiendavaid jõupingutusi. Selleks on kõige olulisem piirkondlik koostöö ja asjakohane tunnistajakaitse.

Ameerika Ühendriikidega sõlmitud kahepoolne immuniteedilepe, mis sisaldab Rahvusvahelist Kriminaalkohtu käsitlevaid sätteid, ei ole kooskõlas ELi ühiste seisukohtade ja juhtpõhimõtetega. Riik peab selle ELi seisukohtadega vastavusse viima.

2010. aasta märtsis Belgradis toimunud ministrite kohtumisel anti uus hoog Sarajevo deklaratsiooni protsessile. Nimetatud protsessis osalevad Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, Montenegro ja Serbia, kes on kokku leppinud pagulaste staatuse selgitamisel koostöö tegemises. Protsessis osalevad riigid kohustusid ka tegema koostööd, et leida aasta lõpuks lahendus mitmele teisele lahendamata probleemile.

Bosnia ja Hertsegoviina on jätkanud aktiivset osalemist piirkondlikes koostööalgatustes, sealhulgas Kagu-Euroopa koostööprotsessis (SEECP), piirkondlikus koostöönõukogus (RCC) ja Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingus (CEFTA). Bosnia ja Hertsegoviina suhted naabritega on tänu olulistele piirkondlikele lepitust edendavatele algatustele edasi arenenud. Siiski on naaberriikidega lahendamata mõned piiriküsimused. Jätakuvalt on Kosovo passi omanikel probleeme viisade saamisega, et külastada piirkondlikke kohtumisi.

Bosnia ja Hertsegoviina **majandus** taastus pärast seda 2009. aastal tabanud langust 2010. aastal mõõdukalt tasemel. Majanduse taastumise põhjuseks on peamiselt suurenenud

⁶ Rahvusvähemuste hulka kuuluvate isikute kaitset käsitleva seaduse kohaselt on Bosnias ja Hertsegoviinas 17 rahvusvähemust. Kolm peamist rahvust (bosnialased, horvaadid ja serblased) rahvusvähemuste hulka ei kuulu.

välisnõudlus. Töötuse määr püsis väga kõrge. Eelarveseisund halvenes 2009. aastal märkimisväärselt, kui riigi rahandus jäi vähenevate sissetulekute ja suurte kulukohustuste tõttu ränga surve alla. Valmisolek viia ellu struktuurireforme ning stabiilset rahanduspoliitikat oli eri piirkondades jätkuvalt erineval tasemel. Eelarve tasakaalutuse ja IMFi programmide survele on hiljuti võetud teatavaid eelarve- ja struktuurimeetmeid. Eelarveseisund ei ole siiski siiani jätkusuutlik ning riigi rahanduse kvaliteet on jätkuvalt nõrk.

Majanduslike kriteeriumide täitmisel on Bosnia ja Hertsegoviina teinud vähe uusi edusamme toimiva turumajanduse suunas. Selleks et riik suudaks tulla pika tähtaja jooksul toime Euroopa Liidu konkurentsivõime ja turujõududega, tuleb olulisel määral jätkata täiendavate reformide elluviimist.

Rahvusvahelise Valuutafondiga sõlmitud reservkrediidi rakendamine on üldiselt kulgenud rahuldavalt. Säilitati rahaline stabiilsus. Valuutakomitee süsteemi usaldusväärsus püsis endiselt kõrgel tasemel. Usaldus kohalike pankade suhtes on taastunud ning majapidamised on kogu 2010. aasta vältel oma säästud pangandussektorisse tagasi suunanud. Tööstustoodang suurenes 2010. aasta esimesel poolel vähesel määral. Mõjutatuna peamiselt rahvusvahelistest hinnaarengutest vähenes inflatsioon veidi 2010. aasta alguses. Suurenenud ekspordi tõttu on eelarve tasakaalustamatus vähenenud. Ettevõtluskeskkonnas võib täheldada teatavaid piiratud edusamme eelkõige ettevõtjate registreerimisel.

Bosnia ja Hertsegoviina eelarveseisund oli jätkuvalt raske (eelkõige föderatsiooni tasandil). Valmisolek kokkulepitud eelarvemuudatusteks ja struktuurireformi meetmeteks ning nende rakendamiseks oli riigi eri piirkondades erineval tasemel. Riigi rahanduse kvaliteet oli jätkuvalt puudulik, kuna kulutuste osakaal SKPst oli kõrge. Paigalseis tabas erastamist, riigiettevõtete ümberkorraldamist ning võrgutööstuse liberaliseerimist. Aeglaselt on edenenud infrastruktuuride ajakohastamine. Majanduse tootmisvõimsus ja konkurentsivõime oli jätkuvalt nõrk, kuna siseriiklikke kasvuallikaid ei kasutatud piisavalt. Struktuuriline jäikus (suured sotsiaalkindlustusmaksed ja tööjõu vähenemine liikuvus) takistavad jätkuvalt töökohtade loomist ja tööturu tõhusat toimimist. Suured ja halvasti suunatud sotsiaalkindlustusmaksed vähendavad motivatsiooni tööd teha ning seega rõhutavad veelgi vajadust viia ellu sotsiaaltoetuste reform. Töötuse määr on jätkuvalt väga kõrge ning varimajandus kujutab endiselt tõsist probleemi. Ettevõtluskeskkonnale avaldab negatiivset mõju ebatõhus haldamine ja õigusriigi põhimõtete puudulik jõustamine.

Bosnia ja Hertsegoviina on teinud piiratud edusamme oma õigusaktide ja poliitika **Euroopa standarditega** vastavusse viimisel. Teatavaid edusamme on tehtud kapitali vaba liikumise, intellektuaalomandiõiguste, hariduse ja teadustöö, transpordi ja finantsjärelevalve valdkonnas ning mitmes õiguse, vabaduse ja turvalisusega seotud küsimuses. Eriti on jõupingutusi vaja teha seoses kaupade, isikute ja teenuste vaba liikumise, tollinduse ja maksunduse, konkurentsi ja riigiabi, riigihangete, tööhõive ja sotsiaalpoliitika, põllumajanduse ja kalanduse, keskkonna, energia ning infoühiskonna ja meediaga.

Vahelepingut on üldiselt rakendatud ebaühtlaselt. Riik rikub vahelepingut, kuna ei täida Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni sätteid, mis käsitlevad demokraatlike põhimõtete järgimist ja ilma diskrimineerimiseta võrdset kohtlemist,⁷ ning ei

⁷ Artikkel 14 koostoimes Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 1 artikliga 3, millega sätestatakse vabasid valimisi käsitleva diskrimineerimise keeld; ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 12 artikkel 1, millega kehtestatakse ilma diskrimineerimiseta võrdse kohtlemise õigus.

ole suutnud luua riigiabiametit. Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rahuldava rakendamise saavutamiseks tuleb haldussuutlikkust veelgi suurendada.

Bosnia ja Hertsegoviina on teinud teatavaid edusamme **siseturu** valdkonnas. *Kaupade vaba liikumise* valdkonnaga seoses on ettevalmistused edenenud mõõdukas tempos. Teatavaid edusamme on tehtud tarbijakaitse valdkonnas. Õigusliku raamistiku lähendamiseks ELi õigustikule ja vajaliku haldussuutlikkuse arendamiseks tuleb jõupingutusi jätkata.

Isikute ja teenuste vaba liikumise ning asutamisõiguse valdkonnas, sealhulgas ühtse majandusruumi loomisel, on tehtud piiratud edusamme. Kohtumenetluste ja ettevõtjate registreerimise lihtsustamine on jätkuvalt lõpule viimata.

Kapitali vaba liikumise valdkonnas on täheldatud teatavat arengut. Bosnia ja Hertsegoviina kapitaliturgude korrektse toimimise tagamiseks on kõige olulisem jätkata õigusaktide õigustikuga vastavusse viimist. Väheseid edusamme on tehtud *tollinduse ja maksunduse* valdkonnas.

Bosnia ja Hertsegoviina tegi teatavaid edusamme seoses *konkurentsieeskirjade* jõustamisega. Edusamme ei tehtud aga riigiabi valdkonnas, kuna ei suudetud asutada riigiabiametit. *Riigihangete* valdkonnas tehtud edusammud on olnud piiratud. Teatavaid edusamme tehti *intellektuaalomandiõigusi* käsitlevate õigusaktide vastuvõtmisel.

Sotsiaal- ja tööhõivepoliitika ning rahvatervise valdkonnas tehti väheseid edusamme. Ettevalmistamisel on kogu riiki hõlmavad strateegiadokumendid, kuid õigusaktid ning poliitika on endiselt killustatud. Teadusuuringute valdkonnas tehti häid edusamme. *Haridus- ja kultuurivaldkonna* raamseadused ja -strateegiad on olemas, kuid nende rakendamine on edasi lükkunud. Jätkatud on läbirääkimisi *Maa ilma Kaubandusorganisatsiooniga* ühinemiseks, aga läbirääkimisprotsess ei ole veel lõppenud.

Teatavaid piiratud edusamme Euroopa standardite täitmisel on Bosnia ja Hertsegoviina teinud **mitme valdkonna** poliitikas. *Tööstuse ning väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate* valdkonnas tehtavad ettevalmistused on jätkuvalt algusjärgus. Jätkuvalt tuleb välja töötada ulatuslik tööstusstrateegia ning riigi tasandil tuleb rakendada VKEde arengustrateegiat. *Põllumajanduse ja maaelu arengu*, toiduohutuse, veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika ning kalanduse valdkonnas on tehtud vähe edusamme. Vastu võeti rakendusõigusaktid, kuid riigi tasandil tegutseva põllumajandusministeeriumi loomisel ei ole edusamme tehtud. Riigi tasandil toiduohutust ning veterinaar- ja fütosanitaarpoliitikat käsitlevate õigusaktide ebapiisav rakendamine takistab Bosnia ja Hertsegoviinal ELi norme täitmast.

Bosnia ja Hertsegoviina ettevalmistused *keskkonna* ja kliimamuutuste valdkonnas on jätkuvalt algusjärgus. Luua tuleb keskkonnakaitse ühtlustatud õiguslik raamistik ja riiklik keskkonnaamet. Bosnia ja Hertsegoviina on teinud ebaühtlasi edusamme *transpordisektoris*. Mõningane edasimineku on toimunud seoses üleeuroopalise transpordivõrgu ja raudtee- ja siseveetranspordi valdkonnas, kuid maanteetranspordi valdkonnas on tehtud vaid piiratud edusamme. Transpordiinfrastruktuuri ajakohastamise küsimus on siiani lahendamata. *Energeetika* valdkonnas tehtud ettevalmistused ei ole kaugele jõudnud. Energiaühenduse asutamislepingu osapoolena peab Bosnia ja Hertsegoviina rakendama ELi asjaomaseid energeetikat käsitlevaid õigusakte. Elektrienergia varustuskindluse tagamiseks tuleb luua täielikult toimiv riiklik ülekandevõrkude ettevõtja ning vastu võtta ulatuslik energiasstrateegia.

Infoühiskonna ja meedia valdkonnas on edusammud olnud piiratud. Avalik-õigusliku ringhäälingu õigusliku raamistiku ühtlustamine on siiani lõpule viimata.

Kommunikatsioonivaldkonda reguleeriva asutuse sõltumatuslega seotud jätkuv segadus ning avalik-õigusliku ringhäälingu reformi aeglane rakendamine kujutavad endast jätkuvalt olulist probleemi.

Teatavaid edusamme on tehtud *finantskontrolli* valdkonnas. Kasutusele võetakse siseaudit, kuid täiendavalt tuleb arendada finantsjuhtimise ja finantskontrolli süsteeme. Jätkuvalt on tagamata välisauditi teostamise sõltumatus. Teatavaid edusamme on tehtud *statistika* valdkonnas seoses klassifikatsioonide ja registritega. Rahva- ja eluasemeloendust riigi tasandil käsitlevat seadust aga ei ole vastu võetud. Parandada tuleb rahvamajandust, ettevõtjaid ja põllumajandust hõlmavat raamatupidamist käsitlevat statistikat. Koostöö riiklike ja piirkondlike üksuste statistikaasutuste vahel on endiselt ebapiisav.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on edu, ehkki ebaühtlaselt, saavutatud erinevates aspektides. Viisarežiimi lihtsustamise dialoogi raames võeti meetmeid kõigi tegevuskavas seatud tingimuste täitmiseks. Viisapoliitika valdkonnas jätkati esmatähtsate probleemide lahendamist. Väljastatakse biomeetrilisi passe. Sujuvalt jätkati ELi ning Bosnia ja Hertsegoviina vahelise viisarežiimi lihtsustamise lepingu ja tagasivõtulepingu rakendamist.

Edenenud on riigi ettevalmistused *piirihalduse, varjupaigaõiguse ja rände* valdkonnas. Paranenud on varjupaiga ja rahvusvahelise kaitse süsteem, rändevoogude järelevalve ning ametitevaheline koostöö. Siiski tuleks parandada mõnede piiriületuspunktide infrastruktuure. Piiratud edusamme on tehtud *rahapesu* tõkestamisel. Täiendavaid jõupingutusi on eelkõige vaja seoses õigusnormide jõustamisega. Teatavat edu on saavutatud *uimastitevastases* võitluses. Tõhusate järeelmeetmete puudumine aga takistab uimastitevastast võitlust. Uimastid kujutavad endast tõsist probleemi.

Bosnia ja Hertsegoviina ettevalmistused *politseivaldkonnas* edenevad ebaühtlaselt. Bosnia ja Hertsegoviina politseijõudude killustatus vähendab jätkuvalt nende töö tõhusust ja tulemusi ning takistab koostööd ja andmevahetust. *Organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus* on ühtse institutsioonilise raamistiku puudumise tõttu jätkuvalt ebapiisav. Organiseeritud kuritegevus on endiselt tõsine probleem, mis mõjutab õigusriigi põhimõtete järgimist ja ettevõtluskeskkonda. Teatavaid edusamme on tehtud *inimkaubanduse* vastase võitluse valdkonnas, eelkõige seoses ohvrite tuvastamisega. Rohkem jõupingutusi on vaja teha ohvrite toetamiseks ja tunnistajate kaitseks. Bosnia ja Hertsegoviina on asunud lahendama *terrorismivastase võitluse* probleemi, võttes selleks vastu ulatusliku strateegia.

Isikuandmete kaitse valdkonnas jätkusid ettevalmistused, kuid seaduse jõustamiseks tuleb teha täiendavaid jõupingutusi. Hästi toimiv isikuandmete kaitse on Bosnia ja Hertsegoviina ning Europoli ja Eurojusti vahel sõlmitavate lepingute puhul väga oluline.

Serbia

Serbia on teinud **poliitiliste kriteeriumide** täitmisel edusamme. Serbia esitas taotluse saada ELi liikmeks 2009. aasta detsembris. Vaheleping jõustus 2010. aasta veebruaris ning Serbia on teinud stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu tingimuste täitmisel täiendavaid edusamme. Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu ratifitseerimisprotsess algatati 2010. aasta juunis. Kohtusüsteemi reform jätkus, kuid kohtunike ja prokuröride tagasi ametisse nimetamise menetlusega kerkisid esile tõsised puudused. Vaatamata Serbia aktiivsele käimasolevale koostööle endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on kaks viimast kohtu eest põgenikku (Ratko Mladić ja Goran Hadžić) ikka veel tabamata.

ÜRO Peaassamblee võttis 9. septembril vastu Serbia esitatud ja ELi toetatud ühisresolutsiooni, mis oli Rahvusvahelise Kohtu Kosovot käsitleva nõuandva arvamuse järeelmeede. Resolutsioonis teadvustati Rahvusvahelise Kohtu nõuandva arvamuse sisu ning toetati Euroopa Liidu valmisolekut lihtsustada osapoolte vahelist dialoogi. Dialoog oleks iseenesest piirkonnas rahu, turvalisust ja stabiilsust toetav tegur ning dialoogiga edendataks koostööd, võetaks samme Euroopa Liiduga ühinemise suunas ning parandataks inimeste elujärge. Piirkondliku foorumi kaasavaks ja tõhusaks toimimiseks peavad otsustavaid jõupingutusi tegema kõik osapooled.

Demokraatiat ja õigusriiki on veelgi tugevdatud. Edenenud on näiteks Vojvodina staatust käsitlevate uute põhiseaduslike sätete rakendamine. Teatavate põhiseaduse sätete kohtusüsteemi käsitlevate Euroopa standarditega kokkusobivuse tagamiseks tuleb teha täiendavaid edusamme.

Parlamendi toimimise parandamiseks võeti täiendavaid meetmeid, selleks võeti vastu uus rahvusassamblee seadus ning uus töökord. Õigusloome kvaliteedi parandamiseks on siiski vaja teha jõupingutusi. Valimisi reguleerivad õigusaktid tuleb viia Euroopa õigusnormidega täielikult kooskõlla.

Valitsusk koalitsioon oli stabiilne ning näitas ELiga integreerumise kui strateegilise prioriteedi saavutamisel üles suurt üksmeelt. Uute õigusaktide ettevalmistamine ja rakendamine peab muutuma palju tõhusamaks.

Avaliku halduse suutlikkus on üldiselt hea, kuid kõnealuse valdkonna reformimine edeneb aeglaselt ning ebaühtlases tempos. Sõltumatute reguleerivate asutuste pädevust tuleb tugevdada ning kõnealustele asutustele tuleb anda vajalikke vahendeid.

Häid edusamme tehti julgeolekujõudude üle teostatavat *tsiviiljärelevalvet käsitlevate õigusaktide* ja põhiseadusega tagatud õiguste rakendamisega seoses. Tsiiviljärelevalvet ning asjaomast parlamendikomisjoni tuleb siiski tugevdada.

Serbia jätkas *kohtusüsteemi* reformimist, nimetades ametisse tagasi kõik kohtunikud ja prokurörid ning võttes kasutusele uue kohtute võrgustiku. Tagasi ametisse nimetamise menetlus sisaldas aga suuri vigu ning ei olnud läbipaistev. Kaks vastutavat nõukogu valiti ajutise koosseisuga ning selleks ei kohaldatud objektiivseid kriteeriume. Menetluse käigus ei kuulatud kohtunikke ega prokuröre ning neile ei esitatud otsuste kohta pädevaid selgitusi. See seab kahtluse alla kohtusüsteemi sõltumatuse ning võib anda alust poliitilisteks mõjutusteks. Kahe kõnealuse nõukogu lõplik koosseis on siiani valimata. Muret tekitab lahenduseta kohtuasjade väga suur kuhjumine. Serbia kohtusüsteem täidab ainult osaliselt seatud eesmärgid.

Korruptsioonivastase võitluse valdkonnas jätkusid edusammud, kui 2010. aasta jaanuaris alustas tööd korruptsioonivastase võitluse amet. Enamik riigiametnikke esitas ametile nõutud majanduslike huvide deklaratsiooni. Korruptsioon on siiski paljudes valdkondades endiselt levinud ja kujutab endast tõsist probleemi. Uue seaduse puudumisel on kontroll parteide ja valimiskampaaniate rahastamise üle endiselt nõrk. Korruptsioonivastase võitluse amet peab näitama tulemusi majanduslike huvide deklaratsioonide kontrollimisel ning täitma oma rolli tõhusalt. Lõplike süüdimõistvate otsuste arv eelkõige kõrgemal tasemel aset leidvate juhtumite puhul on jätkuvalt väike. Jätkuvalt teevad muret probleemid riigihangete, erastamise ja riiklike kulutuste valdkonnas. Tõhustada tuleb rikkumisest teatajate kaitset.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on paigas vajalikud õigusaktid. Põhiseadusega tagatakse *kodaniku- ja poliitilised õigused*, mida üldiselt järgitakse, kuid nende jõustamine ei ole jätkuvalt täielikult tagatud. Asjaomaseid õigusakte ei ole siiani Euroopa õigusnormidega vastavusse viidud.

Üksikuid edusamme on tehtud *piinamise, väärkohtlemise ja karistamatuse tõkestamisel*. Kõnealuseid kuritegusid käsitlevaid juhtumeid esines mitmel korral. *Õiguskaitse kättesaadavus* on üldiselt tagatud. Siiani puuduvad siiski õigusaktid ja vahendid tasuta õigusabi tõhusama süsteemi loomiseks. Serbia on teinud *vanglasüsteemi* reformimisel vähe edusamme. Vastu võeti vanglate ülerahvastatust ennetav strateegia, kuid halvad tingimused vanglates on jätkuvalt probleemiks.

Paigas on *sõnavabaduse* kaitset käsitlevad põhiseaduslikud ja õigussätted. Samuti on vastu võetud *meedial* vabalt tegutseda lubavad õigusaktid. Vaenu õhutamine, ähvardused ning rünnakud eelkõige ajakirjanike vastu on siiski jätkunud. *Kogunemis- ja ühinemisvabadus* on põhiseadusega tagatud ning seda õigust üldiselt järgitakse.

Kodanikuühiskonna organisatsioonid olid Serbia sotsiaalses, majandus- ja poliitilises elus jätkuvalt aktiivsed ning mängivad demokraatlike väärtuste edendamisel senini olulist rolli. Hiljuti asutati kodanikuühiskonnaga koostöö edendamist juhtiv amet.

Paigas on *usuvabadust* võimaldavad põhiseaduslikud tagatised. Erinevat usku kodanike vahelised suhted on paranenud. Läbipaistvuse ja järjepidevuse puudumine registreerimisprotsessis on jätkuvalt peamiseks takistuseks, mis ei lase väiksematel usurühmadel oma õigusi kasutada.

Majanduslike ja sotsiaalsete õiguste kaitset käsitlevad õigusaktid on üldjoontes paigas. Naiste ja laste kaitset kõigi vägivallavormide eest tuleb tõhustada. Võeti vastu *naiste* olukorda parandav soolist võrdõiguslikkust käsitlev seadus. Koduvägivalda käsitlevate juhtumite järelmeetmed on jätkuvalt siiski ebapiisavad. *Laste õigustega* seoses tehti edusamme, tõhustades laste kaitset kuritarvitamise või hooletusse jätmise vastu. Olemas on õiguslik raamistik, millega keelatakse mis tahes *diskrimineerimine* töökohal ning luuakse diskrimineerimisvastane mehhanism. Praktikaga aga diskrimineerimine jätkub, eelkõige romade, homo-, bi- ja transseksuaalide, naiste, rahvusvähemuste ning puuetega inimeste suhtes.

Edusamme ei ole tehtud *omandiõigustega* seoses, kuna siiani puudub vara tagastamist käsitlev selge õiguslik alus.

Paigas on *vähemuste ja kultuuriliste õiguste austamist ning kaitset* käsitlevad õigusaktid. 2010. aasta juunis peeti 19 vähemusrahvuste riiklike nõukogude valimised, mis olid üldiselt hästi korraldatud. Nõukogud ei ole tööd veel alustanud.

Etniliste rühmade vaheline olukord *Vojvodinas* on stabiilne. Alanud on äsja vastu võetud pädevuste kindlaksmääramise statuudi ja seaduse rakendamine. Selle kohaselt antakse provintsile ulatuslik autonoomia kohaliku rahanduse ja majanduse arendamise valdkonnas. Vastu tuleb võtta täiendavaid õigusakte. Olukord *Lõuna-Serbias* on üldiselt stabiilne, kuid pingeline. Kokkupõrked etniliste rühmade ja moslemi kogukonna sees *Sandžaki* piirkonnas on üldiselt vähenenud. Siiski püsivad pinged eelkõige kahe olemasoleva islamistliku organisatsiooni vahel ning seoses bosniaalaste riikliku vähemusrahvuste nõukogu põhikirjaga.

Teatavaid edusamme tehti *pagulaste* staatuse ja *riigi sees ümberasustatud isikutega* seotud probleemide lahendamisel, kuid vaja on veel täiendavaid jõupingutusi. Vaatamata mitmele positiivsele arengule elab suurem osa *roma* elanikkonnast jätkuvalt äärmises vaesuses. Nad kannatavad ka diskrimineerimise all, eelkõige seoses haridusele juurdepääsu, sotsiaalkaitse, tervishoiu, tööhõive ja normaalse eluasemega.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste valdkonnas on Serbia näidanud seoses arengutega Bosnia ja Hertsegoviinas üles konstruktiivset lähenemisviisi. Endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu prokurör märkis oma viimases aruandes ÜRO Julgeolekunõukogule, et Serbia vastused prokuratuuri taotlustele saada juurdepääs dokumentidele, arhiividele ja tunnistajatele olid õigeaegsed ja pädevad ning et ükski taotlus ei jäänud vastusetä. Prokurör tõstis esile ka pagulaste otsimisega tegelevate teenistuste professionaalsust ja pühendumust. Prokurör esitas siiski ka mitu praktilist soovitusi. Vaatamata Serbia ja endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu käimasolevale aktiivsele koostööle on põgenikud siiani tabamata. Täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on vastavalt nõukogu 25. oktoobri 2010. aasta järeldustele ELi liikmesuse põhitingimuseks.

Seoses Kosovos toime pandud sõjakuritegude lahendamisega on hea koostöö saavutatud ELi õigusriigimissiooniga (EULEX). Teatavate piirkonnas asuvate riikidega eksisteerib siiski jätkuvalt probleeme seoses väljaandmise ja karistuste vastastikuse tunnustamisega.

2010. aasta märtsis Belgradis Serbia algatusel toimunud ministrite kohtumisel anti uus hoog Sarajevo deklaratsiooni protsessile. Nimetatud protsessis osalevad Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, Montenegro ja Serbia, kes kõik on kokku leppinud pagulaste staatuse selgitamisel ning teiste lahendamata küsimuste osas koostöö tegemises. Protsessis osalevad riigid kohustusid ka tegema koostööd, et leida aasta lõpuks lahendus mitmele teisele lahendamata probleemile.

Serbia on jätkanud aktiivset osalemist piirkondlikes algatustes, nagu Kagu-Euroopa koostööprotsessis (SEECp), piirkondlikus koostöönõukogus (RCC) ja Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingus (CEFTA). Serbia oli 2010. aastal CEFTA eesistuja. Serbia on aktiivselt osalenud tulevase Doonau strateegia ettevalmistamisel. Serbia tegi märkimisväärsed edusamme kahepoolsetes suhetes teiste laienemisprotsessis osalevate riikidega, eelkõige Horvaatia ning Bosnia ja Hertsegoviinaga, ning tal olid jätkuvalt head suhted ELi liikmesriikidest naaberriikidega. Horvaatiaga sõlmiti koostööd kriminaalasjades käsitleva väljaandmise leping. Piirkondlikku koostööd mõjutas siiski Serbia ja Kosovo vahelise, viimase osalemist piirkondlikel kohtumistel käsitleva lepingu puudumine. Serbia ja Kosovo osalemisele piirkondlikel foorumitel tuleb võimalikult kiiresti leida vastuvõetav ja jätkusuutlik lahendus. See on kaasava ja toimiva piirkondliku koostöö saavutamiseks esmatähtis. Serbia ei tunnista siiani ÜRO ajutise esinduse poolt Kosovos (UNMIK) teatatud Kosovo tollitempleid. Kosovos säilitas Serbia paralleelsed struktuurid ning korraldas paralleelsed kohalikud järelevalimised.

Üleilmse kriisi tõttu riiki tabanud tõsise majanduslanguse järel hakkas Serbia **majanduse** olukord IMFigi kokkulepitud ning ELi ja Maailmapanga poolt toetatud kohandusprogrammi tulemusena järk-järgult stabiliseeruma. 2010. aasta esimese poole seisuga on majandustegevus aktiveerunud, kuid taastumine on jätkuvalt aeglane ja nõrk. Riigi rahanduse olukord halvenes eelarveseisundi nõrgenemise tõttu jätkuvalt, vaatamata mitmetele eelarve tasakaalustamiseks võetud meetmetele. Eelarvesüsteemi seadusesse ja pensioniseadusesse tehtud muudatuste vastuvõtmine valitsuses oli oluline samm riigi rahanduse kvaliteedi

parandamisel. Muud struktuurireformid, eelkõige erastamine ja ettevõtjate ümberkorraldamine, on ebasoodsa turuolukorra tõttu taas edasi lükkunud.

Majanduslike kriteeriumide täitmisel on tehtud piiratud edusamme toimiva turumajanduse loomise suunas. Serbia peab oma majanduse ümberkorraldamiseks tegema rohkem jõupingutusi, et see suudaks keskmise tähtaja jooksul toime tulla Euroopa Liidu konkurentsivõime ja turujõududega.

Turumajanduse põhialuste osas valitseb laiaulatuslik konsensus. Õigeaegsete ja asjaomaste meetmete IMFiga kooskõlas vastuvõtmine oli makromajandusliku stabiilsuse taastamisel väga tähtis. Serbia välispositsioon paranes majanduslanguse ajal. Majandustegevuse aktiveerimise tulemusena 2010. aastal hakkas jooksevkonto puudujääk suurenema, kuid seda piiras siiski suur ekspordi ja tagasihoidlik impordi kasv. Välisvaluutareservid olid vaatamata vahetuskursi volatiilsuse pehmendamiseks keskpanga poolt ette võetud korrapärasele sekkumisele püsivalt suhteliselt suured. Inflatsiooni suudeti üldiselt hoida seatud sihtvahemikus, kuna keskpank läks üle vastutustundlikule rahapoliitikale. Pangad olid jätkuvalt piisavalt kapitaliseeritud ja likviidsed. Eelarvesüsteemi seaduse ja pensioniseaduse muutmine kohustab valitsust eelarvepoliitikat keskmise tähtaja jooksul konsolideerima.

Siiski lükkas Serbia suurimate struktuursete puudujääkide kõrvaldamiseks kavandatud reformid edasi. Vaatamata majanduse järkjärgulisele taastumisele on olukord tööturul jätkuvalt halvenenud, tööhõive on vähenenud ning töötute arv suurenenud. Olenemata kriisi ajal eelarveseisundi halvenemise piiramiseks võetud parandusmeetmetest ning eelarvedistsipliini parandamiseks muudetud eelarvesüsteemi seadusest ja pensioniseadusest, tuleb riigi rahanduse jätkusuutlikkust keskmise tähtaja jooksul tervishoiusüsteemi ja avaliku halduse reformidega tõhustada. Ühisomandisse kuuluvate äriühingute erastamine mitmete müügilepingute tühistamise tõttu ei edenenud. Riigi omandis olevate ettevõtjate erastamine lükkus taas edasi. Ettevõtluskliima on bürokraatia ja õiguslike tingimuste vähese prognoositavuse tõttu jätkuvalt pingeline. Seda eelkõige omandiõiguste tõhusa jõustamisega seoses, mis takistab turule pääsu ja sealt lahkumist. Lisaks sellele takistavad ettevõtlust puudulik konkurents ning infrastruktuuriga seotud kitsaskohad. Tõsise probleemina on endiselt päevakorral varimajandus.

Serbia on teinud täiendavaid edusamme oma õigusaktide **Euroopa õigusnormidega** vastavusse viimisel. Serbia on jätkuvalt rakendanud ka vahelepingu sätteid ning teinud täiendavaid edusamme stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu tingimustega kooskõla saavutamisel. Haldussuutlikkus on heal tasemel. Õigusaktide ja strateegiate õigustikuga kooskõlla viimiseks on siiski vaja teha täiendavaid jõupingutusi. Tagada tuleb ELiga seotud vastuvõetud õigusaktide rakendamine ja jõustamine.

Siseturuga seoses on Serbia teinud edusamme *kaupade vaba liikumist* käsitlevate ELi standardite täitmisel. Vastu on võetud metroloogiat käsitlevad õigusaktid ning teatavad uut lähenemisviisi käsitlevad määrused. Puudu on aga turujärelevalvet käsitlev uus õiguslik raamistik. Riigiasutuste vahelist haldussuutlikkust ja koostööd tuleb jätkuvalt tõhustada. Tooteühikute õigustiku Serbia õigusesse ülevõtmise jätkamiseks tuleb teha täiendavaid jõupingutusi.

Serbia on *isikute ja teenuste vaba liikumise ning asutamisõiguse ja äriühinguõiguse* valdkonnas ELi õigusnormide täitmisel teinud mõõdukaid edusamme. Mitmed õigusaktid ootavad veel heakskiitu. *Kapitali vaba liikumise* valdkonnas on Serbia teinud mõõdukaid

edusamme. Mitteresidendid võivad teatavate piirangutega teha otseinvesteeringuid. Serbia peab stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingus sätestatud järkjärgulise liberaliseerimise tingimuste täitmiseks jätkama jõupingutuste tegemist.

ELi õigustiku tingimuste täitmine on kulgenud kavakohaselt ning riik on jätkuvalt pühendunud reformide läbi viimisele *tollinduse ja maksunduse* valdkonnas. Vahelepingust tulenevad kohustused on täidetud. Haldusmenetluste ja -suutlikkusega seoses on vaja teha täiendavaid jõupingutusi. Maksuameti jõustamis- ja maksukogumissuutlikkus on paranenud, kuigi ka siin oleks vaja teha täiendavaid edusamme. Serbia peab võtma järeelmeetmeid, et tagada makse käsitlevate õigusaktide kooskõla ettevõtjate maksustamise toimimisuuringutega.

Serbia tegi teatavaid edusamme Euroopa standardite täitmisel *konkurentsi* valdkonnas. Võeti vastu konkurentsiseaduse rakendusaktid. Lisaks sellele peaks Serbia jätkama tööd jõustamissuutlikkuse parandamiseks. Kohtunike konkurentsiõigust ja majandust käsitlevad teadmised on jätkuvalt puudulikud. Teatavaid edusamme on tehtud *riigiabi* valdkonnas. Asutati riigiabiamet. Riigiabiameti haldussuutlikkust tuleb siiski tõhustada. Tuleb tagada õiguse tõhus rakendamine.

Serbia ettevalmistused ühtlustatud lepingu sõlmimise menetlusega tõhusa ja täiesti sõltumatu *riigihangete* süsteemi loomiseks on edenenud mõõdukas tempos. ELi õigustiku tingimuste rakendamise suutlikkuse tõhustamiseks on vaja teha märkimisväärsed jõupingutusi. *Intellektuaalomandi* valdkonnas on tehtud edusamme, kuid täiendavaid edusamme on vaja teha seoses õigustikuga vastavusse viimisega. Jõustamise puhul on asjaomaste asutuste vahel vaja tõhustada koordineeritust ning samuti teha õigusalasesse koolitusse olulisi investeeringuid.

Jätkuvad ettevalmistused Euroopa standardite täitmiseks *tööhõive ja sotsiaalpoliitika* valdkonnas. *Rahvatervise* valdkonnas on saavutatud edu. Valitsus kiitis heaks riikliku tervishoiu nõukogu ettevalmistatud strateegilise tervisekaitse arengukava aastateks 2010–2015.

Serbia tegi teatavaid edusamme Euroopa standarditega vastavusse viimisel *hariduse* valdkonnas. Jätkuvalt on välja töötamata hariduse kõiki tasemeid, sealhulgas elukestvat õpet hõlmav üldine strateegia. Häid edusamme tehti *teadus- ja arendustegevuse* vastavusse viimisel. Serbia peab siiski tegema veel täiendavaid jõupingutusi Euroopa teadusruumiga integreerumise jätkamiseks ja oma teadusuuringute tegemise suutlikkuse suurendamiseks.

Läbirääkimised Serbia ühinemiseks *Maailma Kaubandusorganisatsiooniga* (WTO) on lõpule jõudmas; kahepoolsed läbirääkimised enamiku WTO partneritega on juba lõpule viidud.

Valdkondliku poliitika puhul võib märkida, et *tööstuse ja VKEde* valdkonnas on Serbia Euroopa standardite täitmisel hästi edenenud. Tööstusstrateegia ettevalmistamine on alles algusjärgus.

Euroopa standardite täitmisel *põllumajanduse, maaelu arengu, toiduohutuse ning veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika* valdkonnas on Serbia hästi edenenud. Õiguslik raamistik paraneb pidevalt. Ajakohastada tuleb siiski rakendamist ja jõustamist, seda eelkõige toiduohutuse valdkonnas. Haldussuutlikkus on nõrk ning vahendeid tuleb tõhusamalt eraldada. Täiendavalt tuleb koolitada järelevalvega tegelevaid üksusi. Äsja asutatud ametiasutustesse tuleb värvata kvalifitseeritud töötajaid. Edusamme on tehtud laboratooriumite ametliku kontrolliga seoses.

Keskkonna valdkonnas on Serbia edusammud Euroopa standardite täitmisel olnud mõõdukad. Vastu võeti keskkonnakaitse riiklik programm aastateks 2010–2019 ning mitu õhu- ja veekvaliteeti ning looduskaitset ja kliimamuutusi käsitlenud õigusakti. Tegevust alustas uus kemikaalide amet. Õigusaktide rakendamise- ja jõustamissuutlikkust tuleb siiski veel tõhustada.

Serbia on teinud teatavaid edusamme *transpordivaldkonnas*. Kohaldama hakati Euroopa tsiviilennunduslepingu turulepääsu käsitlevaid sätteid. Raudteevaldkonna raamaktid on aga jätkuvalt vastu võtmata. Tõhustada tuleb haldussuutlikkust.

Energeetika valdkonnas tegi Serbia teatavaid edusamme Euroopa standarditega vastavusse viimisel. Edusammud on jätkuvalt siiski ebaühtlased. Täiendavaid jõupingutusi tuleb teha toimingute eraldamiseks ja turu täielikuks avamiseks. Hinnapoliitikaga tuleb kehtestada kulusid jätkusuutlikult peegeldavad tariifid. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha tuumasektorit reguleeriva asutuse tõhustamiseks.

Teatavaid edusamme on tehtud *infoühiskonna ja meedia* valdkonnas. Tõhustatud on õiguslikku raamistikku, kuid rakendamine on jätkuvalt aeglane ning erilist muret tekitab ebapiisav turu ja õigusnormide areng elektroonilise side valdkonnas. Infoühiskonna teenuste valdkonnas tehtud ettevalmistused on edenenud mõõdukas tempos. Audiovisuaalses valdkonnas tuleb õigustikuga vastavusse viia meediaalased õigusaktid. Jätkuvalt teevad muret mitmed üldsuse teavitamise seaduse sätted.

Kuigi Serbia on alles avaliku sektori **sisefinantskontrolli** ja välisauditi heade tavade kasutusele võtmise algetapis, on teatavaid edusamme saavutatud finantskontrolli ühtlustamisega tegeleva kesküksuse loomisel ning seoses riikliku auditeerimisasutuse teostatud riigi varade esimese auditiga.

Serbia on teinud häid edusamme Euroopa standardite täitmisel *statistika* valdkonnas, võttes vastu statistikat ning rahva- ja põllumajandusloendust käsitlevad seadused. Rahvaloenduse teostamiseks tehtavad ettevalmistused on edenenud hästi, kuid jätkuvalt on ebaselge rahastamine. Täiendavaid edusamme on aga vaja teha erinevates statistikavaldkondades ning lisaks sellele on vaja tõhustada ka statistikaameti suutlikkust.

Edusammud **õiguse, vabaduse ja turvalisuse** valdkonnas on jätkunud. 2009. aasta detsembris jõustus viisavabadus biomeetriliste passide omanikest Serbia kodanikele.

Teatavaid edusamme tehti *piirihalduse* valdkonnas, peamiselt varustuse ja infrastruktuuri ajakohastamise abil. Täiendavaid jõupingutusi tuleb teha piiriületuspunktide vaheliste erinevuste kõrvaldamiseks ning piirikontrolli tõhustamiseks Serbia ning endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi, Montenegro, Bosnia ja Hertsegoviina ning Horvaatia vahelisel piiril ja eelkõige Serbia ja Kosovo halduspiiril.

Väikseid edusamme tehti *varjupaigaõiguse* valdkonnas. Kinnitati nimekiri varjupaiga taotlejate jaoks turvaliste riikide kohta. Varjupaigaametit, mis oleks varjupaigataotlejatega tegelev esimese astme asutus, ei ole siiski veel loodud. Mitme juhtumi uurimine on lõpetatud, sest taotlejad lahkuvad Serbia territooriumilt või kaovad jäljetult. Serbia on teinud teatavaid edusamme *rände* valdkonnas. Serbia ja Euroopa Liidu vahelise tagasivõtulepingu rakendamine jätkus märkimisväärsete probleemideta. Rändehaldusstrateegia rakendamine ei kulge siiski tõhusalt. Vastutavate asutuste vahelise koostöö parandamiseks ja nende suutlikkuse suurendamiseks tuleb teha jõupingutusi.

Teatavaid edusamme on saavutatud *rahapesu* tõkestamisel. Selleks võeti vastu tegevuskava ning loodi koordineeriv asutus. Jõupingutused uurimise ja õigusrikkumiste käsitlemisega seotud siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö parandamisel on jätkunud. Kuid reaalseid tulemusi on olnud siiski vähe. Rahapesu tõkestamisega tegelev ametiasutus ei ole suuteline kahtlasi juhtumeid süstemaatiliselt tuvastama. Parandada tuleb aruandlust, seda eelkõige väljaspool pangandussektorit. Kohtu- ja õiguskaitseasutustel puuduvad rahapesu juhtumite uurimiseks ning finantsuurimiste teostamiseks vajalikud teadmised. Lõplikke süüdimõistvaid otsuseid tehakse harva.

Uimastitevastases võitluses on tehtud häid edusamme. Õiguskaitseasutused jätkasid uurimisi ning parandasid rahvusvahelist koostööd, mille tulemusena õnnestus tabada suurel hulgal ebaseaduslikke uimasteid. Probleeme esineb jätkuvalt siiski patrull- ja vaatlustegevuses Serbia ning endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi, Montenegro, Bosnia ja Hertsegoviina ning Horvaatia vahelisel piiril ja eelkõige Serbia ja Kosovo halduspiiril.

Suutlikkuse suurendamine *politseis* jätkus kriminaalpolitsei eriteenistuse ajakohastamisega. Erinevate politseistruktuuride vaheline koostöö ning ka piirkondlik ja rahvusvaheline koostöö on paranenud. Ajakohastada tuleb siiski strateegilist kavandamist ning inimressursside haldamist. Samuti tuleb läbipaistvamaks muuta värbamismenetlused. Tõhustada tuleb sisekontrolli.

Häid edusamme tehti *organiseeritud kuritegevuse* vastases võitluses. Asjaomaste asutuste vaheline koostöö on riigisiselt, piirkondades ja rahvusvaheliselt paranenud. Seetõttu on saadud häid tulemusi kõrgemal tasemel aset leidvate juhtumite uurimisel ning kinni on peetud mitu kahtlusallust. Varade konfiskeerimine on korraldatud süstemaatilisemalt ning mitme juhtumi puhul on kasutatud konfiskeerimist. Uus ja oluliselt muudetud kriminaalmenetlusseadustik on siiski siiani vastu võtmata. Õiguskaitseasutuste võimet kasutada eelkõige finantsuurimise valdkonnas moodsat uurimistehnikat tuleb täiendavalt tõhustada.

Vastu on võetud menetlused *inimkaubanduse* ohvrite tuvastamiseks, tuvastatud ohvrite arv on jätkuvalt suurenenud. Esile kerkivatele suundumustele paremini reageerimiseks ning politsei, prokuröri ning kohtute vahelise koostöö parandamiseks tuleks strateegilist raamistikku siiski muuta. Serbia on teinud teatavaid edusamme *terrorismi* vastases võitluses, võttes vastu sõjaväe julgeolekut ja sõjaväe luureüksusi käsitleva seaduse. Parandada tuleks siiski ennetusstrateegiaid. Terrorismis kahtlustatavate andmebaasi ei ole veel loodud.

Isikuandmete kaitse valdkonnas on tehtud vähe edusamme. Isikuandmete kaitse seaduse rakendamist käsitlev strateegia võeti vastu 2010. aasta augustis. Vaatamata teatavatele muutustele ei ole üldsuse teavitamise ja isikuandmete kaitsega tegeleva voliniku käsutuses jätkuvalt piisaval määral finants- ja inimressursse. Isikuandmete kaitse on Serbia ning Eurojusti ja Europoli vaheliste lepingute sõlmimise oluline eeltingimus.

Kosovo

Kosovo on teinud **poliitiliste kriteeriumide** täitmisel edusamme. Kosovo on suurendanud oma pühendumust Euroopaga integreerumisele ja politseireformi läbiviimisele, samuti asutati Euroopa Integratsiooni ministeerium. Valitsus tagas Euroopa Liiduga toimuva stabiliseerimis- ja assotsieerimisdialoogi eduka kulgemise. Ametiasutused peavad nüüd reformide läbiviimise tempot tõstma. Avaliku halduse suutlikkus on jätkuvalt väike ning kohtusüsteem ei tööta tõhusalt. Õigusriigi põhimõtte järgimine on jätkuvalt problemaatiline. Koostöö ELi

õigusriigimissiooniga (EULEX) on paranenud ning ametiasutused on algatanud EULEXi abiga mitu korruptsioonivastast operatsiooni. Nimetatud jõupingutused peavad jätkuma ning hõlmama organiseeritud kuritegevust, uimasteid ning rahapesu. Kosovo presidendi tagasiastumise järel on välja kuulutatud uued valimised.

Kosovo on teinud detsentraliseerimises märkimisväärsed edusamme. Asutati neli uut nüüdseks juba toimivat omavalitsust. Kohalikud valimised toimusid 2009. aasta lõpus. Euroopa Parlamendi vaatlejate arvamuse kohaselt toimusid valimised rahulikus keskkonnas suure valimisaktiivsusega, osales ka Kosovo serbia kogukond. Muret tekitab siiski Põhja-Kosovo piirkond. Seal on aset leidnud mitu vägivaldset vahejuhtumit. Detsentraliseerimise saab lõpule viia ainult siis, kui selles osaleb ka kohalik elanikkond. Kõigi kogukondade integratsiooniks ning avalike teenuste kõigi omavalitsusteni viimiseks tuleb rohkem pingutada. Selleks on oluline saada tuge kohalike kogukondadelt, sealhulgas konstruktiivset toetust õigusriigi tugevdamisel. Detsentraliseerimist takistavad endiselt toimivad paralleelstruktuurid.

Juulis esitas Rahvusvaheline Kohus nõuandava arvamuse, mille kohaselt Kosovo iseseisvusdeklaratsioon ei rikkunud üldist rahvusvahelist õigust ega ÜRO julgeolekunõukogu resolutsiooni 1244 (1999). Tulenevalt ÜRO Peaassamblee 9. septembri resolutsioonist kinnitas EL oma valmisolekut lihtsustada Priština ja Belgradi vahelist dialoogi, et edendada koostööd, teha edusamme Euroopa Liiduga ühinemise suunas ning parandada inimeste elujärge. Piirkondliku foorumi kaasavaks ja tõhusaks toimimiseks peavad otsustavaid jõupingutusi tegema kõik osapooled.

Demokraatia ja õigusriigi valdkonnas on tehtud edusamme täidesaatva ja parlamendi struktuuri tõhustamisel eelkõige küsimustes, mis käsitlevad Euroopa integratsiooni. Õigusriiki tuleb siiski jätkuvalt tugevdada ning tegemist on probleemse valdkonnaga.

Septembris otsustas konstitutsioonikohus, et üheaegselt Kosovo presidendi ametikohal ja mõne partei esimehe kohal olemine on põhiseadusevastane. Pärast nimetatud otsuse tegemist astus Kosovo president tagasi. LDK astus valitsuskoalitsioonist välja. Uued valimised toimuvad 12. detsembril 2010.

Assamblee moodustas riigieelarvekomisjoni. Euroopa integratsiooni komisjon ühtlustas oma eeskirjad ja menetlused. Paraku on suutlikkus kontrollida õigusaktide ettepanekuid ja jälgida õigusaktide rakendamist pärast nende vastuvõtmist jätkuvalt väike. Täiendavalt tuleb tugevdada parlamendi kontrolli valitsuse üle.

Valitsuse peamised struktuurid on paigas ning toimivad jätkuvalt vastavalt põhiseaduse asjakohastele sätetele. Euroopa integratsiooni ministeerium on oma tegevust edukalt alustanud ning peab nüüd suurendama oma suutlikkust ning konsolideerima oma rolli teiste valitsusasutuste koordineerimisel.

Kosovo *avaliku halduse reform* on jätkuvalt suur väljakutse. Õigusliku raamistiku edasi arendamiseks võeti vastu avalikku teenistust ja palku käsitlevad seadused. Avaliku halduse suutlikkust osutada Kosovos kõigile kodanikele vajalikke teenuseid tuleb oluliselt parandada. Kosovo avaliku halduse tase on jätkuvalt madal.

Kosovo on teinud edusamme *kohtusüsteemi* reformi valdkonnas. Kohtuid, prokuratuuri, Kosovo kohtunõukogu ja Kosovo prokuratuurinõukogu käsitleva nelja reformiseaduse vastuvõtmisega algatati ulatuslik kohtusüsteemi reform. Kohtuid käsitleva seadusega võetakse kasutusele uus palgasüsteem, millega parandatakse märkimisväärselt kohtunike olukorda.

Lõpule on viidud ka kohtunike ja prokuröride kontrollimine. President on kogu kohtusüsteemi ulatuses ametisse nimetanud üle 340 kohtuniku ja prokuröri. See hõlmab ka Kosovo kohtunõukogu kohalike liikmete nimetamist, kes valivad nõukogu presidendi. Pärast kohtunikueksami läbimist lõpetasid 2009. aasta detsembris esimesed tulevased kohtunikud ja prokurörid Kosovo õigusinstituudi. Kohtusüsteemis on aga esinenud poliitilise sekkumise juhtumeid, seda eelkõige seoses kohtunike ja prokuröride uuesti ametisse nimetamisega. Peamiselt tsiviilasjades ja eelkõige omandiõigusega seotud kohtuasjades on märkimisväärne kohtuasjade kuhjumine. Kosovo ametiasutused peavad pöörama piisavat tähelepanu uurimiste toetamisele ja sõjakuritegude kohtulikele järelmeetmetele. Ette tuleb valmistada kohtusüsteemi reformi rakenduskavad ning eraldada selleks vajalikud vahendid. Kosovo on õigusvaldkonna prioriteetide lahendamisel alles algusjärgus.

Korruptsioonivastase võitluse õigusliku raamistiku tõhustamiseks võeti vastu kaks seadust, mis käsitlesid korruptsioonivastase võitluse ametit ning kõrgemate ametnike vara ja kingituste päritolu ja deklareerimist. Muudeti seadust, mis käsitles huvide konflikti ennetamist avalikus teenistuses. Parteide rahastamist käsitlev seadus ei ole Euroopa standarditega täielikult kooskõlas. Korruptsioonivastase võitluse valdkonnas saavutatud tulemused on siiski piiratud. Peamisteks muret tekitavateks valdkondadeks on jätkuvalt riigihanked ning kohtu- ja õiguskaitse süsteem. EULEX on olnud sunnitud oma täitevvolituste alusel jätkama kõrgemal tasemel aset leidvate juhtumite uurimist. Mitmete korruptsioonijuhtumite uurimine on pooleli. Aprillis toimus läbiotsimine transpordiministeriumis, juulis peeti koostöös EULEXiga kinni keskpanga president. Valitsus tegi kõnealuste juhtumite uurimisel koostööd. Korruptsioon on Kosovos laialt levinud ning kujutab endast tõsist probleemi. Õiguslik raamistik ei ole lõplikult valmis ning ei ole Euroopa standarditega täielikult kooskõlas.

Põhiseadusega on tagatud **inimõiguste ja vähemuste kaitse** ning põhiseaduses on loetletud Kosovos vahetult kohaldatavad peamised rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped ning muud dokumendid. Kõnealuse valdkonna õigusnormide tõhusat rakendamist takistab aga institutsiooniline ülesehitus ja poliitilise tahte puudumine. Serbia kogukonna integreerimise protsess on pooleli. Ametiasutused peavad peamiste probleemide lahendamiseks rohkem pingutama. Peamisteks probleemideks on varad, kadunud inimesed, tagasipöördumine ja haridus.

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste valdkonnas on tehtud teatud edusamme. Valitsus peab tegema rohkem piinamise ja väärkohtlemise tõkestamiseks ning piirama liigse jõu kasutamist politsei- ja vanglatöötajate poolt. Tingimused vanglates on jätkuvalt väga halvad. Seoses õiguskaitse kättesaadavusega on tehtud piiratud edusamme.

Sõnavabadus ei ole tegelikkuses siiani tagatud. Tõhustada tuleb avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatust ja erapooletust. Endiselt ähvardatakse ajakirjanikke artiklite tõttu. Neil on probleeme ka ametlike dokumentide hindamisel. Ühinemisvabadust käsitlevad õigusaktid ei võimalda valitsusväliste organisatsioonide jätkusuutlikku arengut ega nende rahastamist. Kodanikuühiskonna suutlikkus kontrollida ja hinnata valitsuse tööd on suurenenud. Kodanikuühiskond on siiski nõrk ning kohalikud omavalitsused ning valitsus ei konsulteerii õigusloome protsessi käigus nende esindajatega süstemaatiliselt.

Majanduslikud ja sotsiaalsed õigused ei ole siiani täielikult tagatud. Tõhustati naiste kaitset käsitlevat õiguslikku raamistikku. Teatavaid edusamme on tehtud alaealiste üle õigusemõistmise valdkonnas. Laste õiguste kaitse on aga siiani nõrk. Valitsus peab asuma tõhusamalt lahendama laste tööjõu kasutamise ja lastega kauplemisega seotud probleeme. Haavatavate elanikkonnarühmade, eelkõige hüljatud laste, tagasipöördujate ning puuetega

inimeste sotsiaalset integratsiooni ja kaitset tuleb parandada. Kosovo algatas *diskrimineerimisvastase* teadlikkuse suurendamise kampaania, mille eriline rõhk on suunatud vanusel ja seksuaalsel sättumusel põhinevale diskrimineerimisele. Diskrimineerimisvastaste õigusaktide rakendamine on jätkuvalt ebapiisav. *Omandiõiguste* kasutamist tagavate kohtumääruste rakendamine on paranenud. Omandi tagastamist takistab tõsiselt kohtuasjade märkimisväärne kuhjumine ning teised pikaajalised probleemid.

Piiratud edusamme on tehtud seoses *vähemuste ja kultuuriliste õiguste austamise ning kaitsega*. Kultuuriministeerium asutas kultuuripärandi direktoraadi. Jätkus usuga seotud paikade taastamine. Kosovo politsei on võtnud rahvusvaheliselt rahuvalveüksuselt (KFOR) üle teatavate usu ja kultuuriga seotud paikade kaitsmise kohustuse. Kultuuripärandiseadust siiski täielikult ei rakendata. Moodustamata on ka 2008. aasta erikaitsetsoonide seaduses ette nähtud järelevalvenõukogu. Kogukondade ja tagasipöördumisega seotud küsimustega tegelev ministeerium suurendas jõupingutusi vähemuste hulka kuuluvate *pagulaste* tagasipöördumise ja *riigi sees ümberasustatud isikute* toetamiseks. Vabatahtlikult tagasipöördujate hulk kasvab kogu Kosovos.

2009. aasta detsembris kiitis Kosovo heaks roma, aškali ja egiptuse kogukonna integratsioonistrateegia rakendamise tegevuskava. Valitsus on kinnitanud kõnealuse strateegia rakendamiseks vajalikud struktuurid. Alustatud on Kosovo põhjaosa pliiga saastatud piirkondades elavate perekondade ümberasustamisega, mis võimaldas sulgeda Cesmin Llugi/Česmin Lugi laagri. Nimetatud ümberasustamine tuleb võimalikult kiiresti lõpule viia. Roma, aškali ja egiptuse kogukonna elamistingimused ning nende juurdepääs haridusele, tervishoiuteenustele ning sotsiaalkaitsele on jätkuvalt väga tõsised probleemid. Kosovo osalemine romade kaasamise aastakümne algatuses tuleb veel kooskõlastada.

Piirkondlike ja rahvusvaheliste kohustuste valdkonnas on Kosovo aruandlusperioodil jätkanud koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Enam kui kümme aastat pärast sõjalise konflikti lõppu on ligikaudu 1 800 inimest siiani kadunud. Ametiasutused peavad kõnealuses valdkonnas rohkem pingutama. Kosovo osales juunis Sarajevos peetud ELi ja Lääne-Balkani kõrgetasemelisel kohtumisel. Kosovo peab koostööalgatustes (nt piirkondlikus koostöönõukogus ja Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingus (CEFTA) tõhusa osalemise tagamiseks kasutusele võtma konstruktiivse lähenemisviisi. CEFTA puhul peab Kosovo olema pragmaatiline ja otsima konstruktiivset teed, millega tagada nimetatud lepingu tõhus rakendamine. Serbia ning Bosnia ja Hertsegoviina ei ole tunnistanud ÜRO peasekretäri eriesindaja kinnitusel ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga nr 1244/99 kooskõlas olevaid Kosovo tollitempleid. Kosovo ja Serbia osalemisele piirkondlikel foorumitel tuleb võimalikult kiiresti leida vastuvõetav ja jätkusuutlik lahendus. See on kaasava ja toimiva piirkondliku koostöö saavutamiseks esmatähtis.

Majanduskriisil oli Kosovo **majandusele** piiratud mõju. Reaalne SKP kasvas jätkuvalt peamiselt tänu sisetarbimisele. Kõnealuse kasvuprofiili jätkusuutlikkust ohustavad üha suurenevad riskid. Töötuse määr on väga kõrge. Inflatsioon on olnud volatiilne, peegeldudes kõikuvates toidu- ja kütusehindades. Poliitika kujundamine ja rakendamine oli jätkuvalt prognoosimatu. IMFig jäi kokkuleppele programmis, mille eesmärk on piirata eelarveriske ning minna üle riigi rahanduse seisukohast jätkusuutlikule poliitikale. Äriühingud seisavad jätkuvalt silmitsi nõrga õigusriigiga, puudub usaldusväärne elektrivarustus, samuti teevad muret kehvast seisust infrastruktuur ja piiratud juurdepääs vahenditele. See takistab tõhusa ettevõtluse ning majanduse arengut.

Majanduslike kriteeriumide täitmisel on Kosovo teinud piiratud edusamme toimiva turumajanduse loomise suunas. Selleks et riik suudaks tulla pika tähtaja jooksul toime Euroopa Liidu konkurentsivõime ja turujõududega, tuleb ellu viia hulk reforme ja teha suuri investeeringuid.

Turumajanduse põhialuste suhtes on säilitatud laiapõhjaline konsensus. Euro kasutamine, välisvõla madal tase ning kitsas ekspordibaas on piiranud majanduse avatust välisele finants- ja nõudlusega seotud šokkidele. Pangandussektor jätkas laienemist ning oli stabiilne ja kasumlik. Kosovo erastamisagentuur jätkab ühisomandisse kuuluvate ettevõtjate erastamist. Lõpule on viidud esimene edukas avaliku ja erasektori partnerlusprojekt ning Priština rahvusvahelise lennujaama arendajaks on 20aastase kontsessioonilepingu alusel valitud rahvusvaheline konsortsium.

Üldine poliitiline olukord on valitsemissektori kulutuste suure kasvu tõttu üha haavatavam. Eriti raskelt rõhub riigi rahandust uue kiirtee ehitus. Puudused poliitika kujundamisel ja rakendamisel on suurendanud majanduses juba niigi suurt ebakindlust. Majandusstatistika olukord mõnevõrra paranes, kuid selle kvaliteet on endiselt ebapiisav. Töötus on jätkuvalt väga suur eelkõige noorte hulgas. Jooksevkonto puudujääk on suurenenud tänu suurele sisenõudlusele ning vähe arenenud tootmisbaasile. Riiklik elektriettevõtja saab riigi eelarvest elektrienergia importimiseks jätkuvalt märkimisväärses ulatuses subsiidiume ning laene oma investeerimiskava rahastamiseks. Nõrk õigusriik, omandiõigusi ümbritsev ebakindlus ning kõrged laenuintressid mõjutavad jätkuvalt negatiivselt ettevõtluskeskkonda ja majandusarengut. Tõsise probleemina on endiselt päevakorral varimajandus.

Edusammud Kosovo õigusaktide ja poliitikapõhimõtete vastavusse viimisel **Euroopa standarditega** on jätkuvalt vastuolulised. Tollinduse, maksunduse, kaupade vaba liikumise, statistika, rände, hariduse ja terrorismivastase võitluse valdkonnas on õiguslikku raamistikku edasi arendatud. Õigusaktide lähendamine on alles algusjärgus konkurentsi, intellektuaalomandi, keskkonna, põllumajanduse ja toiduohutuse, ühtse piirihalduse, varjupaigaõiguse, rahapesu ning isikuandmete kaitse valdkonnas. Euroopa standarditega vastavusse viimine on piiratud tööhõive ja sotsiaalpoliitika, finantskontrolli, uimastite salakaubaveo, inimkaubanduse ja organiseeritud kuritegevuse valdkonnas.

ELi **siseturu** valdkonnas on Kosovo teinud teatavaid edusamme *kaupade vaba liikumise* õigusliku raamistiku osas, *hõlmates sealjuures tarbijakaitset*. Üldine õiguslik raamistik vajab siiski tugevdamist. Euroopa standarditega vastavusse viimine *isikute vaba liikumise* ning *asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse* valdkonnas on olnud piiratud. *Kapitali vaba liikumise* valdkonnas on Kosovo hästi edenenud. Tõhusaks reguleerimiseks on siiski vaja täiendavaid jõupingutusi.

Tollindust käsitlevad õiguslikud sätted on üldiselt Euroopa standarditega kooskõlas, samal ajal tehakse ka korruptsioonivastase võitlusega seotud jõupingutusi. Tõhustada tuleb salakaubanduse vastast võitlust. Põhja-Kosovos tuleb tugevdada tollikontrolli. Haldussuutlikkuse tase on paranenud, kuid on siiani ebapiisav. *Maksunduse* valdkonnas on seoses õigusaktide ja suutlikkuse suurendamisega toimunud positiivseid arenguid. Kehtivate seaduste tõhusaks rakendamiseks, maksude sissenõudmiseks, maksubaasi laiendamiseks ning sellest tulenevalt ulatusliku varimajanduse vähendamiseks on vaja teha täiendavaid edusamme. Tolliametite ja maksuametite otsustest tulenevate juhtumite kuhjumine on suurenenud.

Konkurentsi valdkonnas ei ole monopolidevastase võitluse ega riigiabi eeskirjadega seoses edusamme tehtud. Haldussuutlikkus on paranenud, kuid konkurentsipoliitika rakendamine on üldiselt algusjärgus. Konkurentsiküsimustega tegelevate asutuste koostööd tuleb tugevdada. Konkurentsikomisjon peab suurtes erastamis- ja ümberkorraldamisalgatustes tihedamalt kaasa lööma.

Hankeseadus on Kosovos siiani vastu võtmata, kuid valitsus on selleks jõupingutusi teinud. Kehtiva seaduse praktikas rakendamine teeb muret. Riigihangete valdkonna ametnike rolli tuleb seoses hankelepingle rakendamise järelevalve tõhustamisega suurendada. Riigihangete süsteemi sõltumatust ja professionaalsust tuleb suurendada. Ametiasutused peavad kõnealuses valdkonnas korruptsiooni kõrvaldamiseks rohkem tegema. Kosovo kontsessioone käsitlevad sätted on Euroopa standarditest märkimisväärselt erinevad.

Intellektuaalomandiõiguste puhul on jätkuvalt kindlaks määramata olulisemad õigusaktid. Nende jõustamiseks ja teadlikkuse suurendamiseks on vaja teha märkimisväärsed jõupingutusi. Kosovo intellektuaalomandiõigusi käsitlev süsteem on algusjärgus ning selle rakendamine on väga nõrgal tasemel.

Tööhõive ja rahvatervise valdkonnas on vastavusse viimisel tehtud piiratud edusamme. Muret teeb väike haldussuutlikkus ning ebapiisav õiguslik raamistik. Parandada tuleb Kosovo sotsiaalkaitse ja kaasatuse ning *sotsiaalse dialoogi* taset. *Haridusvaldkonna* õiguslikku raamistikku on lähendatud Euroopa standarditele, reformide rakendamiseks tuleb suurendada haldussuutlikkust. Kosovo töötas välja viieaastase *teadustöö* programmi, millega soovitakse parandada kõnealuse valdkonna suutlikkust. Valdkond on kuulutatud prioriteetseks.

Valdkondlikus poliitikas tuleb arengut ja VKEsid tõhusamalt edendada. Samuti tuleks kõnealust valdkonda mõjutavaid erinevaid strateegiaid paremini koordineerida. Jõupingutusi tuleks kiirendada *põllumajanduse* ja toiduohutuse valdkonnas, eelkõige vastuvõetud õigusaktide rakendamise ning põllumajandus- ja toiduainetootjate ajakohastamisega seoses. *Keskkonna* valdkonnas on vastu võetud hulk seadusi. ELi keskkonnastandardite rakendamine on aga siiani algusjärgus.

Transpordi infrastruktuur on endiselt vähearenenud. Kosovo on asunud täitma tee-ehitusprogrammi, mis ei peegelda kavandatud liiklusvooge ning programmi ulatuse tõttu jäävad investeringutest ilma teised transpordiliigid, eelkõige raudtee. Euroopa standarditega vastavusse viimine lennunduse valdkonnas on paranenud. 2009. aasta detsembris kiitis Kosovo heaks lennundusjulgestust ja kvaliteedikontrolli käsitleva kava.

Energeetikasektoris eksisteerib seoses elektrimaksete sissenõudmise ja energiavajaduse jätkusuutliku kasvu juhtimisega olulisi probleeme. Aprillis kiitis Kosovo heaks ajavahemikku 1009–2018 hõlmava energiasstrateegia. 2010. aasta oktoobris võeti pärast pikka viivitust vastu kõnealust valdkonda käsitlevad olulised seadused (energeetika, elektri ja energeetikasektorit reguleeriva asutuse kohta).

Piiratud edusamme tehti *infoühiskonna ja meedia* valdkonnas. Telekommunikatsiooni reguleerimisameti sõltumatust ja vahendeid tuleb suurendada. Samuti tuleb vastavalt läbivaadatud sõltumatu meedia nõukogu seaduses tagatule suurendada sõltumatu meedia nõukogu sõltumatust. Avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamisele tuleb leida pikaajaline lahendus.

Mõningaid edusamme on tehtud seoses *finantskontrolliga*. Kosovo on rahvusvaheliste standardite kasutusele võtmisel siiski alles algusjärgus. Jätkuvalt teeb muret peaaudiitori

büroo finantssõltumatuse piiratus. Juulis võttis Kosovo vastu ametliku *statistika* seaduse. Haldussuutlikkus on siiski nõrk ning valdkondliku statistika, eelkõige ettevõtjaid ja makromajandust käsitleva statistika tõhustamiseks tuleb teha täiendavaid jõupingutusi.

Vastuolulisi edusamme tehti **õiguse, vabaduse ja turvalisuse** valdkonnas. Kosovo on teinud teatavaid edusamme *ühtse piirihalduse* valdkonnas. Kosovo on võtnud KFORilt üle Albaaniaga külgneva piiri haldamise. Piiride haldamiseks vastavalt ELi standarditele tuleb teha siiski veel suuri jõupingutusi. Riigi põhjaosas on probleemid eriti suured. EULEX on tõhustanud oma tegevust väravates 1 ja 31. Kosovo on saavutanud piiratud edusamme *varjupaigaõiguse* valdkonnas. Varjupaigataotleste arv on oluliselt suurenenud, kuid üldine tase on jätkuvalt madal. Enamik Kosovost teistesse sihtpunktidesse lahkuvaid varjupaigataotlejaid tegi seda ilma Kosovo ametiasutuste poolse piisava kontrollita.

Euroopa standarditega vastavusse viimisel on tehtud edusamme *rände* valdkonnas. Kosovo võttis vastu tagasivõtmist käsitleva seaduse, mis on üldiselt ELi nõuetega kooskõlas. Kosovo on sõlminud mitmeid kahepoolseid tagasivõtulepinguid. Ametiasutused on jätkanud tõhusalt Euroopa riikide tagasivõtutaotlustega tegelemist. See peab jätkuma. Võeti vastu kodumaale tagasi pöördunud isikute integreerimist käsitlev läbivaadatud strateegia ning samuti strateegia rakendamise tegevuskava.

Rahapesu on endiselt tõsine probleem. Kosovo võttis vastu rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase seaduse. Tolliameti ja rahapesu andmebüroo vaheline koostöö on paranenud. Rahapesu andmebüroo on parandanud ka oma koostööd pankadega. Kõnealuse valdkonna Euroopa standardite vastuvõtmisel ja rakendamisel on Kosovo siiski algusjärgus. Suutlikkus uurida rahapesuga seotud kohtuasju ja nendes süüdistus esitada on jätkuvalt nõrk. Kosovo ametiasutustel jääb puudu vajalikust suutlikkusest võtta rahapesu käsitlevate kohtuasjade uurimisel vastutus. Piiratud edusamme on üldiselt tehtud majandus- ja finantskuritegude lahendamisel.

Uimastikaubanduse ennetamisel on tehtud piiratud edusamme. Ajakohastatud on konfiskeeritud uimastite hoidlate turvalisust. Ametiasutused on läbi viinud mitu edukat operatsiooni. Konfiskeerimist, kinnipidamist ja süüdistuste esitamist esineb siiski harva. Uimastikaubanduse tõkestamiseks tehtavad jõupingutused on alles algusjärgus.

Kosovo on teinud teatavaid edusamme *politseitöö* valdkonnas. Avalik kord on tagatud. Serbia ortodoksse kiriku patriarhi intronisatsiooni tseremoonia toimus rahumeelses õhkkonnas. Kosovo politsei uus organisatsiooniline struktuur, sealhulgas kõrgema juhtkonna ametijuhendid, on heaks kiidetud. Vastu on võetud käsi- ja kergrelvade kontrolli ning kogumist käsitlev strateegia ning tegevuskava. Sagenenud on ebaseaduslike relvade kogumine. Kosovo politsei peab raskete kuritegude vastu tõhusamalt võitlemiseks edasi arendama jälitusteabel põhineva politseitöö suutlikkust.

Organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel on tehtud piiratud edusamme. Kosovo on vastu võtnud kuritegevuse ennetamist käsitleva strateegia. Organiseeritud kuritegevust käsitlevate kohtuasjade lahendamiseks on ametisse nimetatud eriprokurörid. Kõnealuses valdkonnas on kolmandate riikidega sõlmitud mitmeid kahepoolseid lepinguid. Kosovo peab aga koostama tõhusa tunnistajakaitse raamistiku. Kõrgemal tasemel aset leidvate juhtumite puhul ei ole süüdimõistvaid otsuseid tehtud. Esinenud on kohtunike ja prokuröride hirmutamise juhtumeid. Organiseeritud kuritegevus on jätkuvalt väga tõsine probleem. Ametiasutused peavad Lääne-Balkanil ja Euroopas esineva organiseeritud kuritegevuse ohjeldamiseks jõupingutusi tõhustama. Tulemuste saavutamiseks tuleb kasutada uurimist,

kinnipidamisi, varade konfiskeerimist ja süüdimõistvaid otsuseid. Kosovo peab kõnealuses valdkonnas konkreetseid tulemusi näitama.

Seoses *inimkaubandusega* on tehtud vaid piiratud edusamme. Inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamisega seoses on aset leidnud mitu kinnipidamist. Kosovo on kasutusele võtnud inimkaubanduse ohvrite eest hoolitsemise rahvusvahelised standardid. Inimkaubanduse avastatud juhtumite ja tuvastatud ohvrite arv on siiski jätkuvalt väike ning ei peegelda kõnealuse nähtuse ulatust täielikult. Kurjategijate karistused ei ole alati piisavad. Kosovo ametiasutuste suutlikkust inimkaubandusega seotud juhtumeid uurida, süüdistusi esitada ja süüdimõistvaid otsuseid teha tuleb suurendada. Teatavaid edusamme on tehtud ka seoses *terrorismivastaste* meetmetega. Kosovo politsei terrorismivastase võitluse üksuse suutlikkust on suurendatud.

Kosovo on *isikuandmete kaitse* valdkonnas teinud piiratud edusamme. Vastu on võetud isikuandmete kaitset käsitlev seadus. Siiani on loomata andmekaitsega tegelev järelevalveasutus. Inimesed ei ole Kosovos isikuandmete kaitsega seotud õigustest piisavalt teavitatud. Edusammude saavutamine kõnealuses valdkonnas on väga oluline Kosovo rahvusvahelisele koostööle justitsi- ja siseküsimuste valdkonnas.

Türgi

Türgi täidab jätkuvalt **poliitilisi kriteeriume** piisaval tasemel. Hiljutise põhiseaduse reformiga loodi tingimused edusammude saavutamiseks mitmes valdkonnas, sealhulgas näiteks kohtusüsteemis ja põhiõiguste täitmisel. Neid tuleb nüüd rakendada kooskõlas Euroopa standarditega. Demokraatlik avanemine, mis oli suunatud peamiselt kurdidega seotud probleemide lahendamisele, ei ole siiani lootusi täitnud.

12. septembri referendumil heaks kiidetud põhiseaduse muudatuste pakett on samm õiges suunas. Pakett hõlmab mitmeid ühinemispartnerluses esitatud kohtusüsteemi, põhiõiguste ja avaliku halduse valdkonna prioriteete. Põhiseaduse reformide koostamisele ja vastuvõtmisele ei eelnenud aga parteisid ja kodanikuühiskonda üldisemalt hõlmavat konsulteerimisprotsessi. Väga oluline on paketi rakendamine läbipaistval ja kaasaval viisil vastavalt Euroopa standarditele. Põhiõigustega seoses tuleb teha veel märkimisväärsed jõupingutusi. Ajakirjanike vastu algatatud kohtumenetluste arv ning ajakirjandusele avaldatav liigne surve õhonestab ajakirjandusvabadust. Valitsuse poolt 2009. aasta augustis eelkõige kurdide probleemi lahendamiseks välja kuulutatud demokraatlik avanemine ei leidnud valitsuses täielikku järgimist. Konstitutsioonikohtu otsus sulgeda Demokraatliku Ühiskonna Partei ning PKK sagenenud terrorirünnakud takistasid sammuti kõnealuse poliitika elluviimist.

Demokraatia ja õigusriigi valdkonnas jätkus Türgis Ergenekoni väidetava kuritegeliku võrgustiku uurimine. Kõnealune uurimine ja mitmete erinevate riigipöördekadade kontrollimine on andnud Türgile võimaluse suurendada üldsuse usaldust riigi demokraatlike institutsioonide nõuetekohase toimimise ja õigusriigi põhimõtete kohaldamise vastu. Kõigi kahtlusaluste puhul teevad muret õiguslikud tagatised. Türgi peab Euroopa standarditega vastavusse viima õigusaktid, mis käsitlevad parteide sulgemisega seotud menetlust ja põhjuseid.

Avaliku halduse reformiga seoses on teatavaid edusamme tehtud põhiseaduse muudatuste vastuvõtmisel, mis käsitlesid ombudsmani institutsiooni loomist, isikuandmete kaitset ja juurdepääsu teabele. Täiendavaid edusamme on vaja eelkõige avaliku teenistuse reformimiseks.

Edusamme tehti *julgeolekujõudude üle teostatava tsiviiljärelevalve* osas. Põhiseaduse muudatuste paketi piiratakse sõjaväekohtute pädevust ning avatakse sõjaväe ülemjuhatus otsuste sisu õiguslikuks läbivaatamiseks. Paraku on relvajõududes juhtivatel kohtadel olevad isikud teinud endiselt avaldusi õiguslikes küsimustes, mis ei kuulu nende pädevusse. Parlamendi järelevalve kehtestamisel kaitse-eelarve üle edusamme ei tehtud.

Kohtusüsteemis saavutati edu kohtusüsteemi reformistrateegia rakendamisel. Kohtunike ja prokuröride kõrge nõukogu koosseisu käsitletud põhiseaduse muudatuste vastuvõtmine on positiivne areng. Paraku on justiitsminister siiani kõrge nõukogu esimees ning tal on uurimiste läbiviimisel viimane sõna. Rakendusaktide ettevalmistamis- ja vastuvõtmisprotsessi ajal tuleb sidusrühmadega luua tõhus dialoog. See aitaks kaasa nimetatud reformide rakendamisele läbipaistval ja kaasaval viisil kooskõlas Euroopa standarditega.

Edusamme tehti ulatusliku korruptsioonivastase strateegia ja tegevuskava väljatöötamisel. Siiski on mitmes valdkonnas korruptsioon jätkuvalt levinud. Türgi peab hakkama uurimiste läbiviimisel, süüdistuste esitamisel ja süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel tulemusi saavutama.

Inimõiguste ja vähemuste kaitsega seoses tehti teatavaid edusamme, mis käsitlesid eelkõige kogunemisvabadust ning naiste, laste ja kultuurilisi õigusi. Olulisi jõupingutusi on siiski vaja teha seoses sõna- ja usuvabadusega.

Inimõigusi käsitleva rahvusvahelise õiguse järgimise osas tuleb inimõigustega tegelevad institutsioonid viia täielikult kooskõlla ÜRO põhimõtetega.

Piinamise ja väärkohtlemise tõkestamisel jätkub positiivne suundumus. Mõnede inimõiguste rikkumisi käsitlevate kõrgemal tasemel aset leidvate juhtumite puhul on jõutud süüdimõistvate otsusteni. Jätkuvalt teatakse aga õiguskaitseasutustepoolsetest liigse jõu kasutamise juhtumitest, mis on muret tekitav.

Jätkub vanglareformi rakendamine. Suur probleem on jätkuvalt kohtueelselt kinni peetavate vangide suure osakaal. Vanglates tuleb parandada tervishoiuteenuste olukorda.

Türgi õigusaktidega ei tagata piisavat *sõnavabadust*, mis oleks kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga. Murelikuks teeb ajakirjanike vastu algatatud kohtuasjade suur arv. Ajakirjandusvabaduse tegelikku rakendamist takistavad meediale avaldatav liigne poliitiline surve ja õiguslik ebakindlus. Muret teevad sagedased veebisaitide keelustamised.

Teatavaid edusamme tehti ka seoses kogunemisvabadusega. Varem rahutusi põhjustanud rahvakogunemised (näiteks kurdide uut aastat tähistavad Newrozi pidustused või 1. mai) toimusid käesoleval aastal rahumeelselt ning olid ametiasutustega hästi koordineeritud. Mõnede riigi kaguosas toimunud kurdide probleemidega seotud rahvakogunemistega kaasnes siiski ka julgeolekujõudude liigne jõu kasutamine.

Ühinemisvabaduse õiguslik raamistik on üldiselt ELi standarditega kooskõlas. Ametiasutused teostasid homo-, bi- ja transseksuaale ühendavate organisatsioonide suhtes ülemääraseid kontrolle ning algatasid nende sulgemise menetlusi.

Usuvabadusega seoses on usukommete järgimine üldiselt jätkuvalt tagatud. Mõningate viivituste ja menetluslike probleemide kiuste on jätkunud sihtasutuste seaduse rakendamine. Ilma nähtavate tulemusteta on jätkunud dialoog alevi ja mittemoslemi kogukondadega.

Usuvähemuste liikmeid tabavad jätkuvalt äärmuslaste ähvardused. Siiani on kehtestamata Euroopa inimõiguste konventsiooniga kooskõlas olev õiguslik raamistik, millega tagatakse kõikidele mittemoslemi usukogukondadele ja alevi kogukonnale õigus tegutseda ilma põhjendamatute piiranguteta, sealhulgas koolitada välja oma vaimulikkonda.

Naiste õigusi ja soolist võrdõiguslikkust tagav õiguslik raamistik on üldjoontes paigas. Nimetatud raamistikku on tugevdatud põhiseaduse muudatustega, mis lubavad vastu võtta naiste suhtes positiivse diskrimineerimise meetmed. Kõnealuse õigusliku raamistiku poliitilisel, sotsiaalsel ja majanduslikul tasandil rakendamiseks on vaja pidevalt teha täiendavaid jõupingutusi. Naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse tagamine on peamised Türgi ees seisvad lahendamist vajavad probleemid. Endiselt on tõsiseks probleemiks aumõrvad, varajased ja sunniviisilised abielud ning perevägivald. Õigusakte tuleb järjepidevalt rakendada kogu riigis. Täiendavaid koolitus- ning teadlikkuse suurendamise jõupingutusi on vaja teha naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas.

Teatavaid edusamme on tehtud *laste õiguste* valdkonnas. Türgi viis alaealiste üle õigusemõistmist käsitleva raamistiku rahvusvaheliste standarditega vastavusse. Sooline ebavõrdsus algharidust saavate laste hulgas vähenes jätkuvalt, kuid mõnedes piirkondades kujutab see endast siiski probleemi. Endiselt teeb muret laste koolist väljalangemine. Jõupingutusi tuleb tugevdada kõigis valdkondades, sealhulgas hariduse, laste tööjõu kasutamise, tervishoiu, haldussuutlikkuse ja koordineerimise valdkonnas ning kogu riigi ulatuses tuleb luua tõhus alaealiste kohtu süsteem.

Põhiseaduse muudatused laiendavad Türgis *ametiühingute õigusi*, seda eelkõige avaliku teenistuse puhul. Kehtivas õiguslikus raamistikus on piiravaid sätteid, mis ei ole kooskõlas ELi standardite ega ILO konventsiooniga. Sotsiaalpartnerite ja valitsuse vahelise konsensuse puudumine takistab uute õigusaktide vastuvõtmist.

Türgi lähenemisviis *vähemuste ja kultuuriliste õiguste austamisele ning kaitsele* on jätkuvalt piirava iseloomuga. Siiani ei ole vastavalt Euroopa standarditele täielikult kaitstud keele-, kultuuri- ja põhiõigused. Türgi peab tegema täiendavaid jõupingutusi sallivuse edendamiseks ning vähemuste kaasatuse laiendamiseks.

Teatavaid positiivseid samme tehti kultuuriliste õiguste tagamisel, eelkõige seoses Türgi ringhäälingupoliitikaga kasutada lisaks türgi keelele ka teisi keeli. Säilinud on siiski piirangud selliste keelte kasutamisele poliitilises elus, hariduses ning suhtluses avaliku teenistusega.

Romade küsimust on hakatud avalikumalt arutama ning mõne nendega seotud probleemi lahendamiseks on võetud konkreetseid meetmeid. Kuna aga puudub romade sotsiaalset kaasatust hõlmav ulatuslik strateegia, satuvad romad seoses juurdepääsuga haridusele, eluasemele, tervishoiu- ja avalikele teenustele sageli diskrimineerimise ohvriks.

Ida- ja kagupiirkonna puhul ei täitnud valitsuse algatatud demokraatlik avanemine sellele pandud lootusi, kuna ellu viidi ainult mõned meetmed. On tähtis, et kurdi küsimuse lahendamisega seotud jõupingutused tehakse ulatusliku konsulteerimise tulemusena. Põhiõiguste kasutamise liigse piiramise vältimiseks tuleb muuta terrorismivastast võitlust käsitlevaid õigusakte. Jätkuvalt teeb muret paljude kahjutuks tegemata maamiinide olemasolu. Kaotada tuleb külade valvamise süsteem.

Pärast juunit sagesid PKK terrorirünnakud, mis nõudsid mitmeid inimesi. PKK kuulub ELi terroristlike organisatsioonide nimekirja. Türgi ja EL edendasid terrorismivastast võitlust käsitletud dialoogi.

Jätkatud on hüvitise maksmist *riigi sees ümberasustatud isikutele*. Selle rakendamine ei ole siiski tõhus. Valitsus ei ole välja töötanud riigi sees ümberasustatud isikute küsimuse lahendamiseks üldist riiklikku strateegiat ning peab suurendama jõupingutusi kõnealuste isikute vajaduste rahuldamiseks. Tõhustada on vaja pagulaste ja varjupaigataotlejate õiguslikku raamistikku ning taotluste esitamise menetlusi käsitlevaid ringkirju. Oluline on täiendavalt parandada üldisi tingimusi välismaalaste kinnipidamiskeskustes.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste valdkonnas jätkas Türgi avaliku toetuse väljendamist kahe kogukonna juhtide vahelistele läbirääkimistele, mida peetakse ÜRO peasekretäri egiidi all, et leida ulatuslik lahendus *Küprose probleemile*. Vaatamata nõukogu ja komisjoni mitmetele palvetele ei ole Türgi siiski siiani täitnud Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis ja nõukogu järeldustes, sealhulgas 2006. aasta detsembri ja 2009. aasta järeldustes esitatud kohustust. Türgi ei täida võetud kohustust rakendada täielikult ja mittediskrimineerival viisil assotsieerimislepingu lisaprotokolli ega ole kaotanud takistusi kaupade vabale liikumisele, sealhulgas piiranguid otsesele transpordiühendusele Küprosega. Kahepoolsete suhete normaliseerimiseks Küprose Vabariigiga ei ole edusamme tehtud.

Suhetes Kreekaga on kahepoolsete suhete parandamine saanud uue hoo. Selle tulemusena on teatavaid positiivseid tulemusi saavutatud kaubanduse, hariduse, transpordi, energeetika, kultuuri ja keskkonna valdkonnas. Sagenenud on kahepoolsed selgitavad kõnelused. Kreeka on esitanud märkimisväärsel hulgal ametlikke kaebusi selle kohta, et Türgi on jätkanud tema õhuruumi puutumatus rikkumist, sealhulgas lende Kreeka saarte kohal. Kreeka on esitanud kaebusi ka oma territoriaalvete puutumatus rikkumise kohta.

EL ja Türgi pidasid *Lääne-Balkanil* ühist huvi pakkuvaid valdkondi käsitlevat dialoogi. Türgi algatas piirkonnas mitmeid algatusi, mis hõlmasid muu hulgas kolmepoolseid läbirääkimisi Serbia ning Bosnia ja Hertsegoviinaga. Suhted Bulgaariaga on jätkuvalt head.

Üleilmne finantskriis tabas Türgi **majandust** raskelt, kuid riik suutis kahjud kiiresti tasa teha ning majandus hakkas pärast 2009. aasta teist kvartalit kiires tempos kasvama. Valitsuse eelarve ning keskpank on suutnud edukalt toetada kogunõudlust, lõdvendades selleks oluliselt eelkõige eelarve- ja maksupoliitilisi seisukohti. Kõrgele kasvumääradele lisandub kiiresti suurenev kaubavahetuse ja jooksevkonto puudujääk, vähenev tööpuudus, mis ei ole küll veel kriisieelsel tasemel, ning kasvav inflatsioonisurve. Kriisiga seotud sekkumispoliitikast tulenev väljumisstrateegia keskendub tugeva, jätkusuutliku ja tasakaalustatud majanduskasvu saavutamisele. Lõpule on viidud uue eelarvekorra loomine, millega on võimalik eelarvetulemusi aja jooksul märkimisväärselt parandada. Kahjuks on uue korra parlamendis vastuvõtmine edasi lükkunud. Struktuurireformidega seotud edusammud olid vastuolulised, kuid madalamad intressimäärad ning tugevam majanduse põhialus peaks struktuurireformide teostamist kiirendama.

Majanduslike kriteeriumide alusel on Türgi toimiva turumajandusega riik. Ta peaks olema võimeline tulema keskmise tähtaja jooksul toime Euroopa Liidu konkurentsisure ja turujõududega, tingimisel et ta jätkab oma laiaulatusliku reformiprogrammi rakendamist.

Pärast kriisi on säilitatud konsensus peamistes majanduspoliitilistes küsimustes. Kriisivastased meetmed on pehmenetanud majanduslangust, kuigi need on suurendanud Türgi eelarvepuudujääki ning põhivõlga. Puudujääki ja võlga vähendatakse järk-järgult. Jätkuvalt kujutab endast suurt väljakutset õigeaegne, suunatud ja kindel stiimulitest loobumine, mille eesmärk on maksimeerida eelnevatel aastatel toimunud eelarve tasakaalustamisest ja keskmise pikkusega ajavahemikuks kavandatud jätkusuutlikust rahandusest tulenevat positiivset mõju

ning saavutada tugev, jätkusuutlik ja tasakaalustatud majanduskasv. Edusamme tehti erastamisel, kuigi see toimus üleilmse majanduskeskkonna tõttu aeglasemalt. Finantssektor on tänu varasematele reformidele olnud märkimisväärselt tugev. Investeeringud suurenesid ulatuslikult ning piiratud edusamme tehti riigi inimkapitali arendamisel ja reaalkapitali ajakohastamisel. Türgi suutis osaliselt oma kaubandustegevust mitmekesistada, hõlvates uusi turge, ning see on teatud ulatuses aidanud kriisi mõju leevendada. Kaubanduse ja majanduse integreerumine ELiga oli jätkuvalt kõrgel tasemel.

Taastuva majanduskasvu taustal halvenes märkimisväärselt maksebilansi tasakaal ning suurenesid rahastamisvajadused, kuid juurdepääs välistele rahastamisvahenditele jäi avatuks. Inflatsioon suurenes märkimisväärselt, eelkõige energiakasutusega seotud surve ja elava majandustegevuse tõttu. Edusammud eelarvepoliitika läbipaistvuse suurendamisel, inflatsiooni sihtmäärade seadmise raamistiku tugevdamisel ning finantsstabiilsuse säilitamisel on järsu kasvu ja languse stsenaariumi vältimise peatingimuseks. Töötuse määr on endiselt kõrgem kui enne kriisi ning demograafilised tegurid hoiavad töötuse taset arvatavasti kõrgel ka tulevikus. Uute töökohtade loomise väike suutlikkus on selgelt seotud pakutavate ja nõutavate oskuste vahelise lõhega ning tööturu jäiga reguleeritusega. Turult lahkumine on takistatud ning pankrotimenetlused on suhteliselt tülikad. Kriisi tõttu on veelgi raskemaks muutunud VKEd juurdepääs rahastamisele. Parema ettevõtluskeskkonna loomist pärsib õiguslik keskkond, eelkõige kohtumenetlused, mis tekitavad jätkuvalt mitmesuguseid praktilisi probleeme. Praegune tooteturu reguleerimine ja riigiabi eraldamist ümbritsev püsiv läbipaistmatus ei soodusta ettevõtluskliima paranemist. Tõsise probleemina on endiselt päevakorral varimajandus.

Türgi on jätkanud **liikmesusest tulenevate kohustuste võtmise võime** suurendamist. Edu on saavutatud enamikus valdkondades, aga see on olnud ebaühtlane. Teatavates valdkondades, näiteks kaupade vaba liikumine, intellektuaalomandiõigused, kartellidevastane poliitika, energeetika, ettevõtlus- ja tööstuspoliitika, tarbijakaitse, statistika, üleeuroopalised võrgud ning teadus- ja arendustegevus, on ühenduse õigustikuga vastavusse viimisel tehtud edusamme. Jõupingutusi õigusaktide vastavusse viimisel tuleb jätkata keskkonnasektoris ja äriühinguõiguse, riigihangete ning teenuste vaba liikumise valdkonnas. Õigusaktide vastavusse viimine tuleb lõpule viia ka tolliliitu käsitlevate õigusaktide puhul. Endiselt on päevakorral hulk pikaajalisi ja lahendamata kaubandusvaidlusi, nagu vastavushindamiste kontrollid, impordi ja ekspordi litsentseerimisnõuded, intellektuaalomandiõiguse tõhus jõustamine, uute farmaatsiatoodete registreerimise tingimused ning diskrimineerimine maksunduse valdkonnas. On oluline, et Türgi rakendaks tolliliidu nõudeid täiel määral ning kõrvaldaks mitmed takistused, mis mõjutavad vabas ringluses olevaid ELis toodetud tooteid. Enamikus valdkondades peab Türgi õigustiku kohaldamiseks oma haldussuutlikkust suurendama.

Kaupade vaba liikumise valdkonnas on õigusaktide vastavusse viimine üsna hästi edenenud, aga tehtud on vaid piiratud edusamme. Kaupade vaba liikumist takistavad kaubandusele seatud tehnilised tõkked, mille arvu on suurendatud. Väikest edu on saavutatud *tööjõu vaba liikumise* valdkonnas, kus õigusaktide vastavusse viimine on algsajärgus. *Asutamiseõiguse ja teenuste osutamise vabaduse* valdkonnas on vastavusse viimine alles algsajärgus. Väga väikest edu on täheldatud kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise osas. Teenuste ja asutamise valdkonnas edu saavutatud ei ole. *Kapitali vaba liikumise* valdkonnas tehti edusamme eelkõige õigustikuga vastavusse viimisel rahapesuvastase võitluse osas. Terrorismi rahastamise vastase õigusliku raamistiku koostamine on siiani lõpetamata. Türgi ei ole edusamme teinud kapitali liikumise ja maksete ning maksesüsteemide osas.

Teatavaid edusamme on täheldatud *riigihangete* valdkonnas, eelkõige seoses institutsioonilise ülesehituse ja haldussuutlikkuse suurendamisega. Vastu tuleb võtta vastavusse viimise strateegia ning Türgi peab jätkama õigusaktide vastavusse viimist eelkõige kommunaalteenuste, kontsessioonide ning avaliku ja erasektori partnerluse valdkonnas. *Äriühinguõiguse* valdkonnas võib märkida piiratud edusamme. Uut äriseadustikku ei ole veel vastu võetud. Täiendavalt tuleb suurendada haldussuutlikkust, loomata on ka auditeerimist käsitlev õiguslik ja institutsionaalne raamistik. *Intellektuaalomandit* käsitlevate õigusaktide vastavusse viimine on suhteliselt hästi edenenud. Ühinemisläbirääkimiste põhiküsimuste lahendamisele aitab kaasa Türgi nõusolek alustada komisjoniga intellektuaalomandiõigusi käsitlevat dialoogi. Pooleli on vajalikke intellektuaalomandiõigusi käsitlevate õigusaktide, sealhulgas hoiatavate kriminaalkaristuste vastuvõtmine. Intellektuaalomandiõigustega seotud koordineerimist ja koostööd tuleks parandada.

Konkurentsipoliitika valdkonnas on vastavusse viimine hästi edenenud monopolidevastase võitluse osas. Türgi jõustab konkurentsieeskirju tõhusalt. Riigiabi valdkonnas on oluliseks sammuks edasi järelevalveasutuse loomist käsitleva riigiabiseaduse vastuvõtmine. Kõnealune järelevalveasutus peab tööd alustama võimalikult kiiresti.

Teatavaid edusamme on tehtud *finantsteenuste* valdkonnas, kus järelevalveasutused võtsid täiendavaid ettevaatusabinõusid. Üldiselt on Türgi õigustikuga vastavusse viimise teostanud jätkuvalt ainult osaliselt. *Infoühiskonna ja meediaga* seoses on telekommunikatsiooni valdkonda reguleeriv amet saavutanud elektroonilise side ja infoühiskonna teenuste valdkonnas määruste rakendamise osas märkimisväärsed tulemusi. Audiovisuaalpoliitika valdkonnas on tehtud teatavaid edusamme. Siiani on aga turu arengule mitmeid takistusi. Elektroonilist sidet, infoühiskonna teenuseid ning audiovisuaalpoliitikat käsitlevaid õigusakte tuleks veelgi kohandada.

Põllumajanduse ja maaelu arengu valdkonnas on tehtud piiratud edusamme. Põllumajanduse toetamise poliitikas toimus edasimineku ühise põllumajanduspoliitika põhimõtete suunas ainult väheses ulatuses. Ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi loomiseks on tehtud esimesed sammud. Kahjuks ei suutnud Türgi kõrvaldada veiselihatoodetega kauplemisele kehtestatud tehnilisi tõkkeid. IPARDi struktuuride akrediteerimise ajakava edasilükkumine kujutab endast samuti tagasiminekut. Täiendavaid edusamme on vaja teha põllumajandusstatistika, põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu, kvaliteedipoliitika ja mahepõllumajanduse osas. *Toiduohutuse ning veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika* valdkonnas on edusamme tehtud eelkõige oluliste raamaktide vastuvõtmise kaudu. Uus vastavusse viimise strateegia peaks lihtsustama asjaomase õigustiku ülevõtmist ja rakendamist. *Kalanduse* valdkonnas on teatavaid edusamme tehtud kalavarude ja laevastike haldamisel, kontrollimisel ja järelevalves ning rahvusvaheliste lepingute rakendamisel. Täiendavaid edusamme tuleb teha õigusaktide vastavusse viimisel ning haldusstruktuuride, turupoliitika, struktuurimeetmete ja riigiabi valdkonnas.

Transpordivaldkonna vastavusse viimisel on saavutatud teatavat edu. Õigusaktide vastavusse viimine on jõudnud kõrgele tasemele lennunduses, merenduses ja veonduses. Edusamme ei ole tehtud raudteetranspordi turu avamisel ja turvalisuse tagamisel. Puudulik side Türgi ja Küprose Vabariigi lennujuhtimiskeskuste vahel seab endiselt tõsiselt ohtu lennuohutuse. Merenduse valdkonnas ei ole edusamme tehtud rahvusvaheliste konventsioonidega ühinemisel. Haldus- ja rakendussuutlikkus on endiselt piiratud.

Energeetika valdkonnas on häid edusamme tehtud elektrienergiat, taastuvenergiat ja energiatõhusust ning varustuskindlust käsitlevate õigusaktide vastavusse viimisel.

Täiendavaid jõupingutusi on vaja maagaasi, tuumaenergia, tuumaohutuse, kiirguskaitse ja riigiabi valdkonnas.

Teatavaid edusamme tehti *maksunduse* vastavusse viimisel, eelkõige seoses tubakatooteid käsitlevate diskrimineerivate meetmete kõrvaldamisega. Alkohoolsete jookide aktsiisimaksu tõstmine on aga vastuolus komisjoniga kokkulepitud tegevuskavaga, mille järgimine on ühinemisläbirääkimistel edasiste edusammude tegemise peatingimuseks. Jätkati jõupingutusi maksuameti tegevuse tõhustamiseks, varimajanduse vastu võitlemiseks ning maksude vabatahtliku tasumise suurendamiseks. Otsese ja kaudse maksustamise valdkonnas edusamme peaaegu ei tehtud.

Majandus- ja rahapoliitika valdkonnas on ettevalmistused hästi edenenud. Õigusaktide vastavusse viimisel on vaja jõupingutusi jätkata. See hõlmab eelkõige keskpanga täielikku sõltumatust ning avalikule sektorile finantsturgudele eelisjuurdepääsu andmise keelustamist.

Häid edusamme on tehtud *statistika* valdkonnas, kus õigusaktide vastavusse viimine on üldiselt hästi edenenud. TurkStat parandas statistilise süsteemi koordineerimist. Häid edusamme tehti seoses äriregistri ja valdkondliku statistikaga. Vastavusse viimist tuleb jätkata rahvamajanduse arvepidamise ja põllumajandusstatistika valdkonnas.

Türgi on *sotsiaalpoliitika ja tööhõive* valdkonnas õigustikuga vastavusse viimiseks teinud teatavaid edusamme. Põhiseaduse muudatuste paketiga parandatakse märkimisväärselt sotsiaalset dialoogi avalikus sektoris ning sillutatakse naiste, laste, vanurite ja puuetega inimeste suhtes teed positiivse diskrimineerimise suunas. Õigusaktide vastavusse viimise üldine tase on siiski piiratud ning suurendada tuleb ka haldussuutlikkust. Ametiühinguõiguste täielik tagamine kooskõlas ELi standardite ja Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) konventsioonidega on veel saavutamata. Seoses deklareerimata töö, naiste madala tööhõivemäära ning töötervishoiu ja tööohutuse alaste õigusaktide jõustamisega eksisteerib mitmeid probleeme. Puudulik on ka vaesusevastast võitlust käsitlev üldine poliitikaraamistik.

Täiendavaid edusamme tehti *ettevõtlus- ja tööstuspoliitika* valdkonnas, kus vastavusse viimise tase on piisavalt hea. Kõnealused edusammud on seotud reformistrateegia ja tegevuskavaga, ettevõtlus- ja tööstuspoliitika instrumentide laiema kättesaadavusega ning valdkondlike strateegiate ja tegevuskavade heakskiitmisega. Piiratud edusamme saavutati ettevõtluskeskkonna arendamisel, jätkuvaid jõupingutusi tehti järelevalve ja hindamise valdkonnas.

Edusamme tehti *üleeuroopaliste võrkude* valdkonnas. Türgi on üleeuroopalisi transpordivõrke käsitlevatel läbirääkimistel hästi edenenud. Teatavaid edusamme võib täheldada energiavõrkude valdkonnas.

Ebaühtlasi edusamme tehti *regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimise* valdkonnas. Eelkõige viidi lõpule ühinemiseelse abi rahastamisvahendi III ja IV komponendi rakendamiseks vajaliku õigusliku ja institutsioonilise raamistiku koostamine. Paranes piirkondliku tasandi sidusrühmade osalemine projektide esitamise süsteemi ettevalmistamisel. Riiklikul tasandil on vaja suurendada ühinemiseelsete vahendite rakendamisel osalevate ametiasutuste haldussuutlikkust, et nimetatud vahendite kasutamine oleks võimalikult tõhus ning sellega valmistataks Türgit ette ka struktuurifondide kasutamiseks.

Üldiselt on edusamme tehtud *kohtusüsteemi* valdkonnas. Kohtunike ja prokuröride kõrge nõukogu koosseisu käsitletud põhiseaduse muudatuste vastuvõtmine on positiivne areng. Sama kehtib ka sõjaväekohtute pädevuse piiramise kohta. Rakendusaktide ettevalmistamis- ja

vastuvõtmisprotsessi ajal tuleb sidusrühmade ja kodanikuühiskonnaga üldisemalt luua tõhus dialoog. Kõnealuste reformide rakendamine vastavalt Euroopa standarditele on väga tähtis. *Korruptsioonivastase* võitlusega seoses tehti edusamme ulatusliku korruptsioonivastase strateegia ja tegevuskava väljatöötamise näol. Edusamme tehti ka nimetatud strateegia ja tegevuskava järelevalve ja kontrollimise eest vastutava ametiasutuse loomisel. Kõnealuses küsimuses on vajalik siiski tõhus rakendamine ning Türgi peab hakkama uurimiste läbiviimisel, süüdistuste esitamisel ja süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel tulemusi saavutama.

Ebaühtlasi edusamme tehti *õiguse, vabaduse ja turvalisuse* valdkonnas. Olulisi edusamme tehti ELi ja Türgi vahelist tagasisivõtulepingut käsitlevate läbirääkimiste lõpetamiseks. Vaja on luua selge institutsiooniline korraldus ning rände ja varjupaiga valdkonna jaoks on vaja eraldada piisavad vahendid. Teatavaid edusamme on tehtud uimastite ja tollinduse alases koostöös. Piiratud edusamme saavutati välispiiride ja Schengeni ning organiseeritud kuritegevuse ja terrorismiga seotud küsimustes. Väikseid edusamme on tehtud viisapoliitika valdkonnas. Edusamme ei tehtud õigusalast koostööd tsiviil- ja kriminaalasjades käsitlevas valdkonnas. Üldiselt on väga oluline õigusaktide eelnõude kiire vastuvõtmine ja allakirjutatud rahvusvaheliste lepingute ratifitseerimine.

Hästi on kulgenud Türgi ettevalmistused *teadus- ja arendustegevuse* valdkonnas ning häid edusamme on saavutatud integreerumisel Euroopa teadusruumi. Türgi raamprogrammides osaluse ja edukuse määr on tõusmas. Käesoleva taseme säilitamiseks kogu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmenda raamprogrammi vältel on vaja teha täiendavaid jõupingutusi.

Teatavaid edusamme tehti *hariduse ja kultuuri* valdkonnas, eelkõige seoses *haridusega*. Koolis käivate laste üldarv kasvas jätkuvalt, paranes ka sooline jaotuvus, samuti paranesid Türgi tulemused ELi ühtsete võrdlusalustega võrreldes. Kultuurivaldkonnas tehti teatavaid edusamme, kuid õigusaktide vastavusse viimisel jäi olukord muutumatuks.

Keskkonnavaldkonnas toimusid edusammud õigusaktide vastavusse viimisel. Türgi tegi häid edusamme jäätmekäitluse valdkonnas, horisontaalsete õigusaktide, õhu- ja veekvaliteedi, tööstussaaste, kemikaalide ja haldussuutlikkuse valdkonnas aga jäid edusammud piiratuks. Kliimamuutuste valdkonnas jäid Türgi edusammud paraku väga piiratuks ning looduskaitse valdkonnas ei toimunud mingisugust arengut. Türgi tegi edusamme haldussuutlikkuse suurendamisel, määrates kindlaks koordineerimismehhanismid. Investeeringuid tuleb suurendada.

Teatavaid edusamme tehti *tarbijakaitse ja tervishoiu õigustiku* vastavusse viimisel. Suurendada tuleb aga haldussuutlikkust. Jõupingutuste tegemine peab jätkuma tarbijakaitse valdkonnas, et tugevdada tarbijaliikumist ning tagada vajalik jõustamine. Sidusrühmade vaheline koordineerimine ja koostöö on jätkuvalt nõrk. Häid edusamme tehti rahvatervise valdkonda käsitlevate õigusaktide vastavusse viimisel. Õiguste jõustamine on paraku siiski puudulik.

Tollinduse valdkonnas on vastavusse viimise tase kõrge nii õigusaktide kui ka haldussuutlikkus osas. Õigustikuga on vastuolus aga riiki sisenemise punktides asuvad tollimaksuvabad kauplused ning ELis vabaringluses olevate kaupade importijatele kehtestatud nõuded esitada teave kaubapäritolu kohta enne tollivormistust. Vastavusse viimist ootavad vabakaubanduspiirkondi, järelevalvet ja tariifikvoote käsitlevad õigusaktid. Täiendavaid jõupingutusi on vaja riskipõhiste kontrollide ning lihtsustatud menetluste tõhustamiseks, et lihtsustada seaduslikku kaubandust ning vähendada füüsilist kontrollimist.

Intellektuaalomandiõiguste ning võltsitud kaupade vastase võitluse tõhusa jõustamisega seoses võetud kohustusi tuleb täita.

Türgi on *välissuhete* valdkonnas saavutanud kõrge vastavusse viimise taseme. Tööd tuleb jätkata mitmes valdkonnas, eelkõige seoses üldiste soodustuste süsteemi geograafilise katvusega.

Jätkatud on õigusaktide vastavusse viimist ELi *ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga*. Türgi on pidanud ELiga dialoogi ja konsulteerinud välispoliitilistes küsimustes. Türgi ei olnud ELiga ühel meelel ÜRO Julgeolekunõukogus Iraani suhtes kehtestavate täiendavate sanktsioonide suhtes. Türgi tegi jõupingutusi suhete parandamiseks naaberriikidega, nagu Iraak (sealhulgas kurdide piirkondliku valitsusega) ja Süüria. Gaza laevastiku kriisi järel halvenesid järsult suhted Iisraeliga. Armeeniaga suhete normaliseerimiseks alla kirjutatud protokollid on siiani ratifitseerimata.

Türgi toetab olulisel määral ühist julgeoleku- ja kaitsepoliitikat (ÜJKP) ning soovib intensiivsemalt osaleda ÜJKP meetmete võtmisel. Küsimus „Berlin Plus” kokkulepetest kaugemale mineva, kõiki ELi liikmesriike hõlmava ELi ja NATO vahelise koostöö kohta on endiselt lahendamata. Türgi ei ole viinud oma õigusakte vastavusse ELi seisukohaga Wassenaari kokkuleppes osalemise kohta.

Finantskontrolli valdkonnas on tehtud piiratud edusamme, ehkki õigusaktide vastavusse viimine on kõnealuses valdkonnas võrdlemisi hästi edenenud. Avaliku sektori finantsjuhtimise ja -kontrolli seaduse rakendamiseks vajalikud õigusaktid on kehtestatud, kuid avaliku sektori sisefinantskontrolli käsitlev poliitiline dokument ja asjaomane tegevuskava tuleb läbi vaadata. Türgi riigikontrolli käsitlev läbivaadatud seadus, millega viiakse välisauditid kooskõlla asjaomaste rahvusvaheliste standarditega, ei ole veel vastu võetud. Türgi pettusevastase võitluse koordineerimise süsteem ei ole veel toimivaks võrgustikuks kujunenud. Komisjoniga euro võltsimise eest kaitsmiseks toimuvate kontaktide jaoks on vaja luua alalised struktuurid. *Finants- ja eelarvesätete* valdkonnas on Türgi teinud häid edusamme poliitika vastavusse viimisel õigustiku põhimõtete ja institutsioonidega. Omavahendeid käsitleva õigustiku osas on ettevalmistused siiski alles algusjärgus.

Island

Islandi esimene eduaruanne kinnitab komisjoni 2010. aasta veebruari arvamuses esitatud hinnangut, et Island täidab poliitilisi kriteeriume. Island on tugevate institutsioonide ja sügavalt juurdunud esindusdemokraatia traditsioonidega toimiv demokraatia. Riigi kohtusüsteem on tugevatel alustel ning seal töötavad kõrge professionaalse tasemega kohtunikud. Inimõiguste ja vähemuste kaitse osas tagab Island jätkuvalt põhiõiguste täitmise, samuti on inimõiguste kaitsel tagatud kõrgetasemeline koostöö rahvusvaheliste mehhanismidega.

Arvamusega tuvastati siiski ka mitmed puudused. Aruandes kinnitatakse, et Island on võtnud puuduste kõrvaldamiseks meetmeid.

Poliitiliste kriteeriumide osas oli valitsuskoalitsioon aruandlusperioodi vältel stabiilne vaatamata raskele majanduslikule olukorrale ning Islandi poliitiliste jõudude ja elanikkonna lahknevatele vaadetele ELiga ühinemise küsimuses. Toetus ühinemisprotsessile on aruandlusperioodi lõpuks suurenenud, elanikkonna enamus sooviks alustada ühinemisläbirääkimisi.

Teatavaid edusamme on tehtud Islandi pangandussüsteemi kokkuvarisemise eest vastutavate otsustajate kindlaksmääramisel ning selle poliitiliste ja halduslike tagajärgede kõrvaldamisel. Tegemist on Islandi demokraatlike institutsioonide toimimise märkimisväärse omapäraga. 2010. aasta aprillis avaldatud sõltumatu eriuurimiskomisjoni aruandes esitatakse finantssüsteemi stabiliseerimiseks ja järelevalve suurendamiseks mitu soovitud. Eriprokuratuur jätkas finantskriisi järel samaaegselt mitme uurimise läbiviimist.

Häid edusamme tehti huvide konflikti ja parteide rahastamist käsitleva õigusliku raamistiku edasisel tõhustamisel. Kohtusüsteemi käsitlevasse seadusesse tehti muudatus, et muuta kohtunike ametisse nimetamist, eesmärgiga tugevdada täiendavalt *kohtusüsteemi* sõltumatust. Eriuurimiskomisjoni soovitude, huvide konflikti käsitleva muudetud raamistiku ning kohtunike ametisse nimetamist käsitlevate läbivaadatud menetluste rakendamine on käimas. Kõnealuste meetmete mõju tuleb hinnata hiljem.

Nii *valitsus* kui ka *parlament* on oma tööd teinud hästi. Valitsus võttis meetmeid avaliku *halduse* tõhususe suurendamiseks Üldise ühinemisprotsessi koordineerimise eest vastutavate läbirääkimiskomisjonide töö kulges sujuvalt.

Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsioon on siiani ratifitseerimata.

Islandi **majandust** tabas sügav ja pikk langus ning selle isegi mõõdukas taastumine on siiani kahtluse all. Suurenenud on tööpuudus ning riigi rahanduse olukord on suurenenud eelarvepuudujäägi ning niigi suure valitsemissektori võla olulise kasvu tõttu märgatavalt halvenenud. Teisalt aga on inflatsioon järk-järgult ja stabiilselt alanenud. Range makromajanduspoliitika keskendub vahetuskursi stabiliseerimisele ning eelarve konsolideerimisele. Peamisteks probleemideks on siiani mittetoimiv finantssektor ning ulatuslik erasektori bilansi tasakaalustamatus koos väga suure välisvõlaga. IMFi programmi täitmine kulgeb sujuvalt.

Majanduslike kriteeriumide alusel võib Islandit pidada toimiva turumajandusega riigiks. Finantssektori nõrkus ja kapitali liikumise piirangud takistavad siiski veel ressursside efektiivset jaotumist. Island võib keskmise tähtaja jooksul taastada oma suutlikkuse tulla toime konkurentsisturve ja turujõududega juhul, kui ta jätkab asjakohase makromajandusliku poliitika ja struktuurireformidega praeguste struktuuriliste puudujääkide kõrvaldamist.

Poliitiliselt on üldjoontes asjakohaselt reageeritud ning sellega on toetatud kõrgema makromajandusliku stabiilsuse taastamist, kuigi majanduskasvu kiire taastumise lootus ei ole kindel. Jätkus eelarve konsolideerimine, eelarvepuudujääk on hakanud vähenema ning valitsussektori võlg on restruktureeritud, et parandada riigi mainet ning vähendada vahetuskursist tulenevaid riske. Inflatsioon vähenes ning peamised intressimäärasid on järk-järgult langetatud. Suurem kaubandusbilansi ülejääk on toetanud omavääringu mõningast tugevnemist. Välisvaluutareservid on suurenenud, kuid see saavutati peamiselt ametliku välisrahastamise abil. Tööturg säilitas paindlikkuse ning tööhõivemäär on suhteliselt kõrge. Riigi üldine infrastruktuur on heal tasemel, tema käsutuses on piisavad loodusvarad ning hea haridusega rahvastik.

Riigi majandus kannatab siiani finantskrahhist tulenevate mõjude all. Riigi rahanduse olukorra parandamiseks tuleb kulutusi olulisel määral vähendada. Riigi rahandus kannatab finantssektori probleemidest tulenevate märkimisväärsede tingimuslike kohustuste all, valitsussektori üldine võlatase ulatub peaaegu 90 %ni SKPst. Vaatamata palkade kohandamisele on töötus oluliselt suurenenud. Pangandussektori ümberkorraldamine on

edenenud, kuid pangad kannatavad siiani varade halva kvaliteedi all, mis pärsib nende võimet majandust rahastada. Ulatuslik erasektori bilansi tasakaalustamatus ohustab finantsstabiilsust. Lisaks sellele tekitasid ebakindlust ülemkohtu otsused, millega kuulutati välisvaluuta alusel indekseeritud laenu ebaseaduslikuks. See hõlmas eelkõige ettevõtlussektorit. See võib kohalike pankade finantsolukorda veelgi nõrgestada, kuna nad peaksid laenajate asemel lisakoormat kandma. Ettevõtlussektori laenu restruktureerimise protsess on kulgenud aeglaselt ning võla suurus piirab uute investeeringute tegemist ning takistab majanduse taastumist. Investeeringud ulatuslikesse infrastruktuuriprojektidesse on poliitiliste arutelude ja vahendite puuduse tõttu siiani läbivaatamisel. Ettevõtluskeskkonda mõjutavad jätkuvalt negatiivselt kapitali kontrollid, suhteliselt kõrged intressimäärad ning raske juurdepääs rahastamisele, eelkõige VKEde puhul.

Käesolevas esimeses eduaruandes hinnati Islandi **liikmesusest tulenevate kohustuste täitmise võimet** Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) osalemise taustal ning arvestades EMP raames tehtud erandeid. Üldine valmisolek täita ELi õigustiku tingimusi on jätkuvalt hea, eelkõige Islandi Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise tõttu.

Lahendamata on Icesave'i vaidlus. 2010. aasta märtsis korraldatud referendumil lükati tagasi seadus, mis käsitles Ühendkuningriigi ja Madalmaade valitsuste antud laenudele riikliku tagatise andmist. Kõnealuste laenudega hüvitati summad, mis olid kaduma läinud nimetatud riikide kodanikele, kellel oli Icesave'is säästuhoius. EFTA järelevalveasutus saatis Islandi valitsusele 2010. aasta mais ametliku teatise, algatades sellega Islandi vastu rikkumismenetlust, väites et Island rikkus hoiuste tagamise skeemide direktiivi, jättes Icesave'i Madalmaade ja Ühendkuningriigi filiaali hoiustajad ilma minimaalse tagatiseta. Euroopa Komisjon jagab EFTA järelevalveasutuse analüüsis väljendatud seisukohti. Kolme valitsuse esindajate läbirääkimised ei ole siiani tulemusi andnud.

Ettevalmistused liikmesusest tulenevate kohustuste täitmiseks keskmise pikkusega ajavahemikus jätkusid osaliselt EMPga hõlmatud valdkondades ning samuti ka peatükkides, mis ei ole EMPga hõlmatud. Island on oma õigusaktid suures osas vastavusse viinud ning kohaldab EMPga hõlmatud valdkondades olulist osa õigustikust. Sellisteks valdkondadeks on kaupade ja töötajate vaba liikumine, asutamisõigus ja teenuste osutamise vabadus, kapitali vaba liikumine, riigihanked, äriühinguõigus, intellektuaalomandiõigus, konkurents, finantsteenused ning infoühiskond ja meedia.

Siiski peavad jätkuma jõupingutused eelkõige nende valdkondade ELi õigustikuga vastavusse viimiseks, mis ei ole hõlmatud EMPga, ning samuti selleks, et tagada rakendamine ja jõustamine. Tuleks märkida, et ühinemisprotsessis põhjustavad suure tõenäosusega probleeme järgmised valdkonnad: finantsteenused, põllumajandus ja maaelu areng, kalandus, kapitali vaba liikumine ja keskkond.

Valitsuse jõupingutused majandus- ja finantskriisi mõjude kõrvaldamiseks viis suurte eelarvekärbeteni. Oluline on tagada, et jätkuks vahendeid ELiga ühinemise protsessiga seotud vajalike ettevalmistuste tarbeks.

Island on *kaupade vaba liikumise* valdkonna õigusaktid õigustikuga suures osas vastavusse viinud. Horisontaalsete meetmete ja tooteid käsitleva vana lähenemisviisi õigusnormide valdkonnas ei ole kõik tegurid siiski veel täielikult vastavusse viidud.

Vastavusse viimise rahuldav tase on saavutatud *töötajate vaba liikumise* valdkonnas. Senini on lõpule viimata sotsiaalkaitseüsteemide koordineerimisega seotud ettevalmistused.

Asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse valdkonna õigusaktid on üldiselt vastavusse viidud, erandi moodustavad teenuste ja postiteenuste direktiivid.

Island kohaldab mõningate eranditega *kapitali vaba liikumise* õigustikku. Tihedas koostöös IMFiga on Islandi ametiasutused kohustunud järk-järgult kõrvaldama kapitali liikumist ja makseid käsitlevad piirangud. Sellegipoolest pikendati kapitalivooge käsitlevate piirangute kestust 2011. aasta augustini, vähendati ka maksimaalset välisvaluuta summat, mida võib riiki tuua. Kapitali liikumise, sealhulgas kalandusse tehtavate välisinvesteeringute suhtes kehtivate piirangute kõrvaldamiseks tuleb teha veel olulisi ja järjepidevaid jõupingutusi.

Island on rakendanud *riigihangete* õigustiku üldosa ning vastavusse viimise üldine tase on väga hea. Haldussuutlikkust tuleb riigihankepoliitika korrektse rakendamise tagamiseks siiski jätkuvalt suurendada.

Häid edusamme tehti *äriühinguõiguse* valdkonnas. Täielikku vastavusse viimist raamatupidamisstandardite osas aga ei ole saavutatud. Island on *intellektuaalomandiõiguse* valdkonna õigusaktid õigustikuga suures osas vastavusse viinud, kuid vaja on kõikehõlmavat jõustamispoliitikat.

Island on saavutanud *konkurentsi* valdkonna õigustikuga vastavusse viimisel kõrge taseme ning paigas on ka asjakohased haldusstruktuurid. Finantskriisi suhtes võetud riigiabimeetmed on siiani hindamata.

Finantsteenuste õigustiku ning tõhustatud järelevalveraamistiku täielik rakendamine on jätkuvalt tagamata. Rakendamine on lõpule viimata mõningates olulistes valdkondades, nagu kindlustus- ja väärtpaberiturud.

Island on saavutanud õigustikuga vastavusse viimisel kõrge taseme ning kohaldab *infoühiskonna ja meedia* valdkonnas olulist osa õigustikust. Siiani on aga rakendamata hiljuti vastu võetud Euroopa digitaalsest tegevuskavast tuleneva telekommunikatsioonireformi, audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi ja poliitika sätted.

Põllumajanduse ja maaelu arengu valdkonnaga seotud ettevalmistused ei ole veel alanud. Jätkuvalt on lõpule viimata selliste halduse ümberkorralduse struktuuride loomine, nagu ELiga kooskõlas olev makseasutus ning ühtne haldus- ja kontrollisüsteem.

Teatavaid edusamme tehti *toiduohutuse ning fütosanitaar- ja veterinaarpoliitika* valdkonnas toiduohutust käsitlevate õigusaktide ülevõtmisel. Haldus- ja laborite suutlikkuse suurendamiseks tuleb teha jõupingutusi. Olulised erinevused ELi süsteemist eksisteerivad jätkuvalt hügieenipaketi, taimekaitsevahendite, uuendtoidu ja geneetiliselt muundatud toidu osas.

ELi ühise *kalanduspoliitikaga* vastavusse viimise kohta uutest arengusuundadest teatada ei ole. Erilist tähelepanu tuleb osutada siseturu õigustikule seoses asutamisõiguse ja teenuste osutamise õigusega ning kapitali vaba liikumisega kalandussektori tootmises ja töötlemises, kus kehtivad eeskirjad ei ole õigustikuga kooskõlas. Ühenduse toetusmeetmete rakendamise- ja kontrollimeetmed on veel kehtestamata.

Transpordivaldkonnas on jätkuvalt jõus piirangud välisinvesteeringute tegemisele õhu- ja meretranspordi valdkonnas. Island on saavutanud õigustikuga vastavusse viimisel kõrge taseme ning kohaldab *energeetika* valdkonnas olulist osa õigustikust. Õigustikuga vastavusse

viimine naftavarude, reguleeriva asutuse sõltumatuse ja energiatõhususe valdkonnas on mõõdukalt edenenud.

Maksunduse valdkonnas ei ole õigusaktidega seotud arenguid toimunud. Island on haldussuutlikkuses saavutanud hea taseme. Siiski on siiani loomata kontaktasutused ning infotehnoloogiasüsteemid on omavahel sidumata.

Majandus- ja rahapoliitika valdkonnas on Islandi õigustikuga vastavusse viimise tase juba väga kõrge. Siiski eksisteerib mitu puudust, eelkõige seoses keskpanga täieliku sõltumatusega ning avaliku sektori rahastamise keelustamisega.

Statistika valdkonnas tuleb parandada statistiliste andmete kättesaadavust vastavalt ELi metoodikale, eelkõige ettevõtlust, makromajandust ja põllumajandust käsitleva statistika osas. Inim- ja finantsvahendite kärbimise tõttu ei ole tagatud oluliste kavandatud statistiliste toimingute, nagu põllumajandusettevõtete struktuuriuuringu ning rahva- ja eluasemeloenduse korraldamine.

Island rakendab juba olulist osa *sotsiaal- ja tööhõivepoliitika* õigustikust. Ulatuslik tööhõivestrategia on siiski siiani koostamata.

Raske majandusliku olukorra taustal on ettevalmistused *ettevõtlus- ja tööstuspoliitika* valdkonnas hästi edenenud. VKEdele valmistab probleeme kehv juurdepääs finantsvahenditele. Õigusaktide ELi standarditega vastavusse viimise tase *üleeuroopaliste võrkude* valdkonnas on kõrge.

Regionaalpoliitika ja struktuurivahendite koordineerimise valdkonnas on Island ühtekuuluvuspoliitika vahendite rakendamise ettevalmistamisel algusjärgus. Endiselt on koostamata asjakohane vajaduste analüüs, mis hõlmaks ühtekuuluvuspoliitika rakendamise eest vastutavate institutsioonide tuvastamist.

Islandi *kohtusüsteem* on heal tasemel ning *põhiõiguste* kaitse on tagatud kõrgel tasemel. Island on võtnud 2010. aasta veebruari arvamuses esitatud puuduste kõrvaldamiseks teatavaid meetmeid. Need on seotud eelkõige kohtunike ametisse nimetamise menetlusega ja huvide konfliktiga. Kõnealuste soovitude rakendamist tuleks täiendavalt hinnata. Kodanike õigusi ja andmekaitset käsitlevad õigusaktid ei ole veel õigustikuga kooskõlas.

Island kohaldab Schengeni lepingut ning on jõudnud *õiguse, vabaduse ja turvalisuse* valdkonnas õigustikuga vastavusse viimisel edasijõudnud tasemele. Teatavates valdkondades on õigusaktide õigustikuga täielikku vastavusse viimine lõpule viimata, alla kirjutamata või ratifitseerimata on ka teatavad asjaomased rahvusvahelised õigusaktid.

Island on ELiga ühinemisel ja Euroopa *teadusruumiga* integreerumisel hästi edenenud. *Hariduse ja kultuuri* valdkonnas on ELi standarditega vastavusse viimine kõrgel tasemel. Island jätkas aktiivset osalemist avatud koordineerimise meetodi kasutamisel haridusvaldkonnas ning samuti sellistes ühenduse programmides nagu „Elukestev õpe”, „Aktiivsed noored” ja Erasmus Mundus.

Islandi *keskkonnapoliitika* on suures osas ELi õigustikuga vastavusse viidud EMP lepingu kaudu ning uusi edusamme on saavutatud õhukvaliteedi ja jätkusuutliku arengu valdkonnas. Siiski puudub kooskõla kliimamuutuste ja looduskaitse õigustikuga, eelkõige küsimustes, mis käsitlevad vaalade, hüljeste ja lindude kaitset, looduslike kasvukohtade ning loomastiku ja

taimestiku kaitsmist. Lõpule on viimata oluliste mitmepoolsete keskkonnaalaste lepingute ratifitseerimine.

Island on rakendanud juba olulise osa *tarbijakaitse ja tervishoiu* valdkonna õigustikust. Siiski on lõpule viimata tarbijakaitse valdkonna uue õigustiku ülevõtmine, samuti on vaja täiendavalt ühtlustada RAPEXi teatiste töötlemist.

Islandi *tollindusega* seotud õigusaktid on suures osas õigustikuga kooskõlas. Märkimisväärne täiendav tegevuse lähendamine on vajalik tollivaba kaubandust käsitlevate õigusaktide ja tavade puhul. Jätkuvalt on tagamata omavaheline sidumine ELi infotehnoloogiasüsteemidega.

Teatavaid edusamme saavutati *välispiire* käsitlevas valdkonnas. Island hakkas ette valmistama oma kohustuste hindamist, mis tulenevad vajadusest muuta või kehtetuks tunnistada seni sõlmitud rahvusvahelisi lepinguid. Meetmeid tuleb võtta tagamaks, et Islandi ametlik arenguabi ei väheneks veelgi. Island on teinud häid edusamme ja saavutanud õigusaktide vastavusse viimisel hea taseme *välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika* valdkonnas.

Finantskontrolliga seoses tuleb finantsjuhtimise ja finantskontrolli süsteemide valdkonnas korraldada puuduste hindamine, et võtta arvesse ELis kehtivaid, rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid. Edasi tuleb edendada ELi finantshuvide kaitsega seotud ettevalmistusi. Teatavaid edusamme tehti *finants- ja eelarvesätete* valdkonnas, kuna Island on hakanud kindlaks määrama õigustikuga vastavusse viimiseks vajalikke õigusakte.